

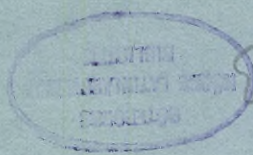
Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Ex. C

*Socialpol.
Sv.
Emigr.*

EMIGRATIONSUTREDNINGEN

BILAGA XIII

ALLMÄNNA EKONOMISKA DATA RÖRANDE SVERIGE

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1912

Dr. 73
534

Ex. C

EMIGRATIONSUTREDNINGEN

BILAGA XIII

ALLMÄNNA EKONOMISKA DATA RÖRANDE SVERIGE

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1912

[112290]

ALLMÄNNA EKONOMISKA DATA RÖRANDE SVERIGE

ÖFVERSIKTER OCH JÄMFÖRELSER

AF

GUSTAV SUNDBÄRG

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1912

ALLGEMEINE ERGONOMISCHE DATEN
VON ANGEHÖRIGEN DER
ROYALMAJOREN

VERFAHREN UND ERGEBNISSE

INNEHÅLL.

	Sid.
Inledning	6.
Sveriges folkmängd	7.
Befolkningsrörelsen	11.
Allmänna ekonomiska förhållanden	17.
Jordbruket	29.
Boskapsskötseln	46.
Skogsbruket	51.
Jakten och fisket	60.
Bergsbruket	63.
Industrien	76.
Handeln	88.
Sjöfarten	105.
Samfärdseln	116.
Slutord	119.

Enligt den för Emigrationsutredningens arbeten uppgjorda planen var Bilaga XIII afsedd att innehålla en öfversikt af det svenska skiftesverkets historia, — i anslutning till den behandling af Sveriges jordbruksförhållanden, som innehålles i Bilagorna IX—XII. Sedan den tillämnade författaren af denna öfversikt för någon tid sedan meddelat sig vara förhindrad att fullgöra sitt åtagande, har Bilaga XIII i stället reserverats för den allmänna statistiska öfversikt rörande Sveriges ekonomiska förhållanden, som är omnämnd i förordet till ett par redan utgifna bilagor och senast var afsedd att ingå i det slutliga, underdåniga utlåtandet.

Den tämligen vidlyftiga statistik, som redan i skilda delar af Emigrationsutredningens publikationer meddelats, äfvensom nödvändigheten att ej alltför mycket fördröja arbetets afslutande hafva föranledt, att ämnet för nu föreliggande bilaga behandlats så kortfattadt som rimligen låtit sig göra.

De sifferdata, som här meddelas, äro — där icke annorlunda särskildt angifves — hämtade ur eller beräknade med ledning af rikets officiella statistik (äfvensom Tullkommitténs betänkande år 1891) samt författarens egna äldre arbeten, — beträffande främmande länder särskildt de olika årgångarna af »Aperçus statistiques internationaux».

Stockholm i november 1911.

Förf.

Folkmängd.

Hela folkmängden. Sveriges folkmängd, inom landets nuvarande gränser, hvilken år 1600 kan beräknas (snarare gissas) hafva utgjort omkring 950,000 personer och år 1700 besteg sig till omkring 1,485,000, uppgifves för år 1815 till 2,465,000 personer, för år 1865 (vid den större utvandringens begynnelse) till 4,101,000 och för år 1910 till 5,522,000 personer.¹

Siffran 1 million uppnåddes sannolikt under förra hälften af 1600-talet, siffran 2 millioner år 1767, siffran 3 millioner år 1835, siffran 4 millioner år 1863, och siffran 5 millioner år 1897. Om ej alltför oförutsedda händelser inträffa, bör talet 6 millioner kunna uppnås under 1920-talet.

År 1600 synes Sveriges folkmängd hafva utgjort ungefär 10 promille af hela Europas, hvilken för den tiden gissningsvis kan sättas till 95 millioner. År 1865 hade vår andel hunnit till 13·88 promille; i stort sedt hade således vår betydelse under hela denna tid vuxit (om vi räkna inom våra nuvarande gränser). Så begynte den stora utvandringen. Ännu år 1880 upptogo vi dock 13·76 promille af Europas folkmängd, hvadan nedgången dittills var obetydlig. Men efter år 1880 har tillväxten i vårt land *hvarje år* varit lägre än Europas genomsnittstal (med ett oväsentligt undantag för ett enda år). Vid 1910 års slut hade vi därför sjunkit ned till en andel af ungefär 12·50 promille af folkmängden i Europa, som då utgjorde vid pass 442 millioner. Härmed hafva vi gått tillbaka till samma ställning som vi intogo år 1800.

Årliga folkökningen i vårt land har under de senaste tjugo åren uppgått till något mer än 7 *promille*. En tillväxt af 40,000 personer om året kan därför för närvarande betraktas såsom det ungefärligen normala. För Europa i dess helhet växer folkmängden numera med ungefär 10 promille årligen, alltså i absolut tal med ungefär $4\frac{1}{2}$ millioner.

Land och stad. Folkmängden i våra städer är ej känd tidigare än år 1800; då utgjorde den 229,000 personer. Ännu år 1840 hade den hunnit endast till 304,000 personer, och hade allt dittills icke ökats hastigare än landsbygdens invånarantal. Under 1840-talet begynte den större tillväxten. Numera närmar sig våra städers folkmängdssiffra 1,400,000 personer.

Räknadt efter allmänt europeiskt språkbruk, d. v. s. om alla orter med en agglomererad befolkning af minst två tusen personer betraktas såsom stadsamhällen men däremot legalt erkända städer med mindre innebyggareantal

¹ Jfr Bilaga IV. Siffran för 1865 är den korrigerade, jfr sagda bilaga.

uteslutas, torde folkmängden i Sveriges städer för närvarande närma sig 1,600,000 personer, eller inemot 30 procent af riksfolkmängden. Genomsnittssiffran för Östeuropa är 16 procent, för hela Europa 36 procent, för Västeuropa 48 och särskildt för det germanska Europa 51 procent. Det behöfver knappast sägas, att samtliga dessa tal äro ytterst sväfvande; dock kunna de icke helt och hållet fränkännas betydelse. Anmärkas må, att på nyss anförda sätt vår svenska stadssiffra snarast blir *högt* räknad. Redan ordet »agglomererad» är nämligen helt och hållet subjektift, och sannolikt har man på kontinenten större fordringar i detta afseende än hos oss.

Afser man den *rena landsbygden* — alltså fränser nutidens industrisamhället, — så var den svenska landsbygden för halftannat århundrade tillbaka mycket mera »agglomererad» än i våra dagar, när nämligen alla de gamla »byarna» ännu ägde bestånd. På detta sätt skulle kunna sägas, att i äldre tider minst lika stor del som nu af Sveriges folk bodde i »städer» — kanske till och med en mycket större del. Denna fråga är utomordentligt betydelsefull, ej blott frän statistisk synpunkt, utan hvad mera är: frän ekonomisk, social och kulturell.

Inflyttningen till städerna är ju ett af tidens mest debatterade spörsmål. Själftva denna inflyttning känna vi ej till numerären, men vi veta huru mycket den *öfverskjuter* utflyttningen. Detta *öfverskott* uppgick under tidrymden 1816/40 till icke fullt 4,000 personer om året, steg under 1840-talet till 5,000, under 1850-talet till nära 9,000, under 1860- och 1870-talen till resp. 11,000 och 13,000, höjde sig under 1880-talet ända till 18,000, men sjönk under 1890-talet till ungefär 15,000, och synes under nu senast gångna årtionde ha hållit sig vid ungefär samma siffra. Alla dessa tal afse de *årliga* öfverskotten af inflyttning. Om man besinnar, att stadsfolkmängden nu är vid pass sex gånger större än för hundra år sedan, finner man att, frän *städernas* synpunkt, nyssnämnda inflyttningssiffror icke äro större nu än i äldre tider, — snarare tvärtom. Men för *landsbygden*, som haft att *afgifva* denna folkström, och hvars innebyggarantal icke vuxit i samma skala, har denna människoförlust blifvit ett allt tyngre »onus». (Det ginge väl an, om ej landsbygden, vid sidan här af, hade att ytterligare fournera sin emigration till *främmande* länder).

Den väldiga höjningen i inflyttningen till städerna under 1880-talet sammanhänger väl med jordbrukets allmänna betryck under denna tid. Minskningen under senaste tjugu år af inflyttningen till städerna förklaras delvis af de förbättrade konjunkturerna för landtbruket, delvis också af ett för vår tid nytt fenomen: industriens utflyttning till landet.

I själfva verket innebär sistnämnda fenomen endast, att på landsbygden börja uppstå *nya* städer, vid sidan af de gamla. Den egentliga, eller jordbruksiddkande landsbygden afgifver nog samma folkström som förr, men denna ström *delar* sig nu på de gamla städerna och de många »municipalsamhällena» m. fl., hvilka tillsvidade *räknas* till landsbygden, — tills de blifva tillräckligt stora. *Minskningen af jordbruksbefolkningen* — ett välkänt faktum — fortgår såsom förr, om än väl icke numera med samma våldsamt som på 1880-talet. Emigrationen till främmande land har nämligen, lyckligtvis, gått ganska mycket tillbaka.

Att *folkökningen i städerna* tog ny fart frän och med 1840-talet, visar sig af det nu sagda hafva berott, icke så mycket på ökad inflyttning, — *relatift* taget har denna till och med icke ökats alls, annat än för några få decennier, — utan i främsta rummet på en lycklig förbättring af städernas egna befolkningsförhållanden, i första rummet en kolossal sänkning af dödligheten. Men icke *endast* på grund här af. Städernas ekonomiska uppvak-

nande följdes under några årtionden äfven af en märkbar stegring af giftermålsfrekvens och födelsetal. Först under senaste tid har födelsetalet åter fallit djupt, — och djupare än förr. Men orsaken är nu den nya företeelse, som heter nymalthusianismen.

Befolkningens åldersfördelning. Jämförelsen göres här bäst allenast med Västeuropa (de germanska och romanska länderna af vår världsdel), emedan de östeuropeiska förhållandena härutinnan först under senaste tid blifvit fullt kända.

Fäster man sig vid de tre stora hufvudgrupperna af ålder (0/15 år, 15/50 år och 50/ ω), pläga dessa utan större rubbningar från det ena året till det andra upptaga, inom Västeuropas samlade folkmängd: åldern 0/15 år 331 promille, åldern 15/50 år 501 promille, och åldern 50/ ω alltså 168 promille; eller i runda tal resp.: tredjedelen, hälften och sjettedelen.

Före den stora utvandringen voro proportionerna i Sverige nästan identiskt lika med de ofvan angifna; åldersfördelningen i vårt land var alltså då fullt normal. År 1909 däremot stod gruppen 0/15 år vid 319 promille och hade alltså undergått en minskning, fastän ganska obetydlig. Å andra sidan hade gruppen 50/ ω stigit ända till 206 promille. För den betydelsefulla mellangruppen återstodo således 475 promille; — år 1893 hade den stått ända nere vid 462, men sedan dess har en förbättring inträdt, om ock långsam.

Gruppen 0/15 år är således numera i sin helhet i vårt land något fåtaligare än vanligt, men underlägsenheten faller helt och hållet på gruppen 0/5 år. Skolåldern, som ligger inom gruppen 5/15 år, är fullt normalt talrik, eller därutöfver.

Den betydelsefulla åldersgruppen 15/50 år är i sin helhet starkt underlig, — såsom ofvan nämndes; men inom denna stora grupp är undergruppen 15/25 år i det närmaste så stor som den bör vara, hvaremot gruppen 25/45 år är så mycket fåtaligare.

I åldrarna öfver 50 år växer den abnorma öfvertaligheten från ålder till ålder. Orsaken härtill är dock icke *ensamt* utvandringen, utan äfven att de högsta åldrarna f. n. upptagas af kullar, som voro ovanligt talrika redan vid födelsen. I den mån dessa kullar gå bort, torde det stora öfvertalet af åldringar komma att i någon mån nedgå.

Familjeställningen. Den betydelsefullaste synpunkten med hänsyn till en befolknings fördelning efter civilstånd eller familjeställning är antalet gifta kvinnor i åldern 15/45 år i förhållande till folkmängden i dess helhet.

Hela antalet kvinnor — gifta och ej gifta — i åldern mellan 15 och 45 år uppgår för Västeuropa i dess helhet till 228,000 på hvarje million af totalfolkmängden. I vanliga fall växlar denna siffra endast obetydligt. I medeltal äro nästan jämnt hälften af dessa kvinnor gifta. På hvarje million af Västeuropas folkmängd år 1900 funnos i själfva verket 113,419 *gifta* kvinnor i åldern 15/45 år.

I Sverige nådde denna siffra sin höjdpunkt år 1765, då den kan beräknas hafva uppgått till 116,365. Ännu 1825 års siffra var 110,875. År 1865 var antalet förminskadt till 100,982, och sedan dess har fallandet varit så godt som oafbrutet. År 1909 funnos i vårt land endast 87,260 gifta kvinnor, yngre än fyrtiofem år, på hvarje million af folkmängden, en siffra som

understiges endast på Irland. Medelsiffran för Västeuropa är, såsom ofvan nämnes, 113,419.

Orsaken till Sveriges ogynnsamma ställning i detta hänseende i nyare tid är dels nedgången i giftermålen, dels också att, till följd af utvandringen, hela befolkningen i åldern 15/45 år nu är relativt fåtaligare än i äldre tider och än som i Europa annars är vanligt.

Fäster man sig särskildt vid de *yngha* kvinnliga åldersklasserna, blir vår ställning än ofördelaktigare. I vårt land finnas på hvarje million af folkmängden endast 26,393 gifta hustrur, som äro yngre än *trettio* år; för Västeuropa i dess helhet är motsvarande siffra 40,198, — alltså ända till 52 procent flere. Det är icke att undra öfver, under sådana förhållanden, att födelsernas antal i vårt land är så lågt som det är.

Proportionen mellan könen. Förhållandet mellan könen numerär inom befolkningen i dess helhet är af mindre intresse. Hvad man önskar veta, är i första rummet huru många äktenskapslediga kvinnor i yngre år som svara mot antalet äktenskapslediga män.

Huru åldersgrupperna härvid skola begränsas, blir i viss mån godtyckligt. Väljer man för mankönets åldrarna 20/50 år, för kvinnökönets åter grupperna 17/45 år, finner man att enligt normal västeuropeisk fördelning svara inom sagda åldrar vid pass 1,163 ogifta kvinnor mot hvarje tusental ogifta män. I Sverige är motsvarande siffra för närvarande 1,193. Vårt kvinnoöfverskott är således fortfarande något större än vanligt. Det är visserligen numera, trots utvandringen, något lägre än år 1865 (då siffran var 1,254); men om utvandringen ej varit, skulle vi väl dock kommit liktaligheten mellan könen åtskilligt närmare.

Befolkningsrörelsen.

Giftermålsfrekvensen. Antalet nyینگångna äktenskap bör först jämföras med folkmängden i dess helhet. Ofta säges, att denna jämförelse är värdelös och till och med missvisande, därför att äkten-skapen ingås blott inom vissa åldersgrupper och att antalet giftermål därför bör jämföras endast med folkmängden inom dessa samma åldrar. Men detta är oriktigt. En befolkning är en organism, hvars sammansättning efter ålder och kön och familjeställning i regeln håller sig inom mycket trånga gränser och sträfvär att af sig själf återställa ett normalt tillstånd, där detta af någon anledning blifvit stördt. På samma sätt sammanhänger också det ekonomiska lifvets gestaltning med ett folks fördelning efter åldersgrupper m. m., och äfven här innebör en sträfvär att återställa det tillstånd, som oför-änderligen visar sig vara naturens eget syfte. Till följd häraf är man fullt berättigad att jämföra de ingångna giftermålen antal med ett folks samfälda numerär, inom alla dess åldersgrupper. En befolkning af en viss storlek bör alltid afgifva ett visst årligt antal nya äktenskap; där detta antal är mycket stort, eller där det är ovanligt litet, där förråda sig genast abnorma förhållanden, af det ena slaget eller af det andra. Hvilka dessa förhållanden äro, blir så ett föremål för närmare studium.

Det naturliga maximum för giftermålen antal sammanfaller med antalet män, som under loppet af hvarje år inträda i äktenskapsåldern, alltså enligt vår lagstiftning: det antal män som fylla tjuguet år. Om hvarje sådan late viga sig på sin myndighetsdag, finge vi ett antal af ej fullt 9 vigslar om året på hvarje tusental af folkmängden, ty så stor är siffran för antalet myndig-blifna män hvarje år, och denna siffra håller sig — i medeltal för längre tidrymder — ganska konstant. Härtill kommer så ett visst antal omgiften — växlande efter dödlighetsbelopp och sociala förhållanden i öfrigt. Ytterli-gare kan giftermålen antal ökas i de länder, där äktenskapsåldern inträder tidigare än hos oss — alltså inom yngre, och därför talrikare åldersgrupper. Bland de slaviska folken, där man gifter sig tidigt och där omgiftenas antal är mycket stort, kan man därför någon gång möta giftermålstal af ända till 11 å 12 på hvarje tusental af folkmängden. Det allmänna medeltalet för hela Europa är i våra dagar något öfver 8, särskildt i Nordvästeuropa, eller de germanska länderna af vår världsdel, något mindre än 8.

I det följande sammanställas Sveriges befolkningsförhållanden närmast blott med *Nordvästeuropas*, — hvarigenom vinnes större jämförlighet och där-för mera talande resultat.

Under senare hälften af 1700-talet uppgick Sveriges giftermålstal i genomsnitt till 8·47 pr år och tusen inv. Under förra hälften af 1800-talet sjönk siffran till 7·88, och under senare hälften af samma sekel till 6·58. Numera är till och med 6·00 ett tal, som långtifrån alltid uppnås, och mycket öfver 6 stiger siffran aldrig.

Emellertid bör man här helst göra skillnad mellan första giften och omgiften. De senare bero ju till stor del af den högre eller lägre dödligheten och visa redan af detta skäl — andra orsaker oafsedt — en stark tendens till minskning. Män, som inträdt i sitt *första* gifte, utgjorde under senare hälften af 1700 talet 6·83 årligen pr tusen inh., under förra hälften af 1800-talet 6·71, under senare hälften af seklet 5·87 och numera omkring 5·50. Tillbakagången är enligt dessa tal åtskilligt mindre utpräglad än enligt talen här ofvan.

Vid jämförelsen med förhållandena i det öfriga Europa — såsom sagdt: närmast det germanska, alltså Nordvästeuropa — kan återblicken ej sträckas längre tillbaka än till 1840. Ej heller är då möjligt att fränskilja omgiftena. *Hela* antalet giftermål har utgjort, årligen på tusen inh. af medelfolkmängden:

	Nordväst-europa.	Sverige.	Sverige i %. ¹
Åren 1841/1860	7·65	7·44	97
» 1861/1880	8·00	6·68	84
» 1881/1900	7·55	6·10	81
» 1901/1907	7·69	5·98	78

Från 3 procent under tidrymden 1841/60 har vår underlägsenhet alltså nu hunnit till 22 procent. Af Europas samtliga länder har Sverige under de senaste årtiondena stått lägst, näst Irland. Under de allra senaste åren har dock äfven Norges siffra varit lika låg som Sveriges.

Om det än, såsom nyss påpekats, obestriddigen har sin betydelse att jämföra giftermålens antal med folkmängden *i dess helhet*, så är det — från andra synpunkter — af ej mindre intresse att jämföra detsamma med folkmängden inom de grupper, där, ensamt, äkten-skap kunna ifrågakomma.

På hvarje tusental ogifta män i åldern 20/50 år kommo under senare hälften af 1700-talet årligen 100 vigslar af män, som inträdde i sitt första gifte. Under förra hälften af 1800-talet utgjorde motsvarande siffra 90, under senare hälften af samma sekel 72 och i våra dagar endast 64. Jämförelsen med Nordvästeuropa kan utföras endast för tidrymden efter 1860 och utfaller sålunda:

	Nordväst-europa.	Sverige.	Sverige i %. ¹
Åren 1861/1870	83·8	70·9	85
» 1871/1880	87·4	75·2	86
» 1881/1890	82·2	69·4	84
» 1891/1900	85·9	67·0	78
» 1901/1905	85·0	64·1	75

När man ser talen för giftermålsfrekvensens nedgång i Sverige, frestas man lätt till öfverdrifna föreställningar om, huru stor del af befolkningen i vårt land som måste lefva ogift. I verkligheten är nog denna del af folk-

¹ D. ä. Sveriges tal, om Nordvästeuropas = 100.

mängden ovanligt stor och har äfven proportionsvis ökats något. Dock icke på långt när så mycket som man skulle tro. Saken är, att de ogifta ha ej *stannat* i landet, de ha — utvandrat. Lusten att emigrera är, såsom bekant, mycket större bland de ogifta än bland de gifta.

Under några årtionden *försenades* giftermålen i vårt land, — utom att de blefvo färre i antal. Detta försenande var dock mindre utprägladt än man länge trodde, — härtill förledd af felaktiga uppgifter. Numera har försenandet upphört, och åtminstone i fråga om kvinnorna kanske lämnat rum i stället för något tidigare giften.

Födelsefrekvensen. Liksom man velat anse, att den proportion är utan betydelse, hvilken angifver giftermålens antal i förhållande till *hela* folkmängden, så har man velat göra detsamma gällande äfven i fråga om *födelse*talet, d. v. s. proportionen till folkmängden af antalet födde. Men äfven födelse-talet är af en grundläggande betydelse: det angifver en befolknings totala förmåga af tillväxt. Sedan blir det en särskild fråga att undersöka, i hvad mån ett högt eller lågt födelse-tal beror på en hög eller låg äktenskapsfrekvens, och i hvad mån på en stor eller en ringa äktenskaplig fruktsamhet.

*Födelse*talet, eller årliga antalet lefvande födde på hvarje tusental af den samfälda folkmängden, uppgick i Sverige under senare hälften af 1700-talet till 33·6, under förra hälften af 1800-talet till 32·2, under senare hälften af samma århundrade till 30·0 och numera till endast omkring 25 à 26. Jämförelsen med Nordvästeuropa kan göras för tiden efter 1800 och utfaller sålunda:

	Nordväst- europa.	Sverige.	Sverige i %. ¹
Åren 1801/1820	34·8	32·1	92
» 1821/1840	36·4	33·0	91
» 1841/1860	34·5	32·0	93
» 1861/1880	35·8	30·9	86
» 1881/1900	33·3	28·1	84
» 1901/1907	30·8	25·9	84

Vår underlägsenhet, som för hundra år sedan var 8 procent, har således nu stigit till 16 procent.

Att vårt svenska födelse-tal är lågt, och under senare tid ytterligare sjunkit, kan ej vara oväntadt i betraktande af motsvarande förhållanden inom äktenskapsfrekvensen. Hvad åter angår själfva *fruktsamheten*, så företer densamma icke i vårt land något sjunkande förr än mot slutet af 1880-talet. Mot hvarje tusental gifta kvinnor, yngre än fyrtifem år, svarade under senare hälften af 1700-talet årligen 290 föderskor med äkta barn; under förra hälften af 1800 talet uppgick motsvarande siffra till 286, och under de fyra årtiondena mellan 1850 och 1890 i medeltal till 294, — ett ovanligt högt tal. Under 1890-talet föll siffran däremot till 276 och når för närvarande ej högre än till ungefär 255.

Jämförelsen med Nordvästeuropa kan ej föras längre tillbaka än till 1860. Sedan dess har den äktenskapliga fruktsamheten utgjort, beräknad på samma sätt som här ofvan:

¹ Sveriges tal, om Nordvästeuropas = 100.

	Nordväst- europa.	Sverige.	Sverige i %. ¹
Åren 1861/1870	309.4	289.5	94
» 1871/1880	321.0	300.9	94
» 1881/1890	301.3	291.8	97
» 1891/1900	285.5	276.1	97
År 1905	257.0	259.8	101

Sjunkandet har alltså i det germanska Europas öfriga länder varit hastigare än hos oss, så att Sveriges relativa ställning förbättrats. Medan vi på 1860-talet stodo 6 % *under* medeltalet, ha vi numera till och med höjt oss något *däröfver*. Äfven *efter* år 1905 torde rörelsen hafva fortgått i samma riktning, ehuru härom ännu icke exakta tal föreligga för Nordvästeuropa. Nymalthusianismen gör sig gällande också hos oss numera, men tydligen ännu icke fullt så starkt som bland våra stamförvanter. Erinras må att Frankrike *icke* ingår under »Nordvästeuropa».

Att för äldre tider den äktenskapliga fruktsamheten här framträder något lägre i Sverige än för det germanska Europa i medeltal, beror sannolikt helt och hållet på att giftermålen ingås *senare* hos oss. Inom de högre kvinnliga åldersgrupperna är i själfva verket fruktsamheten ovanligt stor i vårt land. Den sjunker visserligen nu för tiden särskildt starkt i dessa åldrar. Men så torde vara förhållandet lika väl eller än mera bland de andra folken.

Dödligheten. Vårt lands gynnsamma ställning i detta hänseende i våra dagar är välbekant. Vissa tider har vårt dödstal varit det lägsta i Europa; under de senaste åren ha vi stått i första ledet vid sidan af Norge och Danmark.

Hela *dödstalet*, eller årliga antalet afidna på hvarje tusental af medelfolk-mängden, uppgick i vårt land under 1700-talets senare hälft till 27.4, under förra hälften af 1800-talet till 23.9, under samma sekels senare hälft till 18.5, och bestiger sig numera endast till omkring 15. En jämförelse med öfriga germanska folk inom vår världsdel utfaller på följande sätt:

	Nordväst- europa.	Sverige.	Sverige i %. ¹
Åren 1801/1820	27.3	27.0	99
» 1821/1840	26.1	23.2	89
» 1841/1860	25.6	21.1	82
» 1861/1880	24.9	19.2	77
» 1881/1900	21.7	16.6	76
» 1901/1907	18.3	15.2	83

Utvecklingsgången är tydlig. — Anmärkas må, att ehuru befolkningens åldersfördelning icke på långt när är af den betydelse för dödstalets storlek som man förut trott, så eger dock naturligen i någon mån ett dylikt inflytande rum under mera ovanliga förhållanden. Och ett dylikt, nästan abnormt förhållande föreligger i själfva verket för närvarande i Sverige. Hos oss är nämligen befolkningen för tillfället fördelad efter ålder på ett sätt, som märkbart inverkar på dödstalet, till dess förhöjning. Härigenom förklaras till en del, att Sveriges ställning under de senaste åren *relativt* taget varit mindre gynnsam än förr. Till en del förklaras dock detta förhållande äfven däraf, att de västeuropeiska folken i våra dagar uppenbarligen kommit rätt nära dödstalets naturliga minimum; när så är, säger det sig själf, att *skillnaden* mellan de olika folken måste bli mindre än förr.

¹ Sveriges tal, om Nordvästeuropas = 100.

Födelseöfverskottet på hvarje tusental af folkmängden uppgick i Sverige under senare hälften af 1700-talet till 6·2 i årligt medeltal; under förra hälften af 1800-talet utgjorde det 8·3, och under senare hälften af samma århundrade 11·5, men har numera sjunkit till något under 11.

Jämföres Sverige med Nordvästeuropa, framträda följande tal:

Åren	Nordväst-europa.	Sverige.	Sverige i % ¹
1801/1820	7·5	5·1	68
> 1821/1840	10·3	9·8	95
> 1841/1860	8·9	10·9	122
> 1861/1880	10·9	11·7	107
> 1881/1900	11·6	11·5	99
> 1901/1907	12·5	10·7	86

Sveriges födelseöfverskott har alltså stundom stått något högre, stundom något lägre än Nordvästeuropas; det första var i synnerhet fallet under perioden 1841/60 med dess missväxter, revolutioner och krig, hvarifrån Sverige blef jämförelsevis skonadt.

Nu mera är vårt land i det hela något underlägset de öfriga germanska folken med hänsyn till möjligheten af folkökning. Orsaken är endast och allenast den låga giftermålsfrekvensen, — skärpt på grund af de vuxna åldersklassernas decimation genom utvandringen.

Jämfördt med *Europa i dess helhet* stodo vi i äldre tider ofvanför medeltalet, — som sänktes af de romanska folkens (egentligen Frankrikes) svaga nativitet och Östeuropas höga dödssiffror. Nu mera har dock Europas allmänna genomsnittssiffror hunnit till 12 promille och däröfver, hvadan vi med våra knappa 11 promille stå tillbaka äfven här.

Hvad angår utsikterna för framtiden, torde med ganska stor visshet kunna sägas, att samtliga germanska folk i våra dagar ha nått sitt maximum i fråga om naturlig folkökning, och att en tillbakagång är omedelbart förestående, där den ej redan inträdt. Vål kunna dödstalen ännu sjunka, men detta förslår ej längre gentemot den allmänna nedgången af födelsetalet. I fråga om de slaviska folken åter synes ännu finnas möjligheter för en stegrad naturlig folkökning, — trots att denna redan är hos dem betydligt högre än för de öfriga europeiska folken, eller för närvarande fullt 15 promille årligen.

Utvandringen. I Bilaga IV ha vi beräknat hela den samfälda utvandringen från Sverige under de etthundrasextio åren 1749/1908 till 1,443,046 personer; tilläggas de nu kända talen för åren 1909 och 1910, når man till 1,492,854. Häremot står en invandring af 351,968 personer.

Af ofvanstående belopp skulle på tidrymden 1749/1850 falla 204,751 emigranter och 102,000 immigranter. *Skillnaden* mellan dessa båda tal torde få anses vara någorlunda riktig, men talen själfva äro endast gissningar, utan allt själfständigt värde. Så mycket torde dock kunna sägas, att de icke äro för höga.

Jämförelsevis tillförlitliga äro talen och korrektionsberäkningarna för de sextio åren 1851/1910, eller den egentliga utvandringsperioden. Under dessa

¹ Sveriges tal, om Nordvästeuropas = 100.

år skulle 1,288,103 personer hafva utflyttat från Sverige, medan 249,968 personer flyttat in. Äfven dessa tal torde dock snarast vara att anse såsom minima. Skillnaden dem emellan, eller nettoförlusten, torde vara ungefärligen riktig.

För de sex årtiondena mellan 1840 och 1900 hafva talen för *nettoförlusten* beräknats på följande sätt för Europa i dess helhet och för Sverige:

	Europa.	Sverige. ¹	Sverige i %.
Åren 1841/1850	2,590,423	4,061	0.16 %
> 1851/1860	3,180,011	30,575	0.96 >
> 1861/1870	3,845,298	146,327	3.81 >
> 1871/1880	2,998,747	138,754	4.63 >
> 1881/1890	5,774,184	347,285	6.01 >
> 1891/1900	4,479,640	180,340	4.03 >
> 1901/1910	?	193,000	.

För Europa kunna talen ännu ej uträknas för perioden 1901/1910, men sannolikt har Sveriges andel under denna tidrymd sjunkit ned till ungefär 2 procent, i stället för 4 procent under 1890-talet och 6 procent under årtiondet 1881/90. *Från allmänt europeisk synpunkt* nådde således vår folkförlust sin höjdpunkt under 1880-talet och har sedan dess gått betydligt tillbaka.

Vill man göra en dylik jämförelse särskildt med Nordvästeuropa — såsom annars här skett, — så bör man helst utesluta Irland, som ju i förevarande hänseende inverkar betydligt förvillande. Fasthåller man Nordvästeuropa såsom motsvarande det germanska Europa, har man än mera skäl att utesluta Irland, såsom snarare keltiskt. Inom Nordvästeuropa med frånseende af Irland har då *folkförlusten* (nettoförlusten) utgjort, jämfördt med i Sverige:

	Nordvästeuropa utom Irland. ²	Sverige,	Sverige i %.
Åren 1841/1850	600,000	4,061	0.68 %
> 1851/1860	1,430,000	30,575	2.14 >
> 1861/1870	1,907,433	146,327	7.67 >
> 1871/1880	1,378,713	138,754	10.06 >
> 1881/1890	3,113,737	347,285	11.15 >
> 1891/1900	731,530	180,340	24.65 >

För årtiondet 1901/10 synes Nordvästeuropas siffra komma att ökas något igen, kanske till ungefär 1 million. I så fall skulle Sveriges andel komma att denna gång gå ned något, till 20 procent eller något därunder.

Talserierna här ofvan äro i det hela icke mycket tillfredsställande för oss svenskar. De visa, att ända till senaste tider en ständigt växande andel af den *germanska* folkförlusten fallit på oss. Vi synas dock hafva anledning hoppas att nu åtminstone hafva passerat maximum.

Det märkligaste faktum i ofvanstående tabell är den utomordentliga nedgången i det germanska Europas folkförlust under 1890-talet — från öfver 3 millioner under föregående årtionde till knappast $\frac{3}{4}$ million. Det är denna lyckliga utveckling, som vi svenskar icke i lika hög grad kunnat följa med på. Tyskland och England äro de länder, som här varit ledande.

¹ Bilaga IV, sid. 138. Siffran för 1901/10 är preliminär.

² Talen för 1841/60 äro osäkra.

Allmänna ekonomiska förhållanden.

Sveriges nationalförmögenhet har beräknats för åren 1885 och 1898 af P. Fahlbeck; en ny beräkning är på uppdrag af Finansdepartementet under utförande af I. Flodström. Af försvarskommittén har publicerats en ungefärlig uppskattning för år 1908. Jämfördt med folkmängden ställer sig resultatet af nämnda beräkningar på följande sätt:

	Folkmängd.	Nationalförmögenhet.	Kr. pr inb.
År 1885	4,683,000	6,542,300,000 kr.	1,397 kr.
» 1898	5,063,000	8,998,700,000 »	1,777 »
» 1908	5,430,000	13,456,700,000 »	2,478 »

Angående sättet för dessa tals beräkande, se Fahlbecks utredning i »Sveriges land och folk», sid. 453. — Tillväxten i ofvanstående tal, särskildt dem för år 1908, är naturligtvis delvis beroende på penningvärdets fallande under senare år, på hyresstegringen i våra stadsfastigheter o. s. v.; detta är icke någon brist i beräkningsmetoden men förtjänar alltid ihågkommas vid bedömandet af huru höjningarna kommit till. *Uttryckt i penningar* växer nationalförmögenheten icke ensamt genom mänskligt arbete; å andra sidan kan den, på sagda sätt uttryckt, ofta förminskas helt enkelt genom en försämring af konjunkturerna.

Att jämföra ofvanstående tal med siffror för främmande länders nationalförmögenhet är tämligen gagnlöst, — då dylika beräkningar nästan aldrig göras efter samma metoder och en hel del värderingar äro rent subjektiva. Så mycket synes emellertid framgå, att vårt land hör till de fattigare af Västeuropas länder, medan vi torde öfverträffa Östeuropas. En förmildrande omständighet är att i Sverige förmögenheten är något jämnare fördelad än som i flertalet andra länder är händelsen.

Förmögenhetens fördelning. Öfver detta ämne har I. Flodström verkställt detaljerade undersökningar. För år 1908 visa dessa beräkningar en totalsumma af något mer än 8 milliarder kronor. Att denna siffra så betydligt understiger den ofvan beräknade nationalförmögenheten beror dels därpå att här afses endast *enskild* förmögenhet, dels därpå att beräkningarna grunda sig på bouppteckningar efter afidna (åren 1906—1908), vid hvilka värderingen säkerligen ofta — på landet i regeln — är för låg, i synnerhet beträffande fast egendom.

På olika storlekskategorier fördelar sig ofvan angifna slutsumma på följande sätt:

Storlekskategori.	Antal förmögenheter.	Samfäldt belopp.
Med under 500 kr.	425,000	82,000,000 kr.
» 500— 999 kr.	179,000	131,000,000 »
» 1,000— 1,999 »	185,000	268,000,000 »
» 2,000— 2,999 »	105,000	260,000,000 »
» 3,000— 5,999 »	140,000	592,000,000 »
» 6,000— 9,999 »	77,000	580,000,000 »
» 10,000— 19,999 »	68,000	907,000,000 »
» 20,000— 29,999 »	21,800	487,000,000 »
» 30,000— 59,999 »	20,100	766,000,000 »
» 60,000— 99,999 »	7,600	600,000,000 »
» 100,000—199,999 »	5,800	805,000,000 »
» 200,000—299,999 »	2,050	490,000,000 »
» 300,000 kr. o. däröfver	2,150	2,215,000,000 »
	Summa 1,238,500	8,183,000,000 kr.

På landsbygden föllo i allt 1,022,300 förmögenheter om sammanlagt 4,418 millioner kronor, på städerna 216,200 förmögenheter om 3,765 millioner kronor. Inom de fyra högsta grupperna här ofvan (med öfver sextiotusen kronor) föllo på landsbygden 1,355 mill. kr., men på städerna 2,755 millioner. Härvid bör dock ihågkommas reservationen här ofvan, eller att särskildt den fasta egendomen torde vara värderad för lågt, ett förhållande som i främsta rummet inverkar på landsbygdens siffror.

Vid sidan af dessa uppgifter om *förmögenhetsbeloppen* är af intresse att meddela de, likaledes af I. Flodström beräknade talen för de årliga *inkomsternas* fördelning på olika storlekskategorier. Dessa beräkningar afse året 1907. Hufvudresultatet är följande:

Inkomstgrupp.	Inkomsttagare.	Samfäld inkomst.
Med 500— 999 kr.	386,052	262,832,000 kr.
» 1,000— 1,999 »	223,091	280,176,000 »
» 2,000— 3,999 »	50,323	133,898,000 »
» 4,000— 5,999 »	15,567	74,540,000 »
» 6,000— 9,999 »	11,409	85,872,000 »
» 10,000—19,999 »	6,575	88,652,000 »
» 20,000—49,999 »	2,686	79,089,000 »
» 50,000—99,999 »	552	37,525,000 »
» 100,000 kr. o. däröfver	296	55,242,000 »
	Summa 696,551	1,097,826,000 kr.

Äfven dessa tal omfatta endast enskilda personer, alltså icke bolag och andra samfälligheter. Uteslutna äro jämväl samtliga inkomsttagare med mindre inkomst än 500 kr. äfvensom fastighetsinkomster inom gruppen 500—600 kr. Slutligen må anmärkas, att vid denna tid afkastningen af fastighet ännu icke angafs genom själfdeklaration utan på grund af ett allmänt antagande att jordbruksfastighet lämnade i nettoafkastning 6 % af taxeringsvärdet och annan fastighet 5 %.

Fastighetsvärdet. Angående detta värde göras, såsom bekant, regelbundna upptaxeringar, med vissa års mellantid. Man skiljer härvid mellan »Jordbruksfastighet» och »Annan fastighet». Vi anföra

några af dessa uppskattningar för tidrymden efter år 1862. De utgöra, i millioner kronor:

	I allt, millioner kronor.	Däraf	
		Jordbruksfastighet.	Annan fastighet.
År 1862	2,314	1,844	470
> 1873	2,245	1,785	660
> 1879	3,261	2,209	1,052
> 1887	3,772	2,239	1,533
> 1896	4,436	2,406	2,030
> 1908	7,799	3,230	4,569

Vid 1879 års taxering höjdes jordbruksfastigheternas värde på en gång med 276 millioner kronor, och vid 1908 års med 454 millioner kr. Bägge dessa höjningar få väl antagas väsentligen innebära korrektioner af förut för lågt upptagna siffror. Värdet af »annan fastighet» höjdes år 1908 med ej mindre än 690 millioner kr.

Det märkligaste resultatet här ofvan är jordbruksfastigheternas sjunkande betydelse i förhållande till andra fastigheter. År 1862 utgjorde jordbruksfastigheterna 80 procent af totalsumman, år 1908 åter endast 41 procent.

Vid behandlingen af fastighetsvärdet är af intresse att efterse, huru stor del af detta värde, som är *intecknad*. Enligt visserligen ganska ofullkomliga beräkningar skulle in-teckningarna hafva utgjort, jämfördt med totalvärdet:

	Hela taxeringsvärdet.	Intecknad gäld.	D:o i procent.
År 1880	3,034,784,000 kr.	1,125,585,000 kr.	37.1 %
> 1890	3,613,701,000 >	1,619,292,000 >	44.8 >
> 1900	4,501,693,000 >	2,155,781,000 >	47.8 >
> 1908	7,799,261,000 >	3,553,715,000 >	45.6 >

Af största intresse vore att äfven här kunna skilja mellan jordbruksfastighet och annan fastighet, men tyvärr låter sig detta icke göra. Man vet blott, huru mycket som kommer på landsbygden och huru mycket på städerna. Af hela taxeringsvärdet å landsbygden år 1908 voro 40 procent in-tecknade (i allt 1,790 millioner kronor på 4,447 millioners taxeringsvärde), i städerna åter 53 procent (i allt 1,764 millioner kr. på 3,352 millioners värde).

Inkomstkällor. Vår taxeringsstatistik skiljer — oafsedt afkastningen af fastighet — mellan inkomst af kapital, af tjänst eller pension samt af rörelse eller yrke. I årliga medeltal hafva inkomsterna under hvar och en af dessa rubriker utgjort, i millioner kronor:

Årligen.	I allt, millioner kr.	Däraf inkomst af		
		Kapital.	Tjänst eller pension.	Rörelse eller yrke.
1866/70	160.43	16.83	50.78	92.82
1871/75	225.10	18.23	61.03	145.84
1876/80	286.28	22.34	88.98	174.91
1881/85	326.98	26.05	102.41	198.52
1886/90	368.27	27.14	120.76	220.37
1891/95	437.47	28.54	154.32	254.61
1896/00	602.13	32.92	218.50	350.71
1901/05	839.77	49.64	349.11	441.02
1906/10	1,185.81	72.57	577.61	535.63
År 1910	1,253.99	77.82	678.88	497.29

Den väldiga stegring, hvarom dessa tal bära vittne, är nog delvis skenbar, särskildt beträffande rubriken »tjänst eller pension», i hvilka förmåner i äldre tider säkert ingingo en hel del naturapersedlar, som icke alltid kommo till synes i taxeringsuppgifterna, — hvarförutom biträden i yrket oftare än nu intogo en ställning, som kom dem att betraktas såsom stadda i personlig tjänst. Äfven rubriken »rörelse eller yrke» kan, om än kanske blott för en mindre del, hafva vuxit redan därigenom, att en verksamhet kommit att så småningom räknas såsom själfständig, hvilken icke betraktades så förr. Under de senaste åren har förändringen möjligen gått i motsatt riktning. — Rubriken »kapital» erbjuder väl de mest obrutna siffrorna; dock åstadkoms här en rätt betydlig höjning genom införandet af själfdeklarationen, från och med år 1903. I sin helhet är dock tabellen ett kraftigt vittnesbörd om utvecklingen under senaste mansålder särskildt af vår svenska industri.

Yrkesfördelningen. Till en öfersikt i allmänhet af landets ekonomiska förhållanden hör äfven att skaffa sig en föreställning om huru befolkningen fördelar sig på särskilda yrken. Så ofullkomlig vår yrkesstatistik än i många fall är, har den dock *ett* företråde framför de flesta andra länders, att nämligen familjemedlemmar och tjänstehjon föras på resp. hufvudpersoners yrke; härigenom blir man i stånd att se, huru *befolkningen i sin helhet* fördelar sig med hänsyn till den näringsgren, hvaraf en hvar, direkt eller indirekt, hämtar sin utkomst. — Man plägar i vårt land särskilja fyra *hufvudgrupper* af yrken. Efter genomförande af den sedvanliga approximativa uppdelningen af antalet personer med obestämd yrkesuppgift, blifva talen för dessa hufvudgrupper följande, i % af folkmängden i dess helhet:

Yrkesgrupp.	År 1751.	År 1840.	År 1870.	År 1900.	År 1909.
Jordbruk med binäringar . .	79.80	80.90	71.87	53.67	48.78
Industri och bergsbruk . . .	7.66	8.54	14.71	28.89	32.72
Handel och samfärdsel . . .	1.82	2.21	5.06	10.60	11.98
Allmän tjänst o. fria yrken .	10.72	8.35	8.36	6.84	6.52
Summa	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Talen för år 1751 och år 1840 äro i enlighet med N. Wohllins beräkningar i Emigrationsutredningens Bilaga IX. Siffrorna för år 1909 äro blott approximativt kalkylerade. — De jämförelsevis höga talen för sista gruppen bero därpå, att här inneslutes äfven indelta krigsmakten, med dess familjemedlemmar. Minskningen under senare tid sammanhänger därför med indelningsverkets successiva afskaffande.

Ofvanstående tal äro öfvermåttan betydelsefulla. De äro emellertid så väl kända och så ofta diskuterade, att vi tro oss icke behöfva här upptaga utrymmet med ytterligare kommentarier. Dessa siffror höra för öfrigt afgjort till dem som »tala för sig själfva». Man må blott icke nöja sig med att jämföra endast första och sista året — 1751 och 1909; det lönar sig att närmare begrunda hvar och en af dessa siffror för sig. Blott må man komma ihåg, att de icke äro så tillförlitliga, att de låna sig för annat än allmänna slutsatser. Särskildt är ej omöjligt, att *höjningen* af jordbrukets procenttal från 1751 till 1840 endast framkallats af olika beräkningsgrunder.

Konjunkturer. Vid studiet af förändringarna från år till annat inom vårt näringslif är af stort intresse att göra sig reda för världskonjunkturernas växlingar och huru dessa afspeglat sig äfven i vårt land. Några hufvuddata för belysande af detta ämne meddelas i Tab. 1 och Tab. 2.

Uppgifterna i förstnämnda tabell äro hämtade från Sveriges officiella statistik, hvarvid dock må göras följande anmärkningar. Siffrorna för »Folkökning» och »Nettoutvandring» för åren 1866/1908 äro återgifna efter de approximativt korrigerande beräkningarna i Emigrationsutredningens Bilaga IV. För åren 1909 och 1910 äro upptagna de officiella talen för folkökningen, ehuru väl denna för år 1910 är något för hög (till följd af korrekationer vid folkräkningen). För nettoutvandringen år 1910 är äfven den officiella siffran upptagen, fastän den säkerligen är något för låg; den verkliga siffran är troligen omkring 4 promille. För nettoutvandringen år 1909 har tagits skillnaden mellan de officiella talen för folkökning och för födelseöfverskott. Tabellen är så inrättad, att man genom att sammanlägga talen för folkökning och för nettoutvandring i hvarje fall erhåller födelseöfverskottet (t. ex. för 1866 alltså 13·13 promille). Ett undantag gör, af ofvan angifna skäl, året 1910; dess verkliga födelseöfverskott var 10·78 promille. — Markegångspriset å råg är reduceradt från priset pr rymdmått, under antagande att en hektoliter väger 71·7 kg. — »Uttagningarna ur sparbankerna, %», utvisa dessa uttagningar i procent af insättningar; talen afse de egentliga s. k. sparbankerna samt postsparbanken.

Talen i Tab. 2 äro för åren 1866/1906 till allra största delen hämtade ur förf:s »Aperçus statistiques internationaux», för åren 1907/1910 från diverse andra källor. — Med »Prisindex» afses Sauerbecks kända tabell, i hvilken en sammanfattning af priserna för hvarje år för några tiotal viktigare artiklar satts i förhållande till motsvarande medeltal för åren 1867/77, hvilket antagits = 100. — »Diskontot» afser räntesatserna i Bank of England. — Silfver, »Ratio to Gold»: härmed afses priset å guld, om priset å samma viktmängd silfver sättes = 1.

Ehuru väl en *saklig* diskussion af Tab. 1 och Tab. 2 skulle leda till alltför mycken vidlyftighet, må dock några allmänna fakta framhållas. Vi göra början med förhållandena i Sverige.

Antalet *giftermål* betraktas såsom en mycket säker mätare å de ekonomiska konjunkturerna (»öfverallt där möjlighet uppstår för en familj att lefva, där ingås ett äktenskap»). Tabellen utvisar, att under de senaste årtiondena giftermålens antal i Sverige aldrig varit så lågt som åren 1868 och 1869, och aldrig så högt som åren 1873—1876. Under åren 1894—1899 befann sig giftermålsfrekvensen i stigande, i samband med den lysande uppgången dessa år inom världskonjunkturerna, — en uppgång, som i sin ordning var framkallad af den ökning i guldproduktionen, hvarom Tab. 2 bär vittne. En ny, kortare och mindre utpräglad uppgång i det svenska giftermålstalet konstateras för åren 1906 och 1907, likaledes i samband med motsvarande företeelser inom vår världsdelen i dess helhet.

I fråga om *folkökningen* konstatera vi, att densamma numera ytterst sällan hinner till 10 promille för ett år för sig. Åren 1881, 1882 och 1892 var tillväxten mindre än 1 promille, och åren 1868 och 1869 förete folkminskning. De senast gångna åren ha varit något fördelaktigare än 1880-

(Forts. sid. 24).

Tab. 1. Data till belysande af konjunkturerna i Sverige efter 1865.
(Jfr sid. 21).

År.	På 1,000 inb. af medelfolkmängden.			Skörd af spannmål. Tusental deciton.	Markgångspriset å råg. Kronor pr dt.	Sommar-dags-verks-pris för man. Kronor.	Export af trävaror. Mill. kronor.	Järnmalmsbrytningen. Tusental ton.	Uppskattad inkomst. Mill. kronor.	Uttagningar ur sparbankerna. %.
	Giftermål.	Folkökning.	Nettotvanning.							
1866.	6.72	11.05	2.08	15,425	12.43	1.25	.	491	162.5	100
1867.	6.09	8.52	2.67	12,748	18.90	1.14	.	502	161.0	96
1868.	5.46	— 1.23	7.72	12,426	17.31	1.12	.	546	158.6	95
1869.	5.64	— 5.23	11.21	18,686	12.48	1.10	.	598	158.7	84
1870.	6.02	3.24	5.74	19,919	12.11	1.14	.	630	161.4	62
1871.	6.49	9.25	3.96	20,517	12.95	1.33	60.60	663	170.6	56
1872.	6.93	10.24	3.52	17,153	13.75	1.72	86.02	732	190.3	60
1873.	7.31	10.73	2.87	19,503	15.50	2.01	103.12	832	226.5	61
1874.	7.27	9.19	1.34	15,018	15.35	2.01	111.45	926	264.6	68
1875.	7.05	9.05	1.85	20,170	13.97	2.01	94.69	822	273.6	92
1876.	7.08	9.58	1.67	17,574	13.97	1.93	115.16	797	281.6	91
1877.	6.33	11.23	1.18	16,364	14.01	1.70	123.40	739	295.1	117
1878.	6.47	10.16	1.61	20,874	12.16	1.54	76.86	677	294.4	149
1879.	6.29	9.81	3.77	19,710	12.05	1.45	75.24	645	274.2	135
1880.	6.32	1.60	9.66	21,994	14.91	1.46	103.85	775	286.0	88
1881.	6.19	0.96	10.43	17,755	15.78	1.51	107.24	826	304.5	84
1882.	6.33	0.72	11.28	22,888	12.58	1.52	117.94	893	318.2	88
1883.	6.43	4.96	6.67	19,881	12.26	1.57	113.98	885	331.6	82
1884.	6.53	7.93	4.55	22,493	11.36	1.61	103.45	910	331.9	89
1885.	6.63	7.82	3.87	20,326	9.92	1.53	107.22	873	348.8	90
1886.	6.41	7.16	5.99	22,200	9.45	1.54	92.15	872	345.0	96
1887.	6.25	3.61	9.92	22,927	8.01	1.48	97.70	903	349.6	100
1888.	5.92	3.05	9.74	20,825	10.42	1.53	130.30	960	355.2	92
1889.	5.98	5.79	5.96	19,271	11.09	1.61	135.09	986	380.8	88
1890.	5.99	4.83	6.00	25,357	11.30	1.72	128.64	941	410.7	99
1891.	5.83	3.67	7.79	22,228	15.15	1.75	135.16	987	418.4	99
1892.	5.69	0.84	8.26	25,112	11.83	1.78	133.62	1,294	425.1	103
1893.	5.65	3.45	7.08	22,096	10.47	1.79	136.48	1,484	431.5	88
1894.	5.74	9.87	0.85	23,790	8.91	1.80	138.43	1,927	447.5	86
1895.	5.87	9.83	2.47	23,751	9.74	1.80	139.91	1,905	464.9	86
1896.	5.95	8.82	2.72	22,557	10.41	1.82	159.09	2,039	495.4	82
1897.	6.06	9.72	1.60	23,067	11.30	1.92	181.86	2,087	538.2	83
1898.	6.14	10.66	1.37	24,524	11.70	2.08	177.32	2,303	601.4	91
1899.	6.24	6.70	2.00	20,688	13.01	2.22	178.56	2,435	659.6	108
1900.	6.15	7.33	2.83	26,410	12.47	2.23	200.56	2,610	715.9	102
1901.	6.07	7.19	3.79	21,432	12.19	2.19	175.43	2,794	763.9	96
1902.	5.96	4.52	6.59	21,462	11.83	2.16	193.69	2,897	764.6	95
1903.	5.78	3.70	6.91	24,392	11.73	2.16	228.33	3,678	831.0	90
1904.	5.85	7.51	2.95	21,152	12.23	2.24	199.65	4,085	895.4	90
1905.	5.85	6.64	3.40	24,177	12.57	2.29	201.81	4,366	944.0	95
1906.	6.13	8.00	3.33	27,023	12.64	2.47	236.46	4,503	1,017.1	91
1907.	6.21	7.84	3.07	24,074	13.67	2.58	244.48	4,480	1,145.5	98
1908.	6.12	10.07	0.74	28,505	13.46	2.62	217.47	4,713	1,244.8	105
1909.	5.97	8.59	3.32	26,631	13.31	2.66	212.78	3,886	1,267.7	94
1910 ¹	6.02	8.03	3.58	28,185	12.37	.	.	5,553	1,254.0	91

¹ En del af talen för år 1910 äro endast preliminära.

Tab. 2. Data till belysande af världskonjunkturerna efter 1865.
(Jfr sid. 21).

År.	England.			Nordväst-europa.		Förenta Staterna.			Världsproduktionen.	
	Pris-index.	Dis-konto, %.	Bank clear-ings (London). Mill. £.	Giftermåls-tal, %/100.	Hvete-o. råg-skörd. Kg. pr inb.	Tack-järns-produktion. Tusen-tal ton.	Silfver. »Ratio to gold». ²	In-vandr. från Euro-pa. Tusen-tal.	Guld. Tusen-tal kg.	Tack-järn. Tusen-tal ton.
1866 . . .	102	6·96	.	7·68	.	1,222	15·43	279	216	9,656
1867 . . .	100	2·54	.	8·28	.	1,326	15·57	284	185	10,062
1868 . . .	99	2·13	3,466	8·02	.	1,454	15·59	266	192	10,706
1869 . . .	98	3·21	3,602	8·46	.	1,739	15·60	335	189	11,950
1870 . . .	96	3·10	3,905	7·81	.	1,692	15·57	289	190	12,260
1871 . . .	100	2·91	4,787	8·08	.	1,734	15·57	297	190	12,852
1872 . . .	109	4·10	5,893	8·99	.	2,589	15·63	381	177	14,843
1873 . . .	111	4·79	6,182	8·93	.	2,602	15·92	369	170	15,125
1874 . . .	102	3·69	5,916	8·58	.	2,440	16·17	208	160	13,916
1875 . . .	96	3·23	5,647	8·35	.	2,056	16·59	144	173	14,119
1876 . . .	95	2·61	4,959	8·06	153	1,899	17·80	115	162	13,862
1877 . . .	94	2·90	5,042	7·62	159	2,100	17·19	95	178	14,193
1878 . . .	87	3·78	4,992	7·36	172	2,338	17·96	111	186	14,536
1879 . . .	83	2·51	4,886	7·18	137	2,786	18·39	184	170	14,411
1880 . . .	88	2·76	5,794	7·20	141	3,897	18·06	442	166	18,584
1881 . . .	85	3·48	6,357	7·26	138	4,211	18·24	600	164	19,819
1882 . . .	84	4·15	6,221	7·41	157	4,697	18·27	603	163	21,555
1883 . . .	82	3·57	5,929	7·40	143	4,669	18·65	498	152	21,756
1884 . . .	76	2·96	5,799	7·46	146	4,163	18·63	408	162	20,464
1885 . . .	72	2·93	5,511	7·36	149	4,109	19·39	327	173	19,842
1886 . . .	69	3·05	5,902	7·30	144	5,774	20·78	385	167	20,813
1887 . . .	68	3·38	6,077	7·27	156	6,520	21·13	508	166	22,820
1888 . . .	70	3·30	6,942	7·28	138	6,594	21·99	513	173	24,031
1889 . . .	72	3·55	7,619	7·40	134	7,725	22·10	420	187	25,877
1890 . . .	72	4·54	7,801	7·48	144	9,350	19·76	481	187	27,870
1891 . . .	72	3·32	6,848	7·53	124	8,412	20·92	579	194	26,171
1892 . . .	68	2·52	6,482	7·48	153	9,304	23·72	533	214	26,917
1893 . . .	68	3·05	6,478	7·40	151	7,238	26·49	479	239	25,263
1894 . . .	63	2·11	6,337	7·49	147	6,764	32·56	241	277	26,032
1895 . . .	62	2·00	7,593	7·56	132	9,597	31·60	315	303	29,369
1896 . . .	61	2·48	7,575	7·79	144	8,761	30·59	255	305	31,289
1897 . . .	62	2·64	7,491	7·91	135	9,807	34·20	209	360	33,464
1898 . . .	64	3·25	8,097	7·97	149	11,962	35·03	254	435	36,455
1899 . . .	68	3·75	9,150	8·05	145	13,839	34·36	335	469	40,880
1900 . . .	75	3·96	8,960	7·99	137	14,010	33·33	446	388	41,360
1901 . . .	70	3·72	9,561	7·85	125	16,132	34·68	500	401	41,426
1902 . . .	69	3·33	10,029	7·65	147	18,106	39·15	702	449	44,852
1903 . . .	69	3·75	10,120	7·59	143	18,297	38·10	894	498	47,324
1904 . . .	70	3·30	10,564	7·61	140	16,761	35·70	759	530	46,133
1905 . . .	72	3·01	12,288	7·61	143	23,360	33·87	986	578	54,299
1906 . . .	77	4·27	12,711	7·76	144	25,714	30·54	1,136	619	59,624
1907 . . .	80	4·93	12,730	7·75	.	26,194	31·24	1,220	621	60,965
1908 . . .	73	3·01	12,120	7·55	.	16,191	38·64	331	667	48,765
1909 . . .	74	3·10	13,525	7·41	.	26,208	39·74	655	684	61,176
1910 ¹ . . .	78	3·72	14,659	.	.	27,735	38·22	.	685	65,000

¹ En del af talen för år 1910 torde vara endast preliminära. — ² Talen afse silfver-prisen i London; de torde vara af den största betydelsen för Förenta Staterna.

talet, som såsom helhet representerar den lägsta punkten för folkökningen i vårt land.

Utvandringen (nettosiffrorna) var högst åren 1869, 1881 och 1882, men lägst åren 1908 och 1894, — bägge gångerna såsom en följd af lågpunkter inom Förenta Staternas näringslif. De senaste åren hafva varit tämligen gynnsamma för oss, jämfördt med hvad vi under ett par årtionden förut fått vänja oss vid. Undantag bilda dock åren 1902 och 1903. Att vi öfverhufvud kunna konstatera en tillbakagång inom vår utvandring beror delvis därpå, att framsteg onekligen ägt rum inom vårt svenska näringslif, men delvis också därpå, att Amerika ej mera erbjuder lika lysande möjligheter som förr. Den bästa delen af »den fria jorden» är redan utdelad, och arbetsprisen sänkta i våra dagar märkbart — åtminstone i förhållande till de ökade lefnadskostnaderna — genom den oerhörda tillströmningen af immigranter från de litet fordrande folken i Syd- och Östeuropa.

Spannmålsskörden spelar ännu en mycket stor roll i vårt ekonomiska lif. Den var lägst under missväxtåren 1867 och 1868 (endast 12 à 13 millioner deciton), men nådde successiva maxima åren 1871, 1878, 1880, 1882, 1887, 1890, 1900 och 1908. Sistnämnda år, med en totalskörd af 28¹/₂ millioner deciton, innehar för närvarande rekordet. Mycket ogynnsamma voro — utom de ofvan nämnda 1867 och 1868 — äfven åren 1874, 1877 och 1881 samt — ehuru med ökade totalbelopp mot i äldre tider — relativt äfven åren 1889, 1899, 1901, 1902 och 1904; sistnämnda fyra hvarandra närliggande år bilda nästan en motsvarighet till 1860-talets sorgligt ryktbara serie af felslagna skördar, om än underlägsenheten mot normalt icke var fullt så stor under den oss närmast liggande perioden. Dessa olyckor i fråga om åringen, i förening med en lågkonjunktur inom industrien, åstadkommo den redan påpekade höjningen af emigrationen åren 1902 och 1903, — tills denna helt tvärt afbröts genom sistnämnda års stora kris i Förenta Staterna.

Spannmålsprisen i vårt land voro högst under missväxtåren 1867 och 1868 (ända till 19 kr. pr dt. råg), men lägst år 1887, då hundra kg. råg betingade blott 8 kr., — allt enligt markegångsprisen, som dock i och för sig torde vara något för låga. Under senaste årtionde hafva spannmålsprisen nått en rätt hög nivå igen, — delvis till följd af tullarna (som dock ej förmodade afstyra ett synnerligen djupt fall åren 1894 och 1895), delvis i sammanhang med varuprisernas allmänna stegring på världsmarknaden till följd af den ökade guldproduktionen.

Dagsverksprisen hafva genomgått märkvärdiga förändringar. De äro nu mer än dubbelt så höga som för fyrtiofem år sedan, men tillväxten har skett genom starka språng, mellan hvilka ligga tider äfven af stillastående eller tillbakagång. Från 1·10 kr. år 1869 (sommardagsverkspris för manlig arbetare), då dock siffran var ovanligt låg, till följd af missväxterna, var man redan år 1873 uppe vid 2·01 kr. — en hel revolution på fyra år. Men efter 1875 begynte en stark återgång, och under ett helt årtionde (1878—1888) var man igen nere omkring 1·50 kr., och till och med därunder. Sedan begynte ett nytt framåtskridande, i början långsamt men småningom allt hastigare. År 1899 hade dagsverkspriset igen hunnit till 2·22 kr., hvilket var mera till och med än under de lysande åren 1873—1875. Efter tre à fyra års stillastående började så en ny och stark uppgång, som år 1909 höjt siffran till 2·66 kr., — eller mer än 30 procent utöfver maximumen under 1870-talet. — Fasthållas må, att alla dessa tal afse endast *jordbruksnärigen*. Från industrien hafva vi inga användbara uppgifter för äldre tid.

Trävarorna äro vår viktigaste exportartikel. Talen i tabellen vittna om starka växlingar från år till annat (man jämföre året 1877 med 123 millioner

kr. och 1879 med 75 mill., — sistnämnda år är ju också årtalet för den stora strejken i Sundsvall). I det hela ökades exporten ungefär fram till sekelskiftet; nu kan den åtminstone i fråga om *oarbetade* trävaror närmast betraktas såsom stationär. Våra skogar äro, med nuvarande skötsel, ej i stånd att gifva synnerligen mer än som redan sker. I någon mån kompenseras stillastående på detta område genom en något ökad export af trävaror i *arbetadt* skick.

Mycket starkare än för trävaruexporten är ökningen under senare år i vår *järnmalmshutning*. Här råder stor skillnad mellan tiden före och efter Norrbottensgrufvornas öppnande. År 1908 var hutningen uppe vid nära $4\frac{3}{4}$ millioner ton, men föll år 1909 igen till mindre än 4 millioner, på grund af storstrejken. År 1910 tog man igen skadan genom en produktion af ända till $5\frac{1}{2}$ millioner ton. Såsom bekant är hutningens tillväxt *begränsad* genom kontrakt med svenska staten. Produktionen vid de berömda Bilbaogrufovorna är ännu vid pass dubbelt större än vår.

Uppskattade inkomsten af kapital och arbete innehålles i nästa kolumn af vår tabell. Ett eller annat år företer sänkning, men i stort sedt är framåtskridandet märkbart och kraftigt. Från 163 mill. kronor år 1866 ha vi nu hunnit till öfver 1,250 millioner. I fråga om de restriktioner, som måste göras vid bedömandet af denna tillväxt, hänvisas till hvad som säges sid. 20. Erinras må också, att här ej ingår inkomsten af fastighet, som nog icke ökats på långt när i samma skala som ofvannämnda tal.

Till sist visas, huru *uttagningarna ur sparbankerna* förhålla sig till insättningarna under olika år. Råder stor brist på pengar, stiga uttagningarna öfver insättningarna, såsom skedde åren 1877—1879 och äfven stundom senare. En tid spelade dock äfven räntefoten en roll, i det mycket kapital togs ur sparbankerna och sattes i andra banker, som hastigare följde med höjningarna i ränteprocenten än hvad sparbankerna gjorde. Att sparbankerna äfven under storstrejkåret 1909 visade öfverskott af insättningar, ådagalägger kanske, att sparbanksdelägarna numera förnämligast rekryteras inom medelklassen äfvensom jordbrukare- och tjänstehjonsklasserna på landet.

Senare hälften af 1860-talet, som för oss svenskar betecknar en tid af så mycken nöd och lidande, räknas inom världskonjunkturerna såsom en period af nära nog lysande villkor. Detta är sista gången i vår ekonomiska historia som inhemska orsaker — här missväxterna — inverkat bestämmande på näringslivet ebb och flod. Sedan dess hafva konjunkturerna äfven hos oss så godt som undantagslöst sammanfallit med dem för världsekonomin i dess helhet. De växlingar, om hvilka Tab. 1 lämnar en föreställning, belysas alltså närmare af Tab. 2.

Sauerbecks *prisindex*, i tabellens första kol., visar varuvärdenas växlingar. Hufvuddragen äro välbekanta. Vi vilja här blott framhålla den stora *betydelse*, som ligger i dessa till utseendet så anspråkslösa siffror. När Sauerbecks index för år 1896 är 61, för år 1907 åter 80, så betyder detta helt enkelt att mellan dessa år priserna å hela världsmarknaden stigit med fulla 30 procent. Detta är ju nästan en hel ekonomisk revolution.

Växeldiskontot är, såsom bekant, lågt vid riklig penningtillgång, alltså äfven i tider när företagsamheten ligger nere, såsom vanligen är fallet under ett eller annat år — stundom flere — *efter* afvecklingen af en ekonomisk kris. Vid växande företagsamhet och därmed följande ökad penningbehof

tillstramas diskontot så småningom, tills, när företagsamheten gått till öfverspekulation eller af andra orsaker en ny kris inträder, diskontot når sitt maximum. Siffrorna i vår tabells andra kol. tälja från denna synpunkt världskonjunktions historia.

De londonska bankernas s. k. *clearing*, eller ömsesidiga afräkning, är en mycket god barometer för affärslifligheten i England. Sänkningen från 6,182 millioner pund år 1873 till 4,886 millioner år 1879 lämnar därför en god föreställning om depressionen under 1870-talets senare del. Relativt taget har knappast sedan dess konstaterats en så stark, och säkerligen icke en så långvarig nedgång som denna; dock är skillnaden stor också mellan 1890 års siffra af 7,801 millioner och 1894 års af 6,337. Efter 1895 — sedan guldproduktionen begynt sitt stora uppsving — ha återfallen i clearingssiffrorna i regeln varit obetydliga, men framstegen så mycket kraftigare.

Att *giftermålstalet* är en god ekonomisk mätare är allmänt erkänt och redan här ofvan påpekad. Vår tabell gifver dessa siffror för Nordvästeuropa i dess helhet. Här framträder det nyss omnämnda faktum, att senare delen af 1860-talet var en lysande tid i ekonomiskt hänseende för vår världsdel. Ännu långt högre nådde dock giftermålstalen under de stora »gründeråren» på 1870-talet. Att vi sedan dess icke mera uppnått fullt lika höga siffror som åren 1871—1876 samt åren 1867 och 1869, beror delvis på nedgången af *omgiftenas* antal, hvilken i sin ordning är beroende bl. a. å nedgången i döds-siffrorna. Såsom vi redan påpekat, skulle giftermålstalet vara en ännu bättre ekonomisk barometer än det nu är, om vi kunde inskränka oss till talen endast för första giftena. Detta låter sig numera göra så godt som öfverallt, men ej alltid för äldre tider.

Betäckandet af bristen af *brödsäd* utgör för nästan alla Nordvästeuropas folk en af de tyngsta årligen återkommande utgiftsposterna. Skördens utfall är därför äfven i de största industriländerna en faktor af stor ekonomisk betydelse. I vår tabell visar året 1878 maximum, med en skörd af ej mindre än 172 kg. hvetet och råg pr inb.; minima, resp. 124 och 125 kg., falla på åren 1891 och 1901. *Skillnaden* motsvarar, efter en folkmängd af 150 millioner människor, ett belopp af mer än 70 millioner deciton brödsäd, i penningvärde svarande mot 1 milliard kronor eller däröfver.

Tackjärnsproduktionen är kanske i våra dagar den yppersta mätare, som finnes, för den industriella verksamhetens större eller mindre omfattning. Också anse vi oss kunna försvara, att den i vår tabell fått ej mindre än *två* koll.: den ena ensamt för Förenta Staterna, den andra för världsproduktionen i dess helhet. En jämförelse mellan dessa båda koll. visar först den oerhördt ökade betydelsen i detta fall af den stora nordamerikanska republiken; detta kan tjäna till måttstock äfven för det faktum, att världskonjunkturerna i det hela i våra dagar alltmera influeras af konjunkturerna i Förenta Staterna. Dessas *ogynnsamma* inflytande stärkes af att, egendomligt nog, det amerikanska bankväsendet allt fortfarande är illa organiseradt samt däraf att det är i Förenta Staterna som öfverspekulationen plägar fira sina värsta orgier.

Utvandringen från Europa till Förenta Staterna bestämmes — i olika riktning — af konjunkturerna å hvardera hållet, kanske nu för tiden mer och mer i främsta rummet af konjunkturerna i Amerika. Från denna synpunkt är det intressant att i vår tabell jämföra koll. för Amerikas järnproduktion och för dess invandring. Ett slående exempel på öfverensstämmelsen här erbjuder året 1908, då Förenta Staternas produktion af tackjärn sjönk på en gång från 26 millioner ton till 16 millioner(!); då sjönk ock invandringen från Europa från 1,220,000 människor till 330,000, alltså till föga mer än fjärdedelen.

Om *guldproduktionens* utomordentliga betydelse för världsekonomin är ej här tillfälle att utförligare tala. Vi bedja blott våra läsare lägga märke till stagnationen eller tillbakagången i denna produktion åren 1866/1892, och uppsvinget sedan dess. Vi bedja också få fästa uppmärksamheten vid tabellens öfriga koll. för tiden *efter* 1890-talets midt. Den som uppmärksamst studerar dessa tal, skall omöjligligen kunna undgå att märka det sammanhang, hvarom de bära vittne. — I våra dagar synes ånyo ha inträdd en viss stagnation i guldproduktionen. Blifver den långvarig, lära väl dess följder så småningom icke underlåta att gifva sig tillkänna.

Med guldproduktionen sammanhänger i viss mån frågan om *silfverpriset*. Från 1800-talets början och ända in på 1870-talet hade guldets värde förhållit sig till silfrets ungefär såsom $15\frac{1}{2} : 1$, och denna proportion hade man vant sig vid att betrakta såsom så konstant, att den vid den latinska myntunionens instiftande till och med fastställdes såsom legal. Numera har den, såsom Tab. 2 utvisar, ändrat sig därhän, att guldet förhåller sig till silfret nära nog såsom 40 till 1. Denna förändring, som tvefvelsutan kommer att betraktas såsom en af de märkvärdigaste företeelserna i 1800-talets ekonomiska historia, har delvis orsakats af en starkt ökad produktion af silfver. Denna ökning kan dock ej, relativt taget, jämföras med guldproduktionens tillväxt omkring år 1850, hvilken i alla fall icke förmådde nämnvärdt rubba proportionen mellan de båda metallernas värde. Denna sista omständighet gör sannolikt, att silfverprisets fall till en mycket betydande del förorsakades icke af öfverproduktion utan af silfrets *demonetisering*, som i flere betydande länder genomfördes omkring år 1870 och senare, och som helt naturligt förminskat efterfrågan å den hvita metallen. Inflytandet på världsekonomin af silfverprisets brådstörtade fall synes hittills knappast hafva blifvit fullt opartiskt studerat, till följd af sammanhanget med spörsmålet om bimetallismen, som ju ännu är en partifråga inom den ekonomiska och den vetenskapliga världen.

Efter denna kortfattade öfversikt framträder kanske önskvärdheten af att uttryckligen markera och begränsa »de goda» och »de dåliga» tiderna under den period, som här är föremål för behandling. Med afseende härå må först anmärkas, att dessa begrepp fattas något olika inom olika affärskretsar. En bankman är kanske benägen att till den goda tiden räkna hvarje år med riklig penningetillgång, men dylika år kunna mycket väl vara tider af ringa företagsamhet, medan åter en högt uppdrifven industriell verksamhet till sist medför att det lediga kapitalet så starkt tages i anspråk, att bankerna få kämpa med penningeknapphet; visserligen är, mycket riktigt, *krisen* då ofta nog icke långt borta. Afser man med »goda tider» år af särskildt liflig industriell och affärsverksamhet, torde, på ett ungefär, tiden efter 1860-talets början kunna uppdelas på följande sätt: goda tider voro åren 1863/1873; vidare (i någon mån) åren 1880/1883; åren 1895/1899; åren 1905/1907; hvarjämte vi torde kunna nu sägas lefva i en tid af goda konjunkturer sedan år 1909. Svaga tider voro åren 1874/1879 (dock i flere länder icke de första åren); vidare åren 1884/1894, den långvarigaste depression den nyare tiden känner, sammanfallande för öfrigt med en mycket knapp guldproduktion; därefter åren 1900/1904, i samband med Transvaalsgrufvornas afstängande genom boerkriget; slutligen senare delen af året 1907 samt år 1908, väsentligen på grund af svårigheter i Förenta Staterna. Det säger sig själft, att dessa begränsningar äro ungefärliga, och att de böra göras i någon mån olika i olika länder. I Sverige omfattade den senaste ogynnsamma perioden äfven året 1909 samt en del af år 1910, detta väsentligen såsom en följd af de stora konflikterna på arbetsmarknaden.

Växeldiskontot. Att detta är *högre* i vårt land än å penningemarknaden i de stora länderna är nog samt känt, men det synes oss att denna för vårt näringslifs uppblomstring särskildt betydelsefulla tunga icke blifvit så grundligt studerad som önskligt vore. Vi kunna här blott meddela några sammanfattande *fakta*. I nedanstående länders centralbanker utgjorde växeldiskontot, %, i medeltal för femårsperioderna under det senaste halfseklet:

Åren	Sverige. ¹	England.	Tyskland.	Frankrike.	Sveriges öfvervikt. ²
1861/65	5.69	4.90	4.47	4.83	0.96
1866/70	5.10	3.63	4.67	3.07	1.31
1871/75	4.68	3.74	4.50	4.87	0.31
1876/80	5.28	2.91	4.17	2.66	2.03
1881/85	4.44	3.42	4.23	3.34	0.78
1886/90	3.89	3.56	3.64	3.04	0.48
1891/95	4.37	2.60	3.46	2.56	1.50
1896/00	5.01	3.22	4.42	2.50	1.63
1901/05	4.76	3.42	3.86	3.00	1.33
1906/10	5.30	3.81	4.84	3.10	1.38

I genomsnitt för de femtio åren har räntesatsen alltså utgjort, i Frankrike 3.30, i England 3.52 och i Tyskland 4.23 procent, eller i aritmetiskt medeltal: 3.68. Genomsnittet för Sverige är 4.85 procent, eller 1.17 procent högre. Vårt lands affärlifv tynges alltså af fullt 1 procent högre diskonto än de tre stora affärländernas, och talen i sista kol. härofvän visa, att under de senaste tjugu åren denna ofördelaktiga öfvervikt varit ännu större, eller i medeltal 1.46 procent, således ej mindre än halfannan procent.

Medelräntesatserna är för år för vårt land hafva, egendomligt nog, veterligen icke uträknats eller åtminstone offentliggjorts förr än detta, för åren efter 1855, skedde genom förf., som publicerade resultatet i 1904 års årgång af Almanack för alla. Siffrorna i fråga äro därför så litet kända, att de torde förtjäna här återgifvas. Desamma äro följande:

År.	%.	År.	%.	År.	%.	År.	%.	År.	%.
1856 . . .	4.11	1867 . . .	5.11	1878 . . .	5.83	1889 . . .	3.28	1900 . . .	5.87
1857 . . .	5.00	1868 . . .	4.84	1879 . . .	5.46	1890 . . .	4.49	1901 . . .	5.45
1858 . . .	5.80	1869 . . .	4.73	1880 . . .	4.33	1891 . . .	4.90	1902 . . .	4.51
1859 . . .	5.68	1870 . . .	4.50	1881 . . .	4.00	1892 . . .	4.75	1903 . . .	4.50
1860 . . .	6.00	1871 . . .	4.28	1882 . . .	4.45	1893 . . .	4.21	1904 . . .	4.61
1861 . . .	5.77	1872 . . .	4.00	1883 . . .	4.75	1894 . . .	4.00	1905 . . .	4.73
1862 . . .	5.15	1873 . . .	4.52	1884 . . .	4.49	1895 . . .	4.00	1906 . . .	5.20
1863 . . .	6.00	1874 . . .	5.11	1885 . . .	4.50	1896 . . .	3.73	1907 . . .	6.10
1864 . . .	6.00	1875 . . .	5.50	1886 . . .	4.10	1897 . . .	4.58	1908 . . .	5.88
1865 . . .	5.51	1876 . . .	5.30	1887 . . .	4.00	1898 . . .	4.96	1909 . . .	4.69
1866 . . .	6.33	1877 . . .	5.48	1888 . . .	3.56	1899 . . .	5.89	1910 . . .	4.63

För åren 1856/67 afse talen i regeln växlar »på högst sex månader», sedan dess växlar å tre månader eller kortare tid.

¹ Siffrorna för åren 1861/67 äro något för låga, jfr här nedan. — ² Talen utvisa huru mycket den svenska räntesatsen öfverskjuter *medeltalet* af Englands, Tysklands och Frankrikes.

Jordbruket.

Jordbruksbefolkningen i riket uppgick enligt N. Wohllins beräkningar år 1751 till 1,425,000 och år 1840 till 2,539,000 personer; den besteg sig år 1870 till 2,996,000, år 1880 till 3,078,000, år 1890 till 2,915,000, år 1900 till 2,757,000 och år 1909 (enligt approximativ beräkning) till 2,671,000 personer. Härunder inbegripas såväl jordbrukare och f. d. jordbrukare (utan annat yrke) som äfven deras familjemedlemmar och tjänstefolk samt slutligen äfven fiskeribefolkningen. I fråga om *proportionen till rikets hela folkmängd*, se sid. 20 här ofvan.

Angående jordbruksbefolkningens **fördelning** på själfägare, arrendatorer, torpare, statare, backstugusittare o. s. v. vid olika tider, jfr den utförliga framställningen i Emigrationsutredningens Bilagor IX, X och XI.

Taxeringsvärdet å all jordbruksfastighet i riket år 1908 uppgick till 3,230 millioner kronor. För vidare detaljer jfr sid. 19 här ofvan.

Brukningsdelarnas antal år 1909 uppgafs till 353,868, hvaraf ungefär 52,000 brukades af arrendatorer. Härförutom funnos 148,308 jordtorp och andra jordlägenheter (osäker siffra); bland dem voro omkring 50- å 60,000 jordtorp.

Enligt ungefärliga beräkningar af E. Sidenbladh fördelade sig år 1904 de dåvarande 350,851 brukningsdelarna på följande sätt efter storleksklasser:

	Antal.	Åkerareal.
Smågårdar, om högst 10 hektar åker	244,679	925,999 hektar.
Medelstora gårdar, om 10—50 har åker	98,036	1,806,929 „
Stora gårdar, med öfver 50 har åker	8,136	848,255 „
	Summa 350,851	3,581,183 hektar.

Brukningsdelar med öfver hundra hektar åker voro till antalet 3,255, med sammanlagdt 509,039 hektar odlad jord. De minsta brukningsdelarna åter, med intill två hektar åker, voro 88,571 till antalet och omfattade 83,182 hektar åkerjord. Anmärkas må, att samtliga dessa tal äro tämligen osäkra.

Jordens fördelning. Åtminstone i Nordeuropa plägar man från landtbruksstatistisk synpunkt först indela marken i odlad jord, äng och skog. Öfrig mark, tomter, vägar, mossar, impediment m. m., sammanfattas sedan under ett.

Under *odlad jord* inbegripes då först och främst träd-, humle- och kålgård. Huru sedan gränsen skall dragas mellan odlad och icke odlad jord, är stundom något tvifvelaktigt; vanligen räknar man såsom odlad jord den mark, som legat under plog (»terre arable»). Om lång tid förflutit sedan plöjningen, kan dock fråga uppstå huruvida icke den en gång odlade jorden rätteligen bör betraktas såsom igenlagd. Hos oss är detta särskildt fallet med stora vidder i Norrland, hvilka länge användts endast för foderväxter och därför med lika goda skäl kunde räknas till ängen. På grund häraf äro uppgifterna om den odlade jorden i Norrland mångenstädes sväfvande. Detsamma torde vara förhållandet äfven å vissa håll i södra Sverige. — I sydligare länder bör under »odlad jord», vid jämförelse med Nordeuropa, inräknas också vingårdarna. Huruvida detsamma bör ske med olivplanteringar och en del andra sydliga landbruksarter (mullbärsplanteringar m. m.), därom råder icke full enighet. Åtskilliga siffror, som möta för arealen »odlad jord», böra alltså först närmare undersökas och unifieras, innan man går till jämförelser. — *Trädesarealen* bör gifvet inräknas under den odlade marken; emellertid kan man visst icke alltid lita på, att så verkligen sker.

Ännu mera sväfvande är hvad som bör förstås med *naturlig äng*. Mark, som skall hänföras hit, bör icke vara plöjd — åtminstone icke så nyligen, att plöjningen ännu har praktisk betydelse. Vidare bör höskörden å den naturliga ängen åtminstone emellanåt afbärgas, — alltså icke *hvarje* år helt enkelt afbetas: i sistnämnda fall är man inne på de »ständiga betesmarkerna». Tydligt äro dock dessa afgränsningar osäkra, och är betesmarken särskildt värdefull, torde den nog mångenstädes räknas såsom äng. Ytterligare bildas af hagmarken en öfvergång mellan naturlig äng och skogsmark. Af allt detta framgår, att internationella uppgifter om den naturliga ängens utsträckning böra behandlas med mycken försiktighet.

Såsom *skogsmark* räknas vanligen äfven afverkad sådan, om den fortfarande är duglig för återväxt. Huru mycket af »hagmarken» som skall räknas såsom »skog», är alltid tvistigt. Endast i länder med genomförd rationell skogsvård äro uppgifterna om skogens utsträckning tillförlitliga; för öfriga länder möter man ofta vidt skiftande siffror.

Efter att sålunda hafva betonat de många osäkerheter, som vidlåda uppgifter af detta slag, meddela vi efterföljande tal, grundade på nyaste tillgängliga siffror. Af hela arealen *land* (alltså innanvattnen frånräknade) upptaga, i %:

	Odlade jorden.	Naturliga ängen.	Skogen.	Annan mark.	Summa.
I Sverige	9.0	3.2	52.1	35.7	100 %
> Nordvästeuropa	23.6	14.0	30.9	31.5	100 >
> Sydvästeuropa	42.6	12.7	16.1	28.6	100 >
> Östeuropa	27.2	15.5	38.0	19.3	100 >
I hela Europa	28.6	14.7	33.0	23.7	100 %

Blott Norge och Finland ha relativt mindre odlad jord än Sverige, men Sverige har den relativt största skogsvidden af alla Europas länder, jämsides med Finland.

På hvarje hundralet inb. funnos hektar mark af resp. beskaffenhet:

	Odlad jord.	Naturl. äng.	Skog.	Annan mark.	Summa.
Sverige	67	24	391	269	751 hektar
Nordvästeuropa	35	21	45	46	147 >
Sydvästeuropa	62	18	24	42	146 >
Östeuropa	93	53	131	67	344 >

I förhållande till folkmängden har Sverige således mycken både åker och äng, och oerhördt mycken skog och annan mark.

Enligt beräkningarna i Bilaga V uppgick *Sveriges åkerareal* år 1805 till vid pass 820,000 hektar. År 1909 uppgifves den till 3,685,000 hektar och skulle alltså ha mer än fyrfaldigats. Mot hundra inb. svarade förstnämnda år 34 hektar odlad jord, numera åter 67, eller vid pass dubbelt. Alla dessa siffror äro dock osäkra. Möjligt är att i synnerhet 1805 års tal äro för låga och att således tillväxten icke är *fullt* så stor som synes här ofvan. Någon visshet härom står icke att vinna. — Efter många tecken att döma var åtminstone i utvandringsbygderna nyodlingen starkast *före* 1865, alltså före utvandringen; mångenstädes har den sedan dess så godt som afstannat. På andra håll har nog nyodlingsarbetet fortgått ända fram till våra dagar. Uppgifterna om åkerarealens storlek år 1865 äro emellertid så svaga, att de knappt förtjäna anföras. Fäster man sig vid uppgifterna om *nyodlingarna*, skulle dessa under åren 1866/1909 ha omfattat 424,957 hektar; fråndrages denna siffra från 1909 års tal för åkerarealen, eller 3,685,165 hektar, borde den odlade jorden år 1865 uppgått till 3,260,208 hektar; den *uppgifna* siffran är 2,353,981. Bägge talen äro lika orimliga. Någonstädes *emellan* dem bör sanningen ligga, — det är det enda man kan veta.

Naturliga ängens omfattning är med någorlunda säkerhet känd endast i våra dagar och uppgifves nu till 1,313,000 hektar. Den var naturligtvis vidsträcktare i äldre tider. Efter talen här ofvan skulle åkerjorden på de senaste hundra åren ha vuxit med 2,865,000 hektar; om *all* denna nya jord tagits från ängen, borde denna alltså för hundra år sedan ha utgjort mer än 4 millioner hektar. Emellertid är veterligt, att också en stor del skogs- och mossmark m. m. tagits i anspråk för nyodlingar, och ängens utsträckning kan därför ej på långt när ha varit så stor som ofvan säges. Kanske kunde man sätta dess areal för hundra år sedan till omkring 3 millioner hektar, — detta är dock endast en gissning. För ett halft århundrade sedan uppgafs ängens hektartal till omkring 2 millioner.

Sveriges *skogsmark* uppgifves nu till 21,400,000 hektar. Möjligen är denna siffra något för låg för att motsvara verkliga förhållandet; dock äro meningarna härom delade. En stor del af vår skog befinner sig, såsom välbekant är, i dåligt skick. — Alla uppgifter om skogsarealen från äldre tider äro för låga, och gifva alltså ingen möjlighet till jämförelse med nutidens siffror. Säkerligen var skogens utsträckning för hundra år sedan en eller annan million hektar *större* än nu; minskningen har kommit till stånd dels genom uppodlingens fortgång, dels genom skogssköflingen, — i senare fallet: när äfven återväxten gått förlorad. Att *tillfälligtvis* kalhuggen skogsmark inräknas i vårt skogskapital (eller bör så göra), är redan anmärkt.

Nyodlingar. Uppgifter härom föreligga blott från och med år 1866. I årliga medeltal uppgifvas desamma hafva utgjort:

	Hektar.		Hektar.
Åren 1866/70	13,804	Åren 1891/95	7,292
› 1871/75	12,214	› 1896/00	7,439
› 1876/80	12,353	› 1901/05	4,780
› 1881/85	12,283	› 1906/09	5,351
› 1886/90	10,545		

Man kan vara viss om, att dessa siffror äro ofullständiga och mycket för låga, men att nyodlingarnas omfattning *minskats* kan icke betvivlas. Orsaken är naturligtvis, att stegrade arbetslöner och sjunkande spannmålspris

göra jordbrukets rentabilitet lägre än förr. I många utvandringsbygder tillkommer såsom ytterligare hinder för nyodlingen bristen på arbetskrafter. I dessa bygder samt i vissa delar af Norrland har en del åkerjord till och med igenlagts; omfattningen häraf är obekant.

Åkerjordens fördelning afser först de olika hufvud användningarna: trädgårdsbruk, spannmålsodling, odling af rotfrukter, foderväxter eller andra växtslag samt slutligen trädan. Redan i mellersta Europa tillkommer vinodlingen, och längre i söder ännu andra kulturarter. Inskänka vi jämförelsen till Nordvästeuropa, såsom mera jämförligt med vårt land, blifver resultatet följande:

Åkerareal för:	I Sverige, år 1909.		Motsv. tal för Nordvästeuropa.
	Hektar.	Procent.	
Trädgård	45,700	1·2 %	2·3 %
Spannmål	1,680,158	45·6 »	53·5 »
Rotfrukter	249,316	6·8 »	15·9 »
Foderväxter	1,338,290	36·3 »	17·8 »
Andra växtslag	3,117	0·1 »	5·7 »
Träde	368,584	10·0 »	4·8 »
Summa	3,685,165	100 %	100 %

Vi ha alltså i Sverige relativt *liten* trädgårdsareal, — helt naturligt — och likaledes mindre rotfruktsodling än vi *borde* ha, — för så vidt medeltalen för Nordvästeuropa få anses uttrycka ett rationellt jordbruk. Därtill är vår odling af »andra växtslag» (tobak och lin) försvinnande, medan på kontinenten odlingen af »handelsväxter» spelar en betydande roll. (Bland »andra växtslag» är här inräknad vinodlingen, med 0·8 % af den odlade jorden i nordvästeuropeiskt medeltal).

Däremot användes en ovanligt stor del af den svenska åkerjorden för foderväxtodling. Detta är ett godt tecken i de fall, där foderväxterna ingå i ett välordnad växelbruk. Tyvärr finnas dock äfven stora trakter af vårt land, där man odlar foderväxter år från år utan gödsling och plöjning och därmed endast utsuger jorden. Särskildt är detta allmänt i Norrland.

Trädesarealen är mångentades i vårt land ännu för stor, såsom visar sig af talen här ofvan. Af dem framgår, att trädan hos oss upptager 10 % af all odlad jord, mot i medeltal för Nordvästeuropa knappt 5 %.

Går man tillbaka till våra äldsta svenska, mera detaljerade jordbruksstatistiska uppgifter, eller dem för år 1865, borde man i en jämförelse med talen för våra dagar kunna afläsa vårt jordbruks framsteg. De mest framträdande dragen visa sig då vara, att trädan minskats från fulla 15 % till 10 %, samt att foderväxternas andel ökats från 27 % till 36. Båda dessa förhållanden vittna ju om förbättring. I fråga om foderväxterna är förbättringen nog ännu större än som synes, ty man får väl hoppas, att den nyss omnämnda icke rationella odlingen gått tillbaka i utsträckning. Tillväxten af den rationella odlingen måste då ha varit betydlig, för att så pass som här skett uppdrifva den gemensamma siffran. — Rotfrukterna upptogo 6 % af arealen år 1865, och nu inemot 7 %. Denna förändring är resultatet af två motsatta strömningar, i det att potatisarealen gått ned från 5·7 till 4·2 % men däremot odlingen af andra rotfrukter (i främsta rummet sockerbetor) ökats från 0·3 till 2·6 %.

I fråga om *spannmålsarealen* är af intresse att tillse också den *närmare fördelningen*. Den utfaller på följande sätt. Af hela den för odling af spannmål upplåtta åkerjorden användes:

För	I Sverige, år 1909.		Motsv. tal för
	Hektar.	Procent.	Nordvästeuropa.
Hvete	95,767	5.7 %	14.0 %
Råg	403,697	24.0 >	31.0 >
Korn	184,708	11.0 >	14.4 >
Hafre	797,511	47.5 >	32.2 >
Öfriga säden	198,475	11.8 >	8.4 >
Summa	1,680,158	100 %	100 %

Denna fördelning är i första rummet beroende af klimat och jordmån och företer därför mycket stora olikheter i olika länder. I allmänhet finna vi på den nordeuropeiska kontinenten en *jämnare* fördelning än hos oss, hvilket visar, att man där mera än i vårt land har att göra med naturbetingelser, som låta afpassa sig efter odlarens intresse.

En jämförelse med *äldre tider* visar dock äfven för vårt land stora olikheter mot nu. Efter en mycket ungefärlig beräkning för tidrymden 1801/20, skulle förhållandet då och nu ställa sig sålunda:

Säde.	Areal, i hektar.		Eller i procent:	
	Åren 1801/20.	År 1909.	Åren 1801/20.	År 1909.
Hvete	15,150	95,767	2.7 %	5.7 %
Råg	180,000	403,697	32.6 >	24.0 >
Korn	161,000	184,708	29.2 >	11.0 >
Hafre	113,500	797,511	20.6 >	47.5 >
Öfriga säden ¹⁾	82,500	198,475	14.9 >	11.8 >
Summa	552,150	1,680,158	100 %	100 %

Hafrens uppgång från 21 till 48 % torde vara att tillskrifva dels nyodlingens stora omfattning, dels att hafren bättre än brödsäden behållit sitt pris på världsmarknaden. Nyodlingens inverkan åter har varit af tvåfaldig art: dels lämpar sig öfver hufvud nybruten mark bättre för hafren än för de mera fordrande sädena, dels har nyodlingen, under seklet såsom helhet, nått sin största absoluta omfattning i de trakter af Sverige, där hafreodlingen i allmänhet är — och bör vara — hufvudsädet (västra Sverige och Småland). — Efter spannmålstullarnas införande har hafreodlingens framryckning afstannat och lämnat rum i någon mån för en ökad höstsädesodling (egentligen hvete). Å vissa trakter, där man förut genom ensidigt drifven hafrekultur utsög jorden, innebär denna förändring ett framsteg.

Kornets starka relativa tillbakagång, från 29 % af spannmålsjorden för hundra år sedan till nu endast 11 %, innebär egentligen, att odlingen af detta säde varit något så när stationär, medan de öfriga sädena gått framåt. Absolute taget har kornarealen icke minskats, förr än under de senaste årtiondena. Orsaken till kornodlingens stagnerande och tillbakagång ligger väl däri, att kornet icke lämpar sig för nyodlad mark, hvarjämte det är ganska fordrande i fråga om klimatet. I Skåne, där man i första rummet skulle kunnat utsträcka kornodlingen, har man föredragit hvetet.

Af de i tabellen här ofvan ej specificerade sädena har under senare tider blandsäden vunnit betydligt ökad utbredning; däremot har odlingen af baljväxter gått tillbaka.

Skörden af våra jordbruksprodukter finnes uppgifven sedan mer än hundra år tillbaka, men värdet af talen för äldre tider är vansk-

¹⁾ År 1909 ingår här äfven vickern, hvilket ej är fallet för åren 1801/20.

ligt att bedöma. Vi återgifva här resultaten, först i fråga om spannmålen, för 1800-talets begynnelse, midt och slut samt första årtiondet af 1900-talet. Utan frånräkning af utsädet, utgjorde skörden, i årliga medeltal, i deciton å hundra kilogram:

Säde.	Åren 1801/20.	Åren 1841/60.	Åren 1881/90.	Åren 1891/00.	Åren 1901/10.
Hvete	180,000	525,000	1,002,000	1,233,000	1,615,000
Råg	2,095,000	4,010,000	5,285,000	5,806,000	6,137,000
Korn	2,100,000	2,890,000	3,409,000	3,145,000	3,202,000
Hafre	1,250,000	2,710,000	9,598,000	10,748,000	10,845,000
Blandsäd . . .	670,000	1,143,000	1,387,000	1,843,000	2,398,000
Baljväxter ¹	325,000	765,000	711,000	654,000	506,000
Summa	6,620,000	12,043,000	21,392,000	23,429,000	24,703,000

För att bedöma dessa tal jämföra vi dem först med *folkmängden*. Medelfolkmängden under ofvannämnda fem perioder utgjorde resp. 2,436,000, 3,474,000, 4,673,000, 4,932,000 och 5,310,000 personer. Pr inb. af dessa folkmängder utgjorde skörden årligen, i kilogram:

Säde.	Åren 1801/20.	Åren 1841/60.	Åren 1881/90.	Åren 1891/00.	Åren 1901/10.
Hvete	7	15	21	25	30
Råg	86	116	113	118	116
Korn	87	83	73	64	60
Hafre	51	78	205	218	204
Blandsäd	28	33	30	37	45
Baljväxter	13	22	16	13	10
Summa	272	347	458	475	465

Hveteskörden har alltså oupphörligt vuxit i förhållande till folkmängden; rågen är stationär sedan förra århundradets midt; hafreodlingen ökades utomordentligt under några årtionden efter 1850 men sackar numera ånyo akterut; och kornet har under hela seklet gifvit mindre och mindre, jämfördt med inbyggarantalet.

Hela spannmålsskörden växte från 272 kg. pr inb. vid 1800-talets början till 475 kg. vid dess slut, men *har under det nya seklet stagnerat* eller gått något tillbaka.

Man får visserligen icke lägga alltför mycken vikt vid dessa tal, men *hufvudriktningarna* öfverensstämma säkerligen med verkliga förhållandet.

En jämförelse i stora drag med vår världsdel's hufvuddelar samt För-
enta Staterna utfaller på det sätt, som visas af nedanstående tabell. Vi måste här inskränka oss till åren 1901/05, under hvilka dock Sveriges skördar utföllo ovanligt dåligt, i synnerhet för hafren. Under sagda period skördades årligen, i kilogram pr inb.:

	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Majs.	Summa.
I Sverige	27	114	59	186	—	386
> Nordvästeuropa . .	49	90	48	97	1	285
> Sydvästeuropa . . .	172	24	28	52	40	316
> Östeuropa	136	144	55	86	47	468
> För- enta Staterna	225	9	37	160	725	1,156

Fördelningen växlar utomordentligt på de särskilda säderna, men ser man till slutsumman, finna vi, att Sverige är i högre grad spannmålsprodu-

¹ I de båda första koll. saknas uppgift för vickern.

cerande än i Västeuropa är vanligt, hvaremot vi icke fullt nå upp till Östeuropas medeltal och naturligtvis stå långt tillbaka för Förenta Staterna, — dock blott i fråga om hvete och majs.

Behovvet af spannmål har i vårt land under århundradets lopp ställt sig på följande sätt, jämfördt med skörden:

Årligen.	Behof, deciton.	Skörd, deciton.	Öfverskott eller brist.	Kilogr. pr inb.	
				Behof.	Skörd.
1801/20 . . .	6,960,000	6,620,000	— 340,000	286	272
1821/40 . . .	9,040,000	9,025,000	— 15,000	314	313
1841/60 . . .	11,589,000	12,043,000	+ 454,000	334	347
1861/80 . . .	16,207,000	17,225,000	+ 1,018,000	383	407
1881/90 . . .	21,823,000	21,392,000	— 431,000	468	458
1891/00 . . .	25,399,000	23,429,000	— 1,970,000	515	475
1901/10 . . .	28,400,000	24,703,000	— 3,697,000	535	465

Den utvecklingsgång, hvarom dessa siffror upplysa, är tydlig. Under det senaste årtiondet har Sverige förmått frambringa endast 87 % af sitt spannmålsbehof och har måst importera ungefär 70 kg. för hvarje inb.

Afses endast **brödsäden** (hvete och råg), ställa sig behof och skörd på följande sätt:

Årligen.	Behof, deciton.	Skörd, deciton.	Öfverskott eller brist.	Kilogr. pr inb.	
				Behof.	Skörd.
1801/20 . . .	2,520,000	2,275,000	— 245,000	103	93
1821/40 . . .	3,324,000	3,300,000	— 24,000	117	114
1841/60 . . .	4,525,000	4,535,000	+ 10,000	130	131
1861/80 . . .	6,631,000	5,558,000	— 1,073,000	157	131
1881/90 . . .	8,761,000	6,287,000	— 2,474,000	187	135
1891/00 . . .	9,617,000	7,039,000	— 2,578,000	195	143
1901/10 . . .	10,725,000	7,752,000	— 2,973,000	202	146

Allt sedan 1800-talets midt har alltså *produktionen* af hvete och råg visserligen hållit jämna steg med folkmängden, men ej heller synnerligen mycket mer. *Behovvet* har växt så mycket raskare. Äfven behovvets ökning har dock blifvit något svagare under senare tider, — efter spannmålstullarnas införande.

Pr inb. utgjorde vårt *importbehof* af brödsäd under sistlidet årtionde ungefär 56 kg. årligen. Motsvarande siffra utgjorde åren 1901/05 för Nordvästeuropa 87 kg., men för Sydvästeuropa endast 15 kg. Östeuropa hade ett *öfverskott*, att exportera, uppgående till 46 kg. pr inb. årligen.

I »behovvet» här ofvan ingår också *utsädet*. Särskiljes detta, får man följande resultat, — fortfarande för råg och hvete tillsammansagna:

Årligen.	Utsäde, deciton.	Öfrig för- brukning, deciton.	Kilogr. pr inb.	
			Utsäde.	Öfrig för- brukning.
1801/20	389,500	2,130,500	16	87
1821/40	515,000	2,809,000	18	99
1841/60	649,750	3,875,250	19	111
1861/80	825,000	5,806,000	19	138
1881/90	903,000	7,858,000	19	168
1891/00	938,000	8,679,000	19	176
1901/10	980,000	9,745,000	18	184

Talen för utsädet pr inb. äro mycket märkvärdiga genom sin konstans. Talen för »öfrig förbrukning» beteckna hvad man gemenligen plägar kalla *konsumtionen*, eller förbrukningen med fränseende af utsädet. I fråga om

hvete och råg — såsom här — faller nästan hela konsumtionen på befolkningen själf. Hvad af dessa säden, som användes till utfodring, är tämligen obetydligt, jfr sid 48.

Talen här ofvan vittna då, att svenska folkets förbrukning pr inb. af råg och hvete har under de senaste hundra åren mer än fördubblats. Till en betydande del har nog denna ökning blott bestått uti en ändring i kosthållet, i det att korn och hafre fått lämna rum för de dyrare sädena. Från *hygienisk* synpunkt är denna förändring såsom bekant icke odeladt glädjande.

Frågans vikt gör att vi ägna något utrymme också åt att här skilja mellan hvetet och rågen. För hvetet ensamt blifva talen följande:

Årligen.	Behof, ¹ deciton.	Skörd, deciton.	Utsäde, deciton.	Kilogram pr inb.		
				Behof. ¹	Skörd.	Förbrukning. ²
1801/20 . . .	195,000	180,000	29,500	8	7	7
1821/40 . . .	319,000	325,000	42,500	11	11	10
1841/60 . . .	513,000	525,000	64,750	15	15	13
1861/80 . . .	954,000	807,000	112,500	23	19	20
1881/90 . . .	1,771,000	1,002,000	142,000	38	21	35
1891/00 . . .	2,687,000	1,233,000	148,000	54	25	51
1901/10 . . .	3,692,000	1,615,000	180,000	69	30	66

Man ser huru oerhördt behovet och förbrukningen af hvete vuxit i vårt land. Mot endast ett par hundra tusen deciton om året i början af 1800-talet behöfva vi nu årligen inemot $3\frac{3}{4}$ millioner. Delvis beror nog den starka ökningen därpå, att i våra dagar hveteprisen på världsmarknaden ha fallit hastigare än rågprisen, delvis också därpå, att tullen satts lika för hvete och råg; härigenom har den relativa prisskillnaden mellan de båda sädena inom landet själf förminskats.

För rågen ställa sig siffrorna på följande sätt:

Årligen.	Behof, ¹ deciton.	Skörd, deciton.	Utsäde, deciton.	Kilogram pr inb.		
				Behof. ¹	Skörd.	Förbrukning. ²
1801/20 . . .	2,325,000	2,095,000	360,000	95	86	80
1821/40 . . .	3,005,000	2,975,000	472,500	106	103	89
1841/60 . . .	4,012,000	4,010,000	585,000	116	116	98
1861/80 . . .	5,677,000	4,751,000	712,500	134	112	118
1881/90 . . .	6,990,000	5,285,000	761,000	149	113	133
1891/00 . . .	6,930,000	5,806,000	790,000	141	118	125
1901/10 . . .	7,033,000	6,137,000	800,000	133	116	118

Rågförbrukningen har alltså gått ned från 133 kg. till 118 sedan 1880-talet, jfr här ofvan.

Under perioden 1901/05 uppgick förbrukningen i Sverige af *råg och hvete* tillsammanstagna till 185 kg. pr år och inb. (oafsedt utsädet). Motsvarande tal för Nordvästeuropa var 212 kg., för Sydvästeuropa 187 och för Östeuropa 188 kg. Sveriges förbrukning är alltså något låg från de germanska folkens synpunkt, hvilket nog beror därpå att fortfarande i vissa delar af Sverige korn och hafre användas såsom brödsäd vid sidan af rågen och hvetet.

Af hela brödsädesförbrukningen under sagda femårsperiod föllo i Sverige 35 % på hvetet, medan alltså rågen utgjorde den större parten. I Nordvästeuropa i genomsnitt utgjorde hvetets andel 57 %, i Sydvästeuropa 89 och i Östeuropa 41 %.

¹ Med inräkning af utsädet. — ² Med frånräkning af utsädet.

Förestående skördeöfversikter hafva afsett spannmålen. Till denna ansluter sig från flere synpunkter nära odlingen af den viktigaste rotfrukten eller **potatisen**. Om denna odling lämna följande siffror en ungefärlig föreställning¹:

Årligen.	Areal, hektar.	Skörd, deciton. ²	Utsäde, deciton.	Kilogr. pr inb. Utsäde.	Skörd. ²
1801/10	7,100	693,000	84,000	4	29
1811/20	15,400	1,554,000	183,000	7	63
1821/40	48,000	4,830,000	570,000	20	168
1841/60	87,000	7,970,000	1,033,000	30	229
1861/80	140,000	11,100,000	1,655,000	39	262
1881/90	155,000	12,697,000	1,897,000	41	272
1891/00	158,000	13,286,000	2,004,000	41	269
1901/10	154,000	15,279,000	2,189,000	41	288

Man ser huru obetydlig potatisens utbredning var ännu vid 1800-talets början. Därefter följde några årtionden af våldsamt tillväxt, hvilken afbröts under 1870-talet. Numera är potatisodlingen i vårt land sedan en mansålder tillbaka snarast stagnerande, åtminstone hvad angår arealen. Utom brännvinsförbrukningens nedgång har härtill bidragit, att potatisen begynt hemsökas af sjukdomar (första gången under 1840-talet). Detta senare beror i sin ordning delvis på vårdslöshet i skötseln. Först under de allra senaste åren har man äfven hos oss börjat ägna potatisodlingen större omsorg (val af motståndskraftiga sorter, lämpligare jord o. s. v.). När man erinrar sig, att medelskörden af potatis i Nordvästeuropa hinner ända till 450 kg. pr inb., mot blott 280 kg. hos oss (åren 1901/05), synes, att äfven vi ha skäl att tänka på en utvidgad kultur af denna rotfrukt, hvartill möjligheterna ytterligare betydligt vidgas, om den nyligen uppfunna metoden af potatistorkning håller hvad den lofar.

Potatisens skrymmande beskaffenhet gör, att den sällan är i större skala föremål för utbyte mellan olika länder. Under de senaste åren ha vi dock börjat importera några hundra tusen deciton årligen (jfr Tab. 5). *Förbrukningen* af potatis i vårt land, utsädet oafsedt, uppgick åren 1901/05 till i rundt tal 250 kg. pr inb., mot 390 kg. i medeltal för Nordvästeuropa, 140 kg. för Sydvästeuropa och 170 kg. för Östeuropa.

I det föregående har Sveriges jordbruk behandlats från synpunkten af dess förhållande till folkmängden, alltså dess större eller mindre tillräcklighet för *behovet*. Våra data möjliggöra äfven att skaffa sig en viss uppfattning af vårt jordbruks *tekniska* ståndpunkt, jämfördt med äldre tider och med andra länder än vårt. Vi välja det enklaste uttrycket härför, eller *afkastningen på ytenheten*. Så vidt denna kan beräknas, har skörden pr hektar utgjort, i deciton:

Säde.	Åren 1801/20.	Åren 1841/60.	Åren 1901/10. ³
Hvete	11·85 dt.	15·75 dt.	18·50 dt.
Råg	11·60 »	13·65 »	15·10 »
Korn	13·05 »	13·75 »	15·80 »
Hafre	11·00 »	11·75 »	13·35 »
Potatis	99·00 dt.	92·00 dt.	99·00 dt.

¹ Anmärkas må, att uppgifterna i rymd öfverallt äro reducerade till vikt under antagande af en hl. = 70 kg. — ² Såsom vanligt med inräkning af utsädet. — ³ Talen äro endast preliminära och ganska ungefärliga.

För all spannmålen tillsammans utgjorde afkastningen pr har under den första perioden 12·0 dt., under den andra perioden 13·2 dt. och under den tredje 14·6 dt. Tyvärr äro alla dessa siffror så osäkra, att man måste behandla dem med största försiktighet. Att ett framåtskridande ägt rum, är dock säkert. Att framåtskridandet är jämförelsevis obetydligt för kornet anses vara ett intyg om, att siffrorna i alla fall ha sitt sannolikhetsvärde. Mest hafva hveteskördarna förkofrat sig; detta beror väl därpå att hvetet i främsta rummet odlas i Skåne och annars å de större gårdarna. — Ett undantag från framstegen gör potatisodlingen, hvarom talats redan här ofvan, sid. 37. Äfven för denna gren af jordbruket synas dock numera bättre tider stunda.

En jämförelse med *främmande länder* utfaller på följande sätt för perioden 1901/05. Afkastningen utgjorde, i deciton pr hektar:

Säde.	Sverige.	Nordväst-europa.	Sydväst-europa.	Öst-europa.	Förenata Staterna.
Hvete	16·85	18·43	10·94	8·17	9·40
Råg	14·48	15·23	9·39	7·57	9·93
Korn	14·45	17·44	10·65	8·21	15·08
Hafre	11·80	15·72	10·81	7·40	11·32
Majs	—	11·10	12·19	10·31	15·65
Samtliga säden ¹	13·16	16·20	10·90	7·99	13·17
Potatis	94·20	127·80	76·80	70·20	52·90

Anmärkas må, att skördarna dessa år utföllo ovanligt svagt i vårt land. Medeltalen här ofvan för årtiondet 1901/10 äro åtskilligt högre.

Äfven under åren 1901/05 öfverträffade Sverige Sydvästeuropa och Östeuropa i fråga om hvarje säde samt Förenata Staterna i fråga om hvarje jämförligt säde utom kornet. Däremot hinna våra siffror icke i något fall medeltalen för Nordvästeuropa, d. v. s. de germanska länderna af vår världsdel.

Huruvida sistnämnda underlägsenhet endast beror därpå, att våra svenska siffror *ännu mera än öfriga länders* understiga verkliga förhållandet, kan ej afgöras. Säkert är, att vår jordbruksstatistik lämnar synnerligen mycket öfrigt att önska.

Utom af den ökade afkastningen pr hektar låta sig framsteg i vårt jordbruk siffermässigt konstateras äfven af den ökade foderväxtodlingen, inskränknigen af trädan (jfr i det föregående) äfvensom ökningen af mjölkafkastningen och smörexporten samt svinskötseln (se här nedan).

Spannmålsprisen. Kännedomen om jordbrukets *ekonomiska* förhållanden i äldre och nyare tider är ytterligt försummad. I en framställning som denna, — där ej annat kan ifrågakomma än ett återgifvande af redan befintligt och utarbetadt material, — kunna längre serier af uppgifter lämnas endast angående spannmålsprisen samt — mycket torftigt — om arbetsprisen.

Beträffande prisen å spannmål föreligga för äldre tider endast markegångstaxorna. I fråga om de fyra viktigaste sädena framläggas talen i Tab. 3.

Det djupa prisfallet under 1880-talet förklarar omkastningen i vår ekonomiska politik mot detta årtiondes slut.

¹ Ofvanstående fem säden.

Tab. 3. Markegångsprisen, i kronor pr deciton.¹

Åren.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Åren.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.
1836/40 . .	13·71	11·07	9·86	7·64	1876/80 . .	17·11	13·43	13·12	10·99
1841/45 . .	14·27	12·00	8·99	6·36	1881/85 . .	15·33	12·37	11·60	9·76
1846/50 . .	13·92	11·25	10·04	7·39	1886/90 . .	12·82	10·05	10·06	8·15
1851/55 . .	17·75	14·10	12·25	9·55	1891/95 . .	12·36	11·22	10·71	8·98
1856/60 . .	18·26	13·01	12·90	10·42	1896/00 . .	13·94	11·78	11·66	9·32
1861/65 . .	15·76	12·80	11·29	8·95	1901/05 . .	13·65	12·11	11·92	10·36
1866/70 . .	18·09	14·65	13·24	10·59	1906/10 . .	14·98	13·08	12·71	10·81
1871/75 . .	18·73	14·29	13·77	11·54					

Sitt största intresse få ofvanstående siffror i den mån de kunna jämföras med priserna å världsmarknaden. Därtill lämpa sig närmast hvetet och hafren. Vi jämföra talen för Sverige med dem från England och från Hamburg (i bägge fallen importprisen). Samtliga äro reducerade att afse *kronor pr deciton*.

Åren.	<i>Hvete</i> , kronor pr dt.			<i>Hafre</i> , kronor pr dt.		
	Sverige.	Hamburg.	England.	Sverige.	Hamburg.	England.
1851/55	17·75	18·86	.	9·55	12·78	.
1856/60	18·26	18·45	.	10·42	13·17	.
1861/65	15·76	17·63	.	8·95	11·51	.
1866/70	18·09	18·69	.	10·59	14·81	.
1871/75	18·73	21·74	21·47	11·54	14·04	14·54
1876/80	17·11	18·64	19·86	10·99	13·91	13·21
1881/85	15·33	16·02	17·08	9·76	12·04	12·05
1886/90	12·82	13·09	13·71	8·15	9·88	9·78
1891/95	12·36	11·96	12·10	8·98	10·45	10·42
1896/00	13·94	12·09	12·57	9·32	9·86	9·32
1901/05	13·65	11·82	12·28	10·36	10·70	10·03
1906/10	14·98	14·25	14·57	10·81	11·57	10·66

I allmänhet äro alltså de svenska talen ganska låga. För äldre tider kan ju detta i någon mån bero på, att vårt land då stod nästan utanför världshandeln med spannmål och därför hade sina egna prisförhållanden. I fråga om hafren är väl ock rimligt, att priserna inom ett exporterande land äro jämförelsevis låga. I betraktande af den prishöjning, som tullen bör ha medfört — hvilken visserligen är ytterst vanskelig att beräkna, — förefaller det dock som om markegångssättningen gäfvé *lägre* tal än den allmänna handeln.

Åren 1871/75 var hvetet i England 6·93 kr. dyrare pr deciton än hafren. Åren 1886/90 hade denna skillnad gått ned till 3·93 kr., och åren 1901/05 till 2·25 kr. I Hamburg är hafre numera dyrare än råg (jfr Tab. 6). Denna utvecklingsgång förklarar, hvarför vi i Sverige under frihandelstiden hade så mycket lättare att hålla hafreodlingen uppe än höstsädesodlingen.

Orsaken till det stora fallet i hveteprisen på världsmarknaden var, såsom bekant, den kolossala nedgången af frakterna, till följd hvaraf det helt plötsligt blef lönande att sälja spannmål ända från de främmande världsdelarna till Europa. Härigenom kunde med ekonomisk fördel Amerikas, Ostindiens och Argentinas jungfruliga marker öppnas för hvetekulturen. Angående omfånget af nyssnämnda reduktion af fraktprisen gifva följande tal en föreställning. De äro hämtade från Statistical Abstract for the United States och afse (efter reduktion till vårt mynt och mått, jfr *Aperçus statistiques*)

¹ Reduktionen till vikt har skett under antagande, att en hl. väger: hvete 77·6 kg., råg 71·7, korn 65, hafre 47 kg. — I fråga om rågprisen se vidare Tab. 1.

frakten för ett deciton hvete från Chicago till Liverpool, — med begagnande af sjö- och kanalväg från Chicago till New York och af ångfartygslägenhet från New York till Liverpool. Kostnaden härför utgjorde:

	Kronor.		Kronor.
Åren 1866/70	4.82	Åren 1891/95	1.42
» 1871/75	4.85	» 1896/00	1.50
» 1876/80	3.38	» 1901/05	1.09
» 1881/85	2.05	» 1906/10	1.23
» 1886/90	1.80		

Från nära 5 kr. pr deciton under åren 1866/75 föll frakten således redan under 1880-talet till mindre än 2 kr. och uppgår i våra dagar till föga mer än 1 kr.; skillnaden motsvarar en femtedel af själfva varans värde på 1870-talet å den europeiska marknaden. Den lilla ökningen i fraktsatserna under åren 1906/1910 är väl knappast mer än en tillfällighet, — möjligen visande att en stagnation kan vara att förvänta för den närmaste framtiden.

När härtill kom *det allmänna prisfallet*, förorsakadt af guldbristen och de snabba tekniska framstegen, är det lätt att förstå det fruktansvärda tryck, som lade sig öfver det europeiska jordbruket, tyngdt förut af hypotek och skatter, hvilka bördor ju voro fastställda i penningar och alltså genom prisfallet å jordens produkter helt plötsligt i realiteten stegrades i en fullkomligt oförutsedd grad. Det var inför denna situation som flertalet af Europas främsta jordbruksidkande länder sågo sig föranlättna att genom tullskydd söka sätta en damm för den hotande katastrofen.

Detta mål har ju också på sätt och vis vunnits: man hör icke längre den förtviflade klagan öfver »jordbrukets betryck», som på 1880-talet öfverröstade hvarje annan tidens jämmer. Till detta resultat har bidragit också, att faran för öfverproduktion af spannmål i de främmande världsdelarna ej längre är öfverhängande. Förenta Staternas hveteexport aftager snabbt, och Ostindiens ökas åtminstone icke. Blott i Argentina finnas ännu stora möjligheter för en utsträckt hveteodling. (Canadas blifvande leveransförmåga härutinnan är däremot säkerligen mycket öfverskattad).

Men härtill har ytterligare kommit *den allmänna prisstegring*, som sedan midten af 1890-talet följt den nu så kolossalt stegrade guldproduktionen i spåren. Genom allt detta ha spannmålsprisen också begynt ökas ånyo i Europa, såsom talen å föregående sida och i Tab. 6 utvisa, och faran för det europeiska jordbrukets undergång synes — åtminstone för tillfället — vara öfvervunnen.

Om prisförhållandenas utveckling i *Hamburg* och i *England* å en del landbruksprodukter meddelas några data i Tab. 6, sid. 44. Anmärkningsvärdt är här bl. a. *smörprisets* konstans, vid sidan af det djupa fallet i spannmålsprisen. Härigenom förklaras — utom af de stora uppfinningarna särskildt i vårt land på mejerihandteringens område — att våra landbrukare i synnerhet under 1880-talet kastade sig på smörproduktionen såsom landthushållningens mest lönande gren.

Arbetsprisen. Hushållningssällskapens uppgifter i detta hänseende äro sammanförda i Tab. 4. Den allmänna utvecklingsgången är diskuterad redan sid. 24 här ofvan. I Tab. 4 böra observeras äfven proportionerna mellan aflöningarna för män och för kvinnor. — I Tab. 1 äro meddelade talen *för hvarje år* för sommardagsverke af manlig jordbruksarbetare.

Tab. 4. Arbetsprisen vid jordbruket, i kronor. (Se äfven Tab. 1).

Årligen.	Vanlig årslön i husbondes kost.		Värdet af stat och lön.		Sommar- dagsverkspris.		Vinter- dagsverkspris.	
	Dräng.	Piga.	Dräng.	Piga.	Man.	Kvinna.	Man.	Kvinna.
1866/70	103	46	280	175	1·15	0·62	0·75	0·42
1871/75	154	61	375	214	1·82	0·86	1·20	0·60
1876/80	153	64	378	221	1·62	0·83	1·10	0·58
1881/85	153	66	366	213	1·55	0·83	1·04	0·57
1886/90	149	69	366	209	1·58	0·91	1·04	0·61
1891/95	173	84	404	225	1·78	1·02	1·21	0·71
1896/00	205	103	456	253	2·05	1·15	1·42	0·81
1901/05	233	123	507	286	2·21	1·30	1·54	0·93
År 1909	287	168	626	360	2·66	1·57	1·89	1·15

In- och utförsel. Tab. 5 innehåller uppgifter om Sveriges om-sättning med utlandet i fråga om några viktigare landbruksartik-lar. Talen i sagda tabell afse *kvantiteterna*. En sammanfattande öfversikt af hela vår utrikes handel med **landtmannaprodukter** ut-faller, efter *värdet* räknadt, på följande sätt:

Årligen.	Införsel, kr.	Utförsel, kr.	Skillnad, kr.
1871/75	46,583,000	51,477,000	+ 4,894,000
1876/80	59,282,000	55,598,000	— 3,684,000
1881/85	69,367,000	55,125,000	— 14,242,000
1886/90	53,883,000	58,366,000	+ 4,483,000
1891/95	53,227,000	66,981,000	+ 13,754,000
1896/00	69,167,000	53,911,000	— 15,256,000
1901/05	100,301,000	51,460,000	— 48,841,000
År 1909	107,598,000	58,297,000	— 49,301,000

Öfvanstående tal gifva en tydlig föreställning om vårt svenska landbruks växande oförmåga att tillfredsställa landets behof, — en omständighet som man alldeles glömmar under det uteslutande arbetet på yrkets tekniska upp-drifvande. Resultatet här öfvan visar naturligtvis, att vårt landbruks ekono-miska rentabilitet — om än otvifvelaktigt bättre nu än under 1880-talet — dock icke håller jämna steg med öfriga näringar, till följd hvaraf yrket öfver-gifves, något hvarom ju också jordbruksbefolkningens sjunkande numerär bär vittne. Annars finnas ju i Sverige både jord och betesmarker nog att produ-cera hvad landet själf behöfver af landbruksalster — och åtskilligt däröfver.

Frånses ladugårdens produkter och inskränker man sig till alstren af det egentliga **jordbruket**, befinnas talen för in- och utförseln blifva:

Årligen.	Införsel, kr.	Utförsel, kr.	Skillnad, kr.
1871/75	21,731,000	36,916,000	+ 15,185,000
1876/80	34,497,000	39,370,000	+ 4,873,000
1881/85	43,670,000	29,162,000	— 14,508,000
1886/90	31,548,000	18,591,000	— 12,957,000
1891/95	36,077,000	15,244,000	— 20,833,000
1896/00	43,265,000	4,143,000	— 39,122,000
1901/05	63,811,000	1,917,000	— 61,894,000
År 1909	67,980,000	2,117,000	— 65,863,000

[Forts. å sid. 45].

Tab. 5. In- och utförsel af landbruksprodukter.

År.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.
Årligen.	<i>Hvete</i> , deciton.		<i>Hvetemjöl</i> , deciton. ²		<i>Råg</i> , deciton.	
1861/70	27,296	58,061	85,351	3,043	467,085	33,263
1871/80	35,830	88,995	224,949	24,007	833,031	31,985
1881/90	459,427	9,593	283,904	44,194	1,439,989	8,644
1891/95	1,151,039	244	231,071	6,756	1,001,796	1,408
1896/00	1,355,673	296	87,264	10,112	1,010,152	438
1901/05	2,036,151	492	74,162	960	1,149,187	274
År 1906	2,133,420	541	74,634	226	486,920	287
> 1907	1,539,557	877	111,504	343	395,974	836
> 1908	2,068,350	863	106,807	837	544,477	681
> 1909	1,924,376	840	62,808	823	829,126	368
Årligen.	<i>Rågmjöl</i> , deciton. ²		<i>Korn</i> , deciton.		<i>Hafre</i> , deciton.	
1861/70	154,106	2,125	50,048	243,702	2,851	1,381,059
1871/80	318,600	4,429	77,372	349,560	7,970	2,405,272
1881/90	221,279	16,738	80,330	235,467	29,307	1,977,100
1891/95	141,822	2,218	72,106	39,625	21,730	1,410,318
1896/00	62,397	23,701	52,612	846	213,740	347,664
1901/05	37,500	44,807	29,317	493	603,445	100,908
År 1906	3,811	28,183	41,930	189	708,071	64,637
> 1907	4,071	47,449	7,524	2,087	660,999	132,230
> 1908	43,001	23,509	21,514	592	638,269	89,592
> 1909	118,132	17,056	19,211	498	775,080	85,376
Årligen.	<i>Majs</i> , deciton.		<i>Potatis</i> , deciton. ¹		<i>Smör</i> , deciton. ³	
1861/70	725	—	15,457	5,589	12,098	6,611
1871/80	64,368	—	47,529	7,244	19,603	36,749
1881/90	90,403	—	54,058	3,586	25,214	110,579
1891/95	103,126	—	34,490	1,684	8,504	200,248
1896/00	189,757	—	355,400	3,204	6,101	222,603
1901/05	86,013	—	496,095	9,072	5,397	193,775
År 1906	143,503	—	246,982	1,361	5,970	161,991
> 1907	83,737	—	183,312	3,511	6,797	173,396
> 1908	123,900	—	154,738	2,424	1,250	181,576
> 1909	69,097	—	148,965	4,476	1,808	192,155
Årligen.	<i>Margarin</i> , deciton.		<i>Ost</i> , deciton.		<i>Fläsk</i> , deciton.	
1861/70	4,198	599	12,339	811
1871/80	6,154	1,471	103,018	1,703
1881/90	3,531	35	3,951	1,583	78,785	25,301
1891/95	7,967	615	2,155	1,600	58,919	72,062
1896/00	11,859	940	3,011	446	98,081	36,210
1901/05	555	2,426	3,230	39	59,837	21,416
År 1906	63	6,586	9,520	304	72,359	5,238
> 1907	32	11,948	5,503	28	65,894	17,371
> 1908	27	4,618	3,655	21	46,140	27,838
> 1909	603	981	3,531	590	10,919	21,618

¹ För äldre år efter reduktion från rymdmått, under antagande af 1 hl. = 70 kg. mål genom tillägg af en tredjedel af vikten. — ³ Endast natursmör (dock med ringa

Tab. 5. (Forts.) In- och utförsel af landbruksprodukter.

År.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.
Årligen.	<i>Kött, deciton.</i>		<i>Ister, deciton.</i>		<i>Talg, deciton.</i>	
1861/70	4,428	840	384	8	17,225	15
1871/80	9,561	1,279	7,522	131	14,385	953
1881/90	14,924	1,919	11,740	889	15,356	3,307
1891/95	8,834	5,665	4,660	539	21,608	1,834
1896/00	11,572	3,610	9,646	599	41,261	1,785
1901/05	15,283	13,864	19,436	77	56,537	4,090
År 1906	28,110	13,940	27,699	426	77,371	7,490
> 1907	33,015	8,275	24,788	714	67,056	7,842
> 1908	27,835	7,182	22,165	1,421	62,064	8,057
> 1909	20,613	10,145	16,427	433	48,512	5,049
Årligen.	<i>Ull, deciton.</i>		<i>Hudar, oberedda, dt.</i>		<i>Ägg, tjog.</i>	
1861/70	13,315	156	24,285	4,329		
1871/80	15,628	232	23,411	7,798	46,707	148,320
1881/90	20,109	278	26,748	15,881	119,915	337,697
1891/95	24,001	252	30,756	20,171	283,246	820,846
1896/00	33,602	491	46,385	35,264	1,654,137	392,690
1901/05	44,719	1,244	74,780	57,905	3,711,771	830,911
År 1906	50,315	1,000	96,570	73,698	3,490,307	1,786,097
> 1907	54,421	980	92,353	60,011	3,401,619	1,805,624
> 1908	55,877	323	77,268	67,829	2,793,809	1,941,875
> 1909	51,627	948	104,191	90,356	2,418,043	1,867,906
Årligen.	<i>Hästar, stycken.</i>		<i>Nötkreatur, stycken.</i>		<i>Får, stycken.</i>	
1861/70	613	1,231	893	8,930	383	5,333
1871/80	1,881	1,867	1,356	23,819	271	20,317
1881/90	2,181	2,825	3,423	32,366	843	32,673
1891/95	1,060	2,715	2,372	19,671	339	10,201
1896/00	1,961	1,717	2,068	10,075	109	5,543
1901/05	1,888	1,383	2,971	14,575	206	3,154
År 1906	2,030	6,523	5,944	19,977	173	2,642
> 1907	2,448	5,794	4,725	11,175	140	1,413
> 1908	1,953	3,991	4,817	9,767	91	1,753
> 1909	1,458	2,514	3,845	12,558	160	1,761
Årligen.	<i>Svin, stycken.</i>		<i>Honung, kilogr.</i>		<i>Vax, kilogr.</i>	
1861/70	899	6,380	923	196	1,565	5,349
1871/80	3,644	16,304	1,234	263	4,712	12,688
1881/90	5,748	23,031	6,882	785	13,814	11,935
1891/95	620	2,041	12,284	821	6,916	11,011
1896/00	759	4,554	17,613	664	13,178	5,573
1901/05	535	776	25,431	500	22,252	9,298
År 1906	1,234	86	27,357	128	31,898	9,253
> 1907	740	100	57,609	177	18,357	4,181
> 1908	662	301	69,070	624	19,981	5,304
> 1909	616	899	66,556	74	12,906	2,988

— ² Vid förbrukningsberäkningar pläga hvete- och rågmjöl reduceras till omalen spannkvantiteter margarin åren 1882/84).

Tab. 6. *Importpriser å vissa landtbruksprodukter i Hamburg och England.*¹

År.	I Hamburg. Reichsmark pr deciton.			I England. Shillings pr cwt.					
	Hvete.	Råg.	Hafre.	Hvete.	Hvete- mjöl.	Korn.	Hafre.	Majs.	Smör.
Årligen.									
1871/75	24·46	16·27	15·79	12·01	17·83	8·52	8·13	7·65	109·20
1876/80	20·97	16·88	15·65	11·11	16·81	8·14	7·39	6·07	110·00
1881/85	18·02	13·83	13·54	9·55	14·66	6·96	6·74	6·24	104·60
1886/90	14·73	11·24	11·11	7·67	11·35	5·69	5·47	4·89	105·80
1891/95	13·45	12·43	11·76	6·77	9·91	5·43	5·83	5·10	106·60
1896/00	13·60	10·88	11·09	7·03	9·73	5·47	5·21	3·95	100·80
1901/05	13·30	10·62	12·04	6·87	9·56	5·53	5·61	5·02	102·60
1906/10	16·03	12·79	13·02	8·15	10·64	6·33	5·96	5·65	110·50
År 1871	24·10	17·08	14·86	11·84	17·59	7·93	7·64	7·69	104·00
» 1872	24·16	15·04	14·85	12·42	18·63	8·23	7·28	7·09	106·00
» 1873	25·24	17·58		13·01	18·83	8·69	8·06	7·06	108·80
» 1874	24·28	18·67	17·85	12·15	18·23	9·34	8·99	8·46	111·80
» 1875	20·17	15·88	17·22	10·61	15·87	8·39	8·70	7·95	115·80
» 1876	20·57	23·68	17·67	10·43	15·91	7·67	8·24	6·39	117·20
» 1877	23·08	17·45	16·93	12·49	18·46	8·33	7·73	6·47	116·60
» 1878	18·92	13·20	13·93	10·99	17·33	7·83	7·14	6·04	110·80
» 1879	21·77	12·88	13·74	10·56	15·85	8·32	6·68	5·43	101·40
» 1880	21·21	18·54	14·61	11·08	16·49	8·56	7·14	6·00	104·40
» 1881	21·37	19·64	15·54	11·04	16·21	8·30	7·32	6·22	106·20
» 1882	19·91	16·35	14·12	10·67	16·33	7·12	6·75	7·15	104·60
» 1883	18·17	14·16	11·94	9·81	15·12	6·98	6·62	6·53	100·80
» 1884	16·54	13·76	12·83	8·41	13·47	6·52	6·49	5·89	101·40
» 1885	14·85	12·05	12·40	7·83	12·19	5·90	6·51	5·39	109·60
» 1886	14·85	10·71	11·57	7·55	11·20	5·78	5·89	4·91	105·40
» 1887	14·98	9·62	10·05	7·65	11·10	5·28	4·82	4·84	105·80
» 1888	14·42	10·73	9·74	7·68	11·27	5·70	4·90	5·43	106·60
» 1889	14·29	10·82	11·79	7·69	11·65	5·71	5·59	4·74	106·20
» 1890	14·80	12·72	12·71	7·80	11·51	5·98	6·14	4·54	104·60
» 1891	18·46	17·31	13·41	8·88	12·18	6·80	6·59	6·27	108·60
» 1892	16·07	16·88	11·44	7·66	11·10	6·04	6·40	5·33	109·60
» 1893	12·02	10·22	12·26	6·44	9·57	5·06	6·16	4·80	109·60
» 1894	10·07	8·82	11·22	5·35	8·36	4·54	5·21	4·50	104·60
» 1895	10·64	8·92	10·46	5·51	8·36	4·69	4·80	4·60	100·80
» 1896	11·75	8·70	10·34	6·19	8·66	5·08	4·81	3·64	101·00
» 1897	14·58	9·46	10·76	7·45	10·28	4·94	5·01	3·42	99·00
» 1898	15·54	11·18	11·56	8·02	10·99	5·55	5·63	3·95	99·40
» 1899	13·00	11·54	11·47	6·69	9·33	5·76	5·38	4·14	101·60
» 1900	13·13	11·03	11·31	6·80	9·38	6·04	5·21	4·55	103·40
» 1901	12·84	10·34	11·68	6·62	9·16	5·64	5·65	4·82	104·20
» 1902	13·00	10·60	13·02	6·69	9·21	5·66	6·36	5·27	103·20
» 1903	13·08	10·44	12·07	6·79	9·44	5·44	5·24	4·98	102·40
» 1904	13·55	9·99	11·42	7·01	9·86	5·28	5·29	4·78	99·60
» 1905	14·04	11·74	12·01	7·23	10·11	5·62	5·51	5·24	104·00
» 1906	13·93	11·31	12·66	7·03	9·61	5·70	5·93	4·92	108·20
» 1907	14·73	13·19	14·88	7·69	10·07	6·69	6·45	5·47	106·40
» 1908	16·20	14·47	12·65	8·40	10·91	6·74	5·83	6·14	114·40
» 1909	18·41	14·35	13·40	9·25	11·53	6·63	6·10	6·16	110·40
» 1910	16·20	11·71	12·72	8·39	11·07	5·90	5·51	5·56	113·20

¹ En reichsmark = 88·9 öre. En shilling pr cwt. = 178·8 öre pr deciton.

Med afseende å införsel- och utförselsiffrorna nederst å sid. 41 må erinras, att året 1909 följde efter det *bästa* skördeår, som i vårt land är känt. — Inskränka vi oss ytterligare till att afse endast *spannmålen*, malen och omalen, blifva siffrorna följande:

Årligen.	Införsel, kr.	Utförsel, kr.	Skillnad, kr.
1871/75	19,192,000	36,807,000	+ 17,615,000
1876/80	31,740,000	39,132,000	+ 7,392,000
1881/85	40,824,000	28,825,000	— 11,999,000
1886/90	28,334,000	18,355,000	— 9,979,000
1891/95	32,479,000	15,024,000	— 17,455,000
1896/00	34,397,000	3,867,000	— 30,530,000
1901/05	49,006,000	1,681,000	— 47,325,000
År 1909	57,176,000	1,712,000	— 55,464,000

Att vår spannmålsexport så godt som upphört, är en naturlig följd af spannmålstullarna. Genom dem höjas nämligen priserna i det tullskyddade landet utöfver dem å världsmarknaden, hvaraf följden blir, att producenten hellre afsätter sin vara *inom* landet så länge detta är möjligt. Men vid en normal utveckling borde detta hafva ersatts af en så mycket mera stegrad utförsel af ladugårdsprodukter. De tal, som anförts sid. 41 här ofvan, för in- och utförseln af vår landthushållnings *samtliga* produkter, ådagalägga, att detta icke har varit fallet.

Utom i Tab. 5 meddelas några data om in- och utförseln af vissa landtbruksartiklar äfven under rubriken Handel i det följande.

Boskapsskötseln.

För att få en någorlunda fullständig föreställning om den svenska boskapsskötselns ståndpunkt behöfde man känna icke blott, såsom nu, antalet kreatur af olika slag utan äfven — hvad man åtminstone från vissa länder känner — den lefvande vikten, antalet under hvarje år födda kalvvar, föl o. s. v., antalet slaktade kreatur och deras vikt, mjölmängden (som man nu kan på ett ungefär beräkna), ullproduktionen m. m. m., för att ej tala om en stor mängd *ekonomiska* fakta, — nedlagdt kapital, använda fodermängder, byggnads- och underhållskostnader för ladugårdar och stall o. s. v., ersättning till drängar, pigor och andra biträden, förbrukningen inom hushållet af gårdens produkter, afsättningens storlek och omkostnaderna härför, försäljningsprisen för de olika produkterna, o. s. v. — allt saker, hvarom man nu för det mesta sväfvat i okunnighet, men som dock icke vore alldeles omöjligt att lära känna, åtminstone på det sätt, att man gjorde *lokala* undersökningar af typiska fall, som sedan kunde läggas till grund för allmänna beräkningar. Under senare år ha, såsom bekant, de allt talrikare s. k. kontrollföreningarna begynnnt verkställa minutiösa undersökningar åtminstone angående mjölkhushållningens ekonomi, men äfven dessa undersökningar ha ännu icke nått den omfattning, att de tillåta ens approximativa beräkningar för vårt land i dess helhet.

Kreatursstockens numerär är känd från åtskilliga tidpunkter. Vi återgifva densamma här för åren 1805, 1865 och 1909.

	År 1805.	År 1865.	År 1909.
Hästar	395,000	428,000	581,000
Kor	320,000	1,186,000	1,847,000
Oxar	216,000	283,000	159,000
Tjurar	39,000	55,000
Ungnöt	436,000	417,000	669,000
Får	1,250,000	1,590,000	1,022,000
Getter	133,000	68,000
Svin	380,000	922,000

Talen för år 1805 äro i enlighet med de approximativt korrigerade siffrorna i Emigrationsutredningens Bilaga V. — Jämföras dessa tal (ej afrundade) med folkmängden, som för de tre åren uppgick till resp. 2,422,000, 4,114,000 och 5,476,000 personer, blir resultatet följande:

Kreatur.	På ett tusen inb.		
	1805.	1865.	1909.
Hästar	163	104	106
Kor	338	288	337
Oxar	89	69	29
Tjurar	9	10
Ungnöt	180	101	122
Får	516	386	187
Getter	32	12
Svin	92	168

Här synes, att mjölkhushållningen och svinskötseln äro de grenar af den svenska ladugårdsskötseln, som egentligen gjort framsteg i våra dagar. — Med afseende å ofvanstående tal bör ihågkommas, att vi icke ha något uttryck för kreaturens kvalitet och storlek, i hvilka bägge hänseenden säkerligen de nuvarande kreatursbesättningarna stå åtskilligt före äldre tiders.

En jämförelse med öfriga delar af Europa samt med Förenta Staterna i fråga om kreatursstockens *numerär* utfaller sålunda. *På tusen inb.* finnas:

	Hästar.	Kor.	Andra nötkreatur.	Får.	Getter.	Svin.
Sverige	105	333	149	203	12	157
Nordvästeuropa	70	168	161	294	40	207
Sydvästeuropa	56	118	119	446	75	132
Östeuropa	174	124	205	523	46	146
Förenta Staterna	234	248	610	810	23	848

Talen för Sverige äro här för år 1905. — Kornas antal är tydligen relativt mycket högt i Sverige, vittnande om mjölkhushållningens betydelse för vårt landtbruk. Äfven hästarnas antal är tämligen högt, men för öfriga kreatursslag äro våra siffror relativt små.

Pr tusen hektar åker och äng var kreatursstockens storlek följande:

	Hästar.	Kor.	Andra nötkreatur.	Får.	Getter.	Svin.
Sverige	110	351	156	214	13	165
Nordvästeuropa	124	297	286	521	71	367
Sydvästeuropa	69	145	146	548	93	163
Östeuropa	115	82	136	346	30	97
Förenta Staterna	100	106	261	311	10	318

Här framträder i det hela samma resultat som ofvan, men Sveriges siffror ligga nu i regeln närmare Nordvästeuropas. Af alla kreatursslagen har dock Sverige lägre antal än Nordvästeuropa, undantagandes af kor.

Ladugårdens afkastning. Öfver de viktigaste fakta härutinnan har af P. Fahlbeck utförts en beräkning, som dock tyvärr är snart ett fjärdedels århundrade gammal. Emellertid torde siffrorna i fråga alltid kunna gifva någon ledning äfven för våra dagar, hvarför de här må ännu en gång återgifvas.

Årliga antalet *födda* husdjur kan uppskattas till 85 % af kornas antal, 94 % af fårens, 105 % af getternas och 128 % af svinens, alltså för närvarande (slutet af 1880-talet) årligen ungefär 1,500,000 kalvvar, 1,200,000 lamm,

80,000 killingar och 950,000 grisar. Härtill kommer ett uppskattadt antal af 25,000 hästförl hvarje år. Afgången genom *döden* (oafsedt slakt) anslås till 2 % årligen af antalet underhållna hästar, $2\frac{1}{2}$ % af underhållna nötkreatur samt 5 % af antalet födda kalvar, killingar, lamm och grisar. *Slakten* omfattade, enligt nämnda författares beräkningar, åren 1885/88 i genomsnitt årligen 10,000 hästar, 38,000 oxar, 9,000 tjurar, 109,000 kor, 9,000 ungnöt, 997,000 kalvar, 95,000 getter, 1,232,000 får och lamm samt 582,000 svin.

För kreaturens *utfodring* användes årligen 1885/88 af hvete 78,000 dt., af råg 546,000 dt., af korn 1,386,000 dt., af hafre 6,002,000 dt., af bland-säd 1,238,000 dt., af ärter, bönor och vicker 347,000 dt., eller sammanlagdt 9,597,000 dt. spannmål, hvilket motsvarade 44 % af rikets hela årliga spannmålsskörd. Härtill komma 2,506,000 dt. potatis och 1,999,000 dt. andra rotfrukter. Med inräkning af hö och andra foderämnen anslogs hela årliga värdet af kreaturens utfodring till 248 millioner kronor, utgörande 59 % af värdet af jordens hela afkastning.

Tillämpas de ofvan angifna procenttalen för årligen *födda* kreatur på 1909 års kreatursstock, skulle för närvarande årligen fås ungefär 1,570,000 kalvar, 960,000 lamm, 71,000 killingar och 1,180,000 grisar.

Mjölproduktionen. Den enda detaljerade beräkning, som gjorts af mjölproduktionens storlek, är den som verkställdes för det Fræncckelska kartverket. Uppgifter inkommo därvid från två tredjedelar af alla våra socknar och afsågo den vanliga mjölmängden *pr ko* inom hvarje socken. Dessa uppgifter tillämpades sedan, häradsvis, på antalet kor år 1902 (minskadt med femton procent, såsom vid dylika beräkningar brukar ske). Härur framträdde, såsom slutresultat för hela riket, en mjölproduktion af 2,852 millioner kg., motsvarande 1,891 kg. pr mjölkande ko. Tillämpas sistnämnda siffra på 1909 års antal kor (minskadt med femton procent), skulle mjölmängden detta år hafva utgjort 2,969 millioner kg. Denna siffra bör väl höjas något, eftersom man torde få antaga, att medelbeloppet pr ko har ökats sedan ofvannämnda uppgifter infordrades, hvilket skedde år 1905.

År 1875 *uppskattades* den årliga medelafkastningen pr ko till minst 1,200 kg., år 1885 till omkring 1,400 kg. och vid midten eller slutet af 1890-talet till 1,700 kg. Hela mjölmängden skulle efter dessa beräkningar hafva utgjort åren 1875, 1885 och 1900, i runda tal, resp. 1,400 mill., 1,850 mill. och 2,750 mill. kg., samt för närvarande, — såsom ofvan visas, — åtminstone 3,000 millioner kg.

Antalet *mejerier* utgjorde, enligt G. Liljhagens mejeristatistik:

	Herrgårds-	Andels-	Uppköps-	Herrgårds- uppköps-	Summa.
År 1895	614	322	529	328	1,793
> 1900	467	430	629	162	1,688
> 1905	399	470	536	170	1,575

Dessa siffror äro ganska betydelsefulla men tala för sig själva. Den invägdade mjölmängden har för samtliga mejerier utgjort åren 1890, 1895, 1900 och 1905 resp. 506 mill., 741 mill., 842 mill. och 918 mill. kg.

Tillverkningen vid dessa mejerier har enligt Liljhagen utgjort, i kilogram:

	Smör.	Helfet ost.	Halftet ost.	Kvartsfet ost.	Skum-mjölksost.
År 1890	16,093,400	1,745,110	587,570	—	4,261,900
> 1895	24,926,679	2,123,287	742,487	—	4,048,701
> 1900	26,114,018	3,265,734	1,463,370	182,809	2,523,542
> 1905	27,999,409	4,470,707	2,006,258	203,486	1,978,747

Tillväxten är alltså efter år 1895 icke mycket betydande. Man får en förklaring till, att under de senaste tio å femton åren vår smörexport stått stilla eller till och med gått tillbaka. *Förbrukningen* inom landet (af mejerismör) har däremot stigit ganska betydligt. — Siffror för smör- och ostexporten och importen meddelas i Tab. 5. *Priserna* i England på smöret vid olika tider meddelas i Tab. 6. Jämför och sid. 40.

Enligt beräkningar af dr N. Engström, ungefär för år 1900, åtgå för ett kg. smör 27's kg. mjölk, för ett kg. helfet ost 11 kg. mjölk, samt för ett kg. halftet ost 6 kg. mjölk. Den dagliga förbrukningen af mjölk (oafsedt förädlingen till smör och ost) antages utgöra ungefär ett halft kg. pr dag och inb., alltså med nuvarande folkmängd ungefär 1,100 millioner kg. årligen. För påläggskalfvar (omkring tjugo procent af samtliga födda) beräknades tidigare 50 å 60 kg. mjölk om året pr styck, vid afgifna tidpunkt åter 80 kg. För gödkalfvar (omkring femton procent af hela antalet) ansågos 300 kg. åtgå pr styck och år.

In- och utförseln af samtliga produkter af boskapsskötseln har, i värde räknadt, utgjort:

Årligen.	Införsel, kr.	Utförsel, kr.	Skillnad, kr.
1871/75	24,852,000	14,561,000	— 10,291,000
1876/80	24,785,000	16,228,000	— 8,557,000
1881/85	25,697,000	25,963,000	+ 266,000
1886/90	22,335,000	39,775,000	+ 17,440,000
1891/95	17,150,000	51,737,000	+ 34,587,000
1896/00	25,902,000	49,768,000	+ 23,866,000
1901/05	35,291,000	46,663,000	+ 11,372,000
År 1909	37,139,000	51,934,000	+ 14,795,000

Angående de artiklar, som här inräknats, se Sveriges land och folk, sid. 463. — Man finner, huru på 1880-talet boskapsskötseln öfver gick att blifva en af de näringar, som *upphjälpa* vår handelsbalans; huru sedermera maximum nåddes i början af 1890-talet; men att sedan dess exporten icke gjort ytterligare framsteg, under det importen börjat ökas ånyo. Exportöfverskottet, som åren 1891/95 utgjorde inemot 35 millioner kr. årligen, hade därför år 1909 nedgått till 15 millioner kr.

Om in- och utförseln af de särskilda artiklarna se Tab. 5. I fråga om kreatursexporten må anmärkas, att dess växlingar bestämts hufvudsakligen af Tyska rikets och Englands ekonomiska politik i detta fall. Införseln af fläsk har gått åtskilligt tillbaka under de senaste åren, hvaremot införseln af kött samt af ister och talg fortfarande synes i regeln finna sig i tillväxt. Af ull samt af oberedda hudar införas allt större kvantiteter.

Vår export af ladugårdsalster — fränsedt levande kreatur, hvarom se här ofvan — har till senaste tider egentligen utgjorts af smör samt något fläsk (i senare fallet med mycket växlande och snarast aftagande siffror). Under de senaste åren har äggexporten gjort ganska vackra framsteg men har

Tab. 7. Importpriser i England å vissa ladugårdsprodukter.¹

Årligen.	Oxar och tjurar.	Får och lamm.	Oxkött.		Får- kött, färskt.	Fläsk.	Mar- garin.	Ost.	Ägg.
			Färskt.	Sal- tadt.					
			Shill. pr cwt.	Shill. pr cwt.					
1871/75	19.77	41.96	.	.	.	44.04	.	2.90	9.83
1876/80	21.88	47.11	.	.	.	36.30	.	2.63	9.19
1881/85	21.54	45.26	54.24	40.69	.	37.81	.	2.64	8.50
1886/90	17.95	36.62	44.62	30.06	41.22	34.57	3.01	2.35	8.00
1891/95	18.00	33.04	41.19	27.83	38.47	36.65	2.80	2.38	7.94
1896/00	17.04	30.42	38.52	25.57	31.68	35.93	2.67	2.28	7.52
1901/05	17.79	30.76	33.98	28.10	38.22	39.73	2.61	2.49	8.10
1906/10	17.45	32.09	35.07	.	36.34	40.27	2.55	2.86	9.41
År 1881	21.76	46.88	53.25	38.81	.	35.73	.	2.85	8.84
» 1882	21.25	45.51	55.66	43.25	67.14	40.18	.	2.80	8.44
» 1883	21.57	45.13	56.19	43.81	58.91	40.43	.	2.72	8.37
» 1884	21.99	45.49	54.13	39.67	56.08	36.74	.	2.60	8.44
» 1885	21.14	43.28	51.95	37.89	51.89	35.96	3.60	2.22	8.42
» 1886	18.06	38.70	46.16	33.18	43.01	33.98	3.34	2.23	8.02
» 1887	17.35	33.89	45.05	30.55	40.17	36.07	3.04	2.46	8.15
» 1888	17.86	36.41	45.88	30.81	39.26	37.61	2.87	2.37	7.88
» 1889	18.41	35.26	43.72	27.95	42.05	35.11	2.94	2.35	7.96
» 1890	18.05	38.85	42.31	27.79	41.63	30.07	2.86	2.32	8.00
» 1891	18.37	38.49	42.06	28.74	39.47	33.79	2.88	2.36	7.92
» 1892	18.48	31.79	42.44	28.22	40.55	34.20	2.84	2.43	8.18
» 1893	18.43	28.25	42.37	27.83	39.30	40.39	2.81	2.48	8.42
» 1894	17.43	33.22	40.05	28.30	37.83	38.09	2.74	2.42	7.65
» 1895	17.30	33.46	39.03	26.05	35.20	36.77	2.72	2.19	7.55
» 1896	16.55	29.46	37.82	24.54	32.60	35.30	2.70	2.18	7.58
» 1897	16.92	30.06	38.42	24.68	30.24	34.84	2.65	2.26	7.45
» 1898	16.52	29.68	38.16	26.13	29.58	35.63	2.65	2.12	7.42
» 1899	17.03	31.03	38.63	25.92	31.57	35.84	2.67	2.31	7.48
» 1900	18.19	31.87	39.55	26.58	34.43	38.06	2.68	2.53	7.69
» 1901	17.84	30.56	39.51	26.16	36.57	39.28	2.66	2.41	7.73
» 1902	18.64	31.00	42.64	31.78	37.79	40.71	2.66	2.52	7.98
» 1903	17.63	30.83	40.23	28.28	38.97	39.74	2.62	2.62	8.00
» 1904	17.72	30.97	37.05	25.96	39.27	39.15	2.60	2.29	8.10
» 1905	17.12	30.45	35.46	28.33	38.50	39.77	2.51	2.60	8.69
» 1906	17.34	30.37	35.43	27.01	37.45	40.04	2.48	2.88	9.03
» 1907	17.17	31.92	36.26	.	37.95	40.55	2.51	2.91	9.22
» 1908	17.09	31.06	36.63	.	37.12	39.40	2.56	2.90	9.47
» 1909	17.32	31.79	33.53	.	32.93	38.90	2.58	2.86	9.80
» 1910	18.35	35.32	33.48	.	36.27	42.45	2.62	2.77	9.55

dock ännu ej hunnit till jämnhöjd med importen. Under allra senaste tid synas nya möjligheter hafva yppats för export af kött, till Tyskland och kanske äfven Österrike.

Priserna i England å några viktigare ladugårdsalster, oafsedt smör, framgå af ofvanstående Tab. 7.

¹ I fråga om smör, se Tab. 6. Ett pound sterling = 18 16 kr. En shilling = 90 s öre. En shilling pr cwt. = 178 s öre pr deciton. Ett pound pr cwt. = 35.76 kr. pr deciton. En penny pr dussin = 12.6 öre pr tjog.

Skogsbruket.

Hela arealen land i Sverige (vattnen alltså frånräknade) uppgår till 41,101,000 hektar. Här af falla på **utmarken** — eller all mark med undantag för odlad jord och naturlig äng — enligt nyaste uppskattning (år 1909) vid pass 36,103,000 hektar. I denna siffra ingå också tomter och vägar m. m., men sammanlagda arealen af dessa är väl icke synnerligen stor, jämfördt med en arealsiffra sådan som den nu nämnda.

Af de 36.103,000 hektar, som utmarken omfattar, uppgifvas 21,400,000 hektar såsom **skogbärande**, alltså 59·3 procent. Frånräknas den del af vårt land, som ligger *ofvanför* skogsgränsen och hvilken beräknas till 6,675,000 hektar, minskas utmarkens areal till 29,428,000 hektar; af denna areal äro alltså 72·7 procent skogbärande.

Sid. 30 är påpekadt svårigheten att afgöra gränsen i vissa fall mellan »hagmark» och »skogsmark». Ännu svårare är kanske att fullt rationellt och konsekvent draga gränsen mellan skogsmark och impediment. Att — såsom nedan visas — skogen uppgifves till större procenttal af utmarken när fråga är om enskilda markägare än för skogar i offentlig ägo, anses af en del auktoriteter såsom ett vittnesbörd om, att skogsarealen är upptagen för högt. Emellertid finnas otvifvelaktigt stora bygder i vårt land, där uppgifterna om skogens areal efter all sannolikhet fortfarande äro mycket ofullständiga.

Af Sveriges hela areal land upptager *skogen* 52·1 procent. Detta är mer än i hvarje annat europeiskt land, med undantag möjligen för Finland, hvars siffror i detta fall äro osäkra.

På hvarje hundratal inb. har Sverige 391 hektar skog, mot endast 46 hektar i medeltal för Nordvästeuropa och 75 hektar för Europa i dess helhet. Jfr vidare sid. 30 här ofvan.

Allmänna skogar. Närmare uppgifter om dessas areal meddelas hvar femte år, senast för år 1905. Härförutom lämnas årliga uppgifter, som dock endast äro summariska. För de särskilda slagen af hithörande skogar äro dessa arealuppgifter följande:

Skogar.	Areal, hektar, år 1905.			Motsvarande summa år 1909.
	Skogsmark.	Impediment.	Summa. ²	
Kronoparker	2,938,520	1,552,626	4,524,260	4,582,207
Flygsandsplanteringar	1,239	99	1,343	1,343
Öfverloppsmarker	302,120	924,805	1,228,564	1,234,232
Utarrenderade domäners	125,247	33,152	158,399	149,666
Civila boställens	8,984	3,365	12,349	12,243
Ecklesiastika d:o	274,869	81,110	355,979	356,247
Allmänna inrättningars	31,825	11,377	43,202	44,192
Stockfångstskogar	60,848	21,610	82,458	80,659
Rekognitionsskogar	21,748	11,436	33,184	31,512
Allmänningsskogar	448,028	202,784	650,812	663,920
Kronohemmans ¹	679,245	453,000	1,132,245	1,132,245
Summa	4,892,673	3,295,364	8,222,795	8,288,466

Räknas af tillväxten mellan åren 1905 och 1909, eller 65,671 hektar, sextio procent utgöras af skogbärande mark, skulle vid 1909 års slut skogsmarken i allmän ägo uppgå till i rundt tal 4,933,000 hektar. Af hela arealen skogsmark i riket — 21,400,000 hektar — skulle alltså 23:1 procent befinna sig i allmän ägo, i den vidsträckta betydelse detta ord här tagits.

Här ofvan har omnämnts, att, enligt de uppgifter som föreligga, en större del af utmarken skulle vara skogbeväxt inom besittningar i enskild ägo än i fråga om de allmänna markerna. I själfva verket äro siffrorna följande — om man fränser de 6,675,000 hektar, som ligga ofvan skogsgränsen och som anses tillhöra staten:

	Hela utmarken.	Däraf skogbärande.	
		I allt.	Procent.
I enskild ägo	21,175,000 hektar	16,467,000 hektar	78 %
I offentlig ägo ³	8,253,000 »	4,933,000 »	60 »

Det låga procenttalet skog för de i offentlig ägo befintliga markerna förklaras till betydlig del däraf, att hufvudparten af dessa återfinnes inom de nordligaste delarna af vårt land.

I fråga om de olika slagen af de allmänna skogsmarkerna (jfr tabellen här ofvan) må lämnas följande kortfattade notiser.

Kronoparkernas areal uppgick år 1870 endast till 425,794 hektar och ännu år 1880 blott till 2,285,277 hektar, mot numera inemot 5 millioner. Tillväxten har skett dels genom att en stor del vid afvittringarna återstående kronomarker hit öfverförts, dels genom att stockfångst- och bergverksskogar återfallit till kronan (jfr här nedan), dels genom inköp af skogsmark, dels slutligen genom att till kronoparker anslagits skogsmark af förutvarande jordbruksdomäner.

Under *öfverloppsmarkerna* (eller ännu ej organiserad mark i statens ägo) ingå äfven oafvittrade kronomarker, som efter slutad afvittring anses komma att förblifva statens tillhörighet.

Utarrenderade domäners skogar omfattade 252,726 hektar år 1880, men nu ej fullt 150,000 hektar. Minskningen har kommit till stånd dels genom försäljning af smärre hemman, dels genom att vissa skogar afsättas till kronoparker. Äfven de *civila boställenas* skogar minskas efterhand i utsträckning genom indragning af boställen, som då utarrenderas eller försäljas.

¹ Inräknadt nybyggenas skogar. Fördelningen på skogsmark och impediment är endast beräknad (resp. 60 och 40 procent). Summan är egentligen från år 1899.

² I summan ingår arealen äfven af *inägorna*, utgörande för kronoparkerna 33,114 hektar, för flygsandsplanteringarna 5 hektar och för öfverloppsmarkerna 1,639 hektar.

³ Efter afdrag af 35,000 hektar för inägorna; jfr noten här ofvanför.

Med *stockfångstskogar* förstås skogar, som — i äldre tider — upplåtits, till en viss begränsad afverkning, åt sågverken, för gynnande af sågverksindustriens uppblomstring. På grund af öfverenskommelser hemfalla dessa skogar efterhand ånyo till kronan, och arealen, som år 1880 utgjorde 234.853 hektar, utgör numera endast omkring 80,000 hektar. — *Rekognitions-skogarna* (ett äldre namn) äro anslagna till bergshandteringsens understöd; en del af dem hafva efterhand indragits till statsverket.

Allmänningsskogarna tillhöra dels vissa häradar, dels vissa socknar i Kopparbergs, Gäfleborgs och Norrbottens län. Sockensskogarna i Norrbottens län hafva bildats därigenom, att socknens jordägare vid afvittringen beslutat afsätta viss del af sitt skogsanslag till gemensamhetsskog. Sockensskogarna i Kopparbergs län (Orsa, Älfdalen, Särna, Lima, Transtrand) hafva uppkommit därigenom, att vid storskiftet en större skogsareal anslagits, under villkor att däraf skulle bildas gemensamhetsskogar.

Kronohemmanens och nybyggenas skogar disponeras af åborna.

Skogskapitalet och dess afkastning. Genom kännedomens ensamt om skogsmarkens areal har man naturligtvis blott en mycket ofullkomlig föreställning om skogens verkliga värde. I länder med sedan längre tid tillbaka genomförd rationell skogsvård har man i regeln skaffat sig en detaljerad kunskap om skogsbeståndet och dess afkastning. Äfven i vårt land har af riksdagen nyligen beslutits en noggrann uppskattning af skogens hela kubikmassa, — till en början, på försök, inom Värmlands län. Angående afkastning och återväxt äro ännu endast sporadiska undersökningar verkställda.

Taxeringsvärdet å skogsmarken ingår under jordbruksfastigheter i öfrigt och kan således ej angifvas. Säkerligen är skogens värde mångenstädes upptaget mycket för lågt. I fråga om de *allmänna* skogarna utgjorde år 1909 taxeringsvärdet af kronoparker, flygsandsfält, öfverloppsmarker och till kronan återfallna stockfångstskogar i rundt tal 101 millioner kronor.

Afkastningen (den användbara) af Sveriges samtliga skogar, enskilda och allmänna, uppskattades af senaste skogsvårdskommitté till 27 millioner kubikmeter årligen. Förbrukningen skattades till omkring 30 millioner kbm., hvaraf för exporten (virke och trämassa) $8\frac{1}{2}$ mill. kbm., för bergsbruket (kolning m. m.) inemot 6 mill. kbm., och för öfrigt användning inemot 16 millioner kbm. Efter all sannolikhet *tära* vi alltså på skogskapitalet, d. v. s. att förbrukningen är större än återväxten. Men detta beror egentligen därpå att så stora mängder skogsvirke förfaras. Om all afkastningen tillvaratoges, skulle vi sannolikt utan fara för skogens bestånd kunna hålla förbrukningen uppe vid samma höjd som nu, eller till och med ytterligare öka densamma. Genom dränering och annan skötsel, omsorgsfullare än hittills, skulle därtill den årliga afkastningen af skogen kunna betydligt ökas. Härförutom skulle mycket virke kunna besparas, som nu användes till stängsel; likaledes skulle en stor del af vedförbrukningen kunna ersättas af torfven eller annorledes. Med elektrisk kraft kanske i en framtid kan fyllas åtminstone en del af de ändamål, för hvilka ännu användas de dyrbara träkolnen.

Å *statens skogar* (kronoparker, flygsandsplanteringar, oafvittrade marker och utarrenderade hemman) afverkades år 1909 virke till en sammanlagd mängd af 2,572,000 kubikmeter. Denna afverkning ägde rum å en areal

af 3,655,000 hektar »duglig skogsmark», hvilket gifver 0.70 kbm. pr har, — ett utomordentligt lågt tal, delvis förklaradt genom hufvudpartens af dessa skogar nordliga läge. — Af ofvan upptagna afverkade virke försåldes för kronans räkning 2,418,000 kbm. Det finansiella resultatet af kronans skogs-skötsel har under senare tider ställt sig på följande sätt:

Årligen.	Bruttoinkomster.	Utgifter.	Nettoinkomst.
1871/75	916,328 kr.	415,995 kr.	500,333 kr.
1876/80	1,024,643 »	685,587 »	339,056 »
1881/85	1,798,842 »	712,971 »	1,085,871 »
1886/90	2,285,172 »	829,893 »	1,455,279 »
1891/95	3,249,053 »	1,072,637 »	2,176,416 »
1896/00	6,596,997 »	1,575,732 »	5,021,265 »
1901/05	7,762,515 »	2,545,071 »	5,217,444 »
År 1909	8,884,746 »	4,572,117 »	4,312,629 »

Jämfördt med den afkastning, som t. ex. de tyska statsskogarna gifva, äro ofvanstående resultat synnerligen magra, — vittnande om behofvet hos oss af en vida intensivare skogsvård än hittills. — Nettoinkomsten för de svenska stats-skogarna var år 1909 betydligt lägre än under de närmast föregående åren. För år 1908 hann den till 6 millioner kr., och för år 1907 till nära 7 millioner.

Trävaruindustrien. Följande data angående trävaruindustrien i vårt land afse hufvudsakligen året 1907, som torde närmare representera nutida normala (visserligen högkonjunkturs-) förhållanden än de abnorma åren 1908 och 1909. För år 1910 äro uppgifter ännu ej offentliggjorda.

År 1907 funnos följande antal industriella företag, som i vår fabriksstatistik hänföras under trävaruindustrien:

Fabriker.	Antal fabriker.	Arbetare.	Tillverkningsvärde.	Uppskattad inkomst. ¹
Sågverk och hyfverier	1,400	40,912	172,872,000 kr.	15,824,000 kr.
Lådfabriker	59	1,211	7,761,000 »	96,000 »
Snickeri- o. möbelfabriker	512	11,921	28,039,000 »	1,455,000 »
Trämassefabriker	143	11,058	69,902,000 »	5,470,000 »
Tändsticksfabriker	21	6,339	12,538,000 »	808,000 »
Öfriga fabriker ²	108	1,281	3,600,000 »	138,000 »
Summa	2,243	72,722	294,712,000 kr.	23,791,000 kr.

Af hela antalet *dagsverken* inom den svenska fabriksindustrien detta år (80⁴⁹ millioner) kommo på trävaruindustrien 18¹⁶ mill., alltså nära 23 procent. Af tillverkningsvärdet föllo på trävaruindustrien 20 procent, af den för bevilning uppskattade inkomsten 26 procent, och af motorernas hästkraftsantal ej mindre än 33 procent.

Tillverkningens omfattning är för några af de viktigaste hithörande artiklarna känd endast sedan 1890-talet. Densamma utgjorde vid *sågverken*, i kubikmeter räknadt:

¹ För bevilning uppskattad inkomst.

² Träull- och möbelspånfabriker, käpp- och pipfabriker, fabriker för tillverkning af persienner, skoppligg, spånaskar och tändsticksämnen, träsko- och lästfabriker, tunnbindrier och drittelfabriker samt ej specificerad träindustri.

	Årl. 1896.00.	Årl. 1901/05.	År 1907.	År 1909.
Af furu eller gran:				
Ohyflade plankor o. bräder . . .	5,205,307	4,643,019	4,750,865	3,503,259
Hyflade bräder	744,950	954,786	1,017,124	855,155
Bräd- och plankstump	398,907	406,005	374,255	310,267
Lister, läkten, ribbor	84,707	93,351	94,032	82,055
Stäfver	102,757	96,938	147,894	99,360
Ved	761,983	717,079	844,918	611,397
Af andra träslag:				
Stäfver	3,593	4,232	6,294	10,231
Ved	37,201	62,760	89,096	115,362
Summa	7,339,405	6,978,170	7,324,478	5,587,086

Härtill komma artiklar, för hvilka tillverkningen endast är uppgifven till värdet (spjälved, takstickor, laths m. m. samt ej specificerade varor); hela värdet af *dessa* artiklar uppgafs för år 1907 till 470 millioner kronor.

Vid *trämassfabrikerna* har tillverkningen utgjort, räknadt i deciton å hundra kilogram:

Trämassa:	Årl. 1896.00.	Årl. 1901/05.	År 1907.	År 1909.
Kemisk, torr	1,186,870	2,249,070	3,443,970	3,784,340
Kemisk, våt	412,250	982,940	2,021,870	1,976,320
Mekanisk, torr	630,100	594,990	669,580	507,130
Mekanisk, våt	1,147,140	1,955,450	2,980,500	3,145,160
Summa	3,376,360	5,782,450	9,115,920	9,412,950
D:o reduceradt ¹	2,596,665	4,313,255	6,614,735	6,852,210

Vid *tändsticksfabrikerna* tillverkades år 1909 af säkerhetständstickor 18²⁸ millioner kilogr. och af andra slag 10²² mill. kg. — För trämasse- och tändsticksfabriker är tillverkningens omfattning känd äfven för tidigare år än 1890-talet; se t. ex. Sveriges land och folk sidd. 751 och 756.

Äfven inom *handtverket* spelar trävaruförädlingen en mycket betydande roll. Hit äro inom vår statistik (år 1907) förda 9,707 handtverkare och 5,103 arbetare, med en bevillingstaxerad inkomst af 4³² millioner kronor, eller 11 procent af hela handtverksindustrien. Den ojämförligt största rollen inom gruppen spela snickerierna; därjämte äro hiträknade svarfvare, träskomakare, tunnbindare m. fl.

Utförseln och införseln af trävaror i vårt land hafva, efter värde räknadt, utgjort under nedanstående tidrymder:

Årligen.	Införsel. Kr.	Utförsel. Kr.	Procent af Sveriges hela utförsel.
1871/75	1,736,000	91,178,000	44.58 %
1876/80	1,972,000	98,904,000	47.13 »
1881/85	3,335,000	109,966,000	45.12 »
1886/90	3,737,000	116,776,000	42.84 »
1891/95	4,553,000	136,719,000	42.96 »
1896/00	5,441,000	179,479,000	50.05 »
1901/05	4,861,000	199,785,000	48.67 »
År 1909	10,482,000	212,784,000	44.99 »

En del af tillväxten i utförselvärdet beror på, att de *förädlade* varorna så småningom kommit att intaga en allt större andel af det hela. Gränsen

¹ Efter samma grund som angifves i not 1 till Tab. 8, sid. 57.

Tab. 8. In- och utförseln af skogsprodukter.

År.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.
Årligen.	<i>Plankor och bräder</i> , kbm.		<i>Bräd- o. plankstump</i> , kbm.		<i>Bjälkar</i> , ³ kbm.	
1871/80	6,811	2,422,117	202	123,850	711	231,086
1881/85	6,194	3,247,987	196	217,921	784	202,287
1886/90	6,149	3,755,209	754	283,362	252	103,279
1891/95	11,226	4,168,850	1,229	352,558	226	75,774
1896/00	10,718	4,888,684	5,781	372,010	31	67,953
1901/05	17,760	4,520,707	2,350	384,884	308	60,032
År 1906	17,504	4,748,538	—	418,773	78	80,537
> 1907	20,887	4,106,023	457	348,121	70	54,626
> 1908	9,367	3,813,111	556	290,506	190	30,011
> 1909	9,910	3,403,200	839	292,073	124	28,193
Årligen.	<i>Sparrar</i> , kbm.		<i>Timmer o. mastträd</i> , ⁴ kbm.		<i>Spiror o. mindre timmer</i> , ¹ kbm.	
1871/80	223	177,810	1,347	134,164	623	16,966
1881/85	385	190,100	7,002	168,820	1,095	20,464
1886/90	196	178,099	7,466	155,543	3,547	32,586
1891/95	217	224,464	16,880	118,445	8,103	52,553
1896/00	690	258,146	52,771	75,380	49,466	75,226
1901/05	345	310,514	2,885	71,779	88,019	138,235
År 1906	248	374,322	9,201	53,512	63,870	199,237
> 1907	932	371,706	19,139	104,955	141,145	130,852
> 1908	1,452	301,299	6,835	25,203	223,486	209,109
> 1909	836	373,681	138,395	18,859	54,382	211,052
Årligen.	<i>Grufstolpar</i> , kbm.		<i>Ved</i> , ² kbm.		<i>Tjära</i> , deciton.	
1871/80	117	262,604	62,683	62,149	16,016	76,793
1881/85	33	376,928	96,894	73,966	9,400	83,412
1886/90	27	513,749	94,122	93,484	11,995	54,270
1891/95	53	744,891	98,911	95,144	17,169	57,991
1896/00	831	871,391	115,157	72,559	17,640	40,185
1901/05	6	965,634	131,775	70,619	12,757	43,222
År 1906	—	803,766	123,201	53,813	10,890	84,673
> 1907	—	712,275	86,574	54,200	10,291	72,064
> 1908	37	643,889	124,900	57,351	7,946	63,793
> 1909	583	441,349	120,587	47,615	8,722	74,094

mellan hvad som bör förstås med oarbetade trävaror och med arbetade har nyligen i vår statistik lagts helt olika mot förr. Att åstadkomma jämförelser längre tillbaka i tiden är därför något besvärligt. För år 1909 upptages utförseln af »arbetade och bilade trävaror» till 18,931,000 kr., och af »sågade och andra mer eller mindre arbetade» till 193,853,000 kr. I äldre berättelser var klassificeringen så helt och hållet annorlunda, att proportionen mellan de båda grupperna var nära nog omkastad. Hufvudanledningen härtill var, att trä, som endast undergått försågning, då räknades såsom »arbetadt».

¹ Inräknadt telegrafstolpar. — ² Till och med år 1892 ingår äfven cellulosaved. — ³ Af 20 cm. diameter eller däröfver midtpå. — ⁴ Af 25 cm. diameter och däröfver i ländan.

Tab. 8. (Forts.) *In- och utförseln af skogsprodukter.*

År.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.
Årligen.	<i>Trämassa,¹ deciton.</i>		<i>Däraf: kemisk, torr:</i>		<i>kemisk, våt:</i>	
1861/70
1871/80	475	59,832
1881/90	734	264,165
1891/95	800	1,061,531
1896/00	6,851	1,690,713	3,854	956,487	1,410	78,108
1901/05	22,742	2,906,083	16,732	2,036,917	9,196	164,548
År 1906	30,427	3,612,738	24,449	2,537,867	2,618	236,778
> 1907	27,577	4,558,418	24,718	3,214,703	1,305	357,640
> 1908	28,949	4,904,195	28,301	3,626,770	600	373,339
> 1909	29,928	4,907,005	29,400	3,718,315	2	312,525
Årligen.	<i>mekanisk, torr:</i>		<i>mekanisk, våt:</i>		<i>Tändstickor,² deciton.</i>	
1861/70	16	12,132
1871/80	70	72,459
1881/90	42	124,807
1891/95	30	141,050
1896/00	853	447,143	2,878	496,058	24	159,900
1901/05	569	468,636	1,686	636,522	52	178,352
År 1906	653	539,500	8,032	833,963	35	200,334
> 1907	82	593,663	4,249	1,142,464	28	217,728
> 1908	348	544,143	—	1,093,224	21	247,748
> 1909	132	459,951	790	1,144,953	8	268,580

I våra *Aperçus statistiques internationaux*, af hvilka sista årgången utgafs år 1908, är jämförelsen mellan de olika träexporterande länderna verkställd efter den *äldre* fördelningen för Sverige och upptager endast *oarbetade* varor. Talen för öfriga länder borde då omfatta samma artiklar, men den detaljerade granskning, som härför erfordrades, har ej kunnat ske. Siffrorna härutinnan i »*Aperçus*» äro därför ganska svaga. Som inga andra stå till buds, återgifvas de dock här ånyo. Hela utförseln af »oarbetade trävaror» från Sverige, Norge, Finland, Österrike-Ungern, Ryssland, Förenta Staterna och Canada, äfvensom utförseln från Sverige ensamt utgjorde under nedanstående tidrymder, efter *värde* räknadt, i tusental *francs*:

	Samtliga sju länder.	Sverige.	Sverige i %.
Årl. 1891/95	723,416	157,206	21.73 %
> 1896/00	1,003,823	200,655	19.99 %
> 1901/05	1,186,886	203,203	17.12 %
År 1906	1,456,820	235,532	16.17 %

Sveriges andel har alltså på dessa år sjunkit från nära 22 % till 16 %. Under perioden 1891/95 stod Sverige *främst* af alla trävaruexporterande länder. Numera öfverträffas det af både Ryssland, Österrike-Ungern och Förenta Staterna, — snart kanske äfven af Canada.

Utförselns fördelning på de särskilda *artiklarna* framgår af Tabell 8. Ett ogynnsamt förhållande är, att de gröfre dimensionerna spela en allt mindre

¹ I summan ha siffrorna för den våta trämassan reducerats med 50 % för de år, då torr och våt trämassa specificerats. — ² Tändstickor hänföras i vår handelsstatistik under trävaror.

Tab. 9. *Utförseln af oarbetade trävaror till olika länder, år 1905. I kubikmeter.*

Till	Plankor och battens.	Bräder.	Bjälkar och sparrar.	Rund- virke.	Gruf- stolpar.	Andra slag.	Summa. Kubik- meter.
Norge	76,621	24,578	3,170	106,039	8,949	40,280	259,637
Danmark . . .	267,809	111,564	118,164	28,512	6	193,191	629,246
Storbritt. o. Irl.	942,987	686,613	15,761	3,365	712,049	482,439	2,843,214
Nederländerna	329,606	108,254	10,091	53,010	—	24,171	525,132
Belgien	124,063	32,440	—	—	—	16,069	172,572
Tyska riket . .	603,966	67,851	100,690	891	3	28,528	801,929
Frankrike . . .	524,307	252,756	22,802	1,151	—	9,191	810,207
Egypten	17,054	31,554	138,337	536	201	1,443	189,125
Öfriga länder	118,190	215,117	6,474	273	28	1,716	341,798
Summa	3,004,603	1,530,727	415,489	193,777	721,236	707,028	6,572,860

roll, ju närmare man kommer våra egna dagar. Detta är ju i viss mån naturligt, då vid sågverksrörelsens begynnelse skogar togos i anspråk, som stått orörda genom århundraden. Å andra sidan har man här ett intyg bland de många om dålig skogsskötsel och hänsynslös sköfling.

Fördelningen på de olika *bestämmelseländerna* af vår trävaruexport framgår af Tab. 9. Talen afse året 1905 och äro uträknade för våra »Aperçus». De framgå nämligen icke direkt af den officiella handelsstatistiken, utan först genom särskilda summeringar.

Priserna å världsmarknaden torde i någon mån kunna bedömas af de från *England* lämnade uppgifterna om årliga medelvärdet af den därstädes skeende importen. Vi återgifva talen dels för »sågade trävaror», dels för trämassa.

För *sågade trävaror* (furu) hafva medelprisen utgjort, i pounds pr load:¹

1871	2·28	1881	2·50	1891	2·14	1901	2·56
1872	2·46	1882	2·66	1892	2·18	1902	2·54
1873	3·08	1883	2·49	1893	2·14	1903	2·66
1874	3·26	1884	2·34	1894	2·17	1904	2·51
1875	2·79	1885	2·32	1895	2·09	1905	2·50
1876	2·80	1886	2·20	1896	2·20	1906	2·73
1877	2·88	1887	2·10	1897	2·35	1907	2·81
1878	2·49	1888	2·24	1898	2·35	1908	2·60
1879	2·17	1889	2·50	1899	2·42	1909	2·66
1880	2·59	1890	2·35	1900	2·79	1910	2·79

Genomsnittet för de fyra årtiondena blifva alltså i ordning: 2·68, 2·37, 2·28 och 2·64 pounds pr load. Dessa tal visa betydligt ringare nedgång under den stora prissäkningsperioden än för flertalet andra varor; och det senast gångna årtiondets siffra är i det närmaste lika hög som 1870-talets.

Något mera specifika siffror föreligga, i ett fall, från ett sågverk i *Sundsvallstrakten*. De afse tertia furubattens $2\frac{1}{2} \times 7''$ och utgöra, i kronor pr standard:²

¹ En *load* hugget eller fyrkantigt virke = femtio cubicfeet = 1·418 kubikmeter; en load ohugget eller rundt virke = fyrtio cubicfeet = 1·133 kbm.

² En *standard* (Petersburgstandard) innehåller 165 cub.-feet bräder, plank o. d., 150 cub.-feet fyrkantiga balkar samt 120 cub.-feet rundt timmer, alltså resp: 4·67, 4·25 och 3·40 kubikmeter.

År.	Kronor.	År.	Kronor.	År.	Kronor.	År.	Kronor.
1873	113	1882	112	1891	94	1900	150
1874	168	1883	118	1892	101	1901	147
1875	105	1884	91	1893	98	1902	132
1876	104	1885	93	1894	109	1903	145
1877	117	1886	89	1895	106	1904	142
1878	86	1887	88	1896	107	1905	130
1879	65	1888	97	1897	130	1906	147
1880	101	1889	117	1898	135	1907	161
1881	99	1890	101	1899	138		

Uppgiftslämnaren meddelar, att under senare tider priserna å de flesta artiklar stigit ännu mera än å furubattens, men att ofvanstående tal dock kunna anses i någon mån representera utvecklingsgången för vår trävaruexport i dess helhet, enär densamma, — såsom känt är, — i fråga om medelkvaliteten befinner sig i sjunkande.

De anförda talen, med sina utomordentliga växlingar, gifva en god föreställning om de vanskligheter, med hvilka den svenska trävaruindustrien haft att kämpa. Under de senaste åren hafva priserna emellertid varit synnerligen gynnsamma, — i flere fall till och med högre än under den stora spekulationsperioden på 1870-talet.

För *trämassa* äro talen för England uppgifna först från och med år 1887. De afse pounds pr engl. ton¹ och äro följande:

1887	6.43	1893	5.48	1899	4.79	1905	4.77
1888	6.17	1894	5.12	1900	5.37	1906	4.80
1889	5.65	1895	5.30	1901	5.37	1907	4.93
1890	5.56	1896	5.15	1902	4.56	1908	4.84
1891	5.44	1897	5.00	1903	4.35	1909	4.68
1892	5.14	1898	4.68	1904	4.43	1910	4.66

Här är ett visst sjunkande oemotsägligt. Då skillnad ej göres mellan kemisk och mekanisk massa samt mellan våt och torr, äro talen visserligen i och för sig icke mycket upplysande, men utvecklingsgången får väl ändå anses vara någorlunda riktigt återgifven.

Af det förestående framgår tämligen tydligt, att, efter *kvantiteten* räknadt, den svenska trävaruexporten redan nått sitt maximum och knappast lärer kunna under den närmaste framtiden ytterligare uppdrivas. I någon mån motväges detta, om priserna fortfarande få hålla sig höga och om den utveckling får fortgå, som innebär, att i högre eller lägre grad *förädlade* varor komma att utgöra en större del af det hela. Men den förefunna stagnationen har dock redan hunnit utöfva en mycket ogynnsam inverkan på *Norrlands befolkningsförhållanden*. Sjunkande giftermålsfrekvens och födelseöfverskott samt ökad emigration karaktärisera, såsom bekant, de norrländska sågverksdistrikten i våra dagar, och utan en mycket kraftig uppblomstring af förädlingsindustrien, — kraftigare än som man egentligen har rätt att förvänta — lärer någon ändring till det bättre härutinnan tyvärr knappast vara att motse.

¹ Ett pound = 18¹⁶ kr. Ett engelskt ton = 1,016 kg. Ett pound pr engelsk ton = 17⁸⁸ kr. pr metriskt ton.

Jakten och Fisket.

Jakten har länge i vårt land varit af mycket ringa ekonomisk betydelse, men också har jaktvärden legat betänkligt nere. Det lider intet tvifvel, att en rationell jaktvård skulle vara i stånd att bringa upp denna näringsgren till en långt större betydelse än den för närvarande har.

Äfven **Fisket** är icke att räkna till våra viktigaste näringskällor. Delvis beror detta af samma förhållande som i fråga om jakten, eller otillräcklig omvårdnad. Beträffande fisket har denna försummelse egentligen yttrat sig såsom ett *vårdslösande af afsättningen*. Byggandet af fiskehamnar samt lättade förbindelser till lands och sjöss för varans förande i marknaden, — allt detta har först under de senaste åren blifvit i någon mån föremål för den offentliga uppmärksamheten. Och allt framgent ligger handeln med fisk hos oss till största delen i utländingars händer. Se härom ytterligare Bilaga XIX, sid. 98.

I fråga om **sötvattensfisket** tillkommer, att detta i ej ringa mån skadats af timmerflottningen och industriens förorenande af vattendragen. I många af våra strömmar, och äfven sjöar, är fiskerikedomen numera obetydlig, mot hvad den var i äldre tider. Detta har ju icke varit möjligt att undvika men skulle kunna afhjälpas genom i tillräcklig skala drifven fiskodling och andra åtgärder. Fiskodling har visserligen i Sverige införts tidigare än i hvarje annat europeiskt land, men såsom så ofta annars ha dessa företag länge burit prägeln mera af vetenskapligt försöksarbete eller privata liebhäberier än af ett verkligt *ekonomiskt* arbete i stort.

I fråga om **saltvattensfisket** äro strömming och sill, såsom bekant, de viktigaste fångstföremålen. *Sillfisket* har ju en egendomlig historisk betydelse för vårt land genom sin periodicitet. Den nu pågående perioden i Bohuslän tog sin början vid midten eller slutet af 1870-talet. Om dess årliga växlingar vinnes en föreställning ge-

nom exportsiffrorna för färsk fisk, hvilken export till ojämförligt största delen utgöres af sill. Denna export har omfattat, i deciton å hundra kilogram:

År.	Deciton.	År.	Deciton.	År.	Deciton.	År.	Deciton.
1877	227	1886	221,313	1895	816,090	1904	138,780
1878	9,536	1887	340,960	1896	677,232	1905	331,931
1879	4,300	1888	391,441	1897	229,507	1906	360,171
1880	11,162	1889	558,069	1898	396,691	1907	414,737
1881	20,346	1890	678,184	1899	226,344	1908	579,862
1882	45,811	1891	681,278	1900	44,778	1909	634,692
1883	43,019	1892	907,022	1901	102,790	1910 ¹	475,020
1884	20,252	1893	773,848	1902	51,619		
1885	120,965	1894	1,001,344	1903	144,998		

De rika möjligheter, som sillfisket i Bohuslän erbjudit, ha visserligen endast ofullkomligt utnyttjats, men i alla fall hafva sillfiskeperiodernas inträdande och upphörande alltid bildat vändpunkter i Bohuslänns ekonomiska historia. Det torde i främsta rummet vara härigenom, som det faktum förklaras, att Bohuslän under de senaste årtiondena lidit mindre folkförlust genom utflyttning än öfriga provinser i Sydsverige.

In- och utförseln af viktigare fiskevaror i allmänhet framgå af Tab. 10.

Priserna å fisk i den *engelska* handelsstatistiken uppgifvas mycket summariskt men torde i alla fall gifva en föreställning om fluktuationerna. I shillings pr cwt.² hafva importpriserna i medeltal utgjort:

För *färsk* fisk:

År.	Shill.	År.	Shill.	År.	Shill.	År.	Shill.
1881	18·32	1889	13·97	1897	15·30	1905	14·13
1882	22·19	1890	12·91	1898	12·01	1906	13·03
1883	24·89	1891	12·48	1899	13·33	1907	9·96
1884	21·32	1892	12·32	1900	16·98	1908	9·69
1885	19·34	1893	12·54	1901	15·95	1909	9·93
1886	17·39	1894	10·20	1902	16·44	1910	9·56
1887	16·48	1895	11·15	1903	15·55		
1888	14·28	1896	11·64	1904	13·95		

Förändringarna i prisläget hafva alltså varit betydande; huruvida detta i någon mån kan bero på ändrade proportioner för ingående arter eller kvaliteer, kan ej här afgöras.

För *rökt eller saltad* fisk äro talen, likaledes i shillings pr cwt.:

År.	Shill.	År.	Shill.	År.	Shill.	År.	Shill.
1881	37·04	1889	41·02	1897	38·00	1905	43·08
1882	38·50	1890	40·08	1898	36·63	1906	43·41
1883	40·78	1891	39·31	1899	41·33	1907	46·80
1884	36·62	1892	35·54	1900	42·36	1908	47·24
1885	32·74	1893	36·12	1901	42·29	1909	45·21
1886	34·31	1894	36·28	1902	39·94	1910	49·19
1887	37·29	1895	37·44	1903	39·41		
1888	37·63	1896	38·94	1904	45·23		

Här hafva priserna afgjort gått uppåt. Då Sveriges utförsel af rökt eller saltad fisk är mycket obetydlig, har denna gynnsamma förändring icke i nämnvärd mån kommit vårt land till godo.

¹ Preliminära siffror. — ² En shilling = 90·8 öre. Ett cwt. = 50·8 kilogr. En shilling pr cwt. = 178·8 öre pr deciton.

Tab. 10. In- och utförsel af fisk. I deciton.

Årligen.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.
	<i>Färsk fisk.</i>		<i>Salt sill.</i>		<i>Annan fisk.¹</i>	
1866/70	1,032	277	244,070	1,784	32,796	1,086
1871/80	1,799	2,996	254,232	13,020	40,698	3,148
1881/90	7,586	244,037	262,626	75,833	42,650	6,835
1891/95	14,162	835,916	307,289	323,583	53,785	7,402
1896/00	21,198	314,911	396,687	123,834	64,749	5,414
1901/05	47,853	154,023	424,553	40,740	73,561	4,672
År 1906	65,475	360,171	450,667	40,937	75,372	18,048
» 1907	101,429	414,737	431,000	88,217	67,160	10,329
» 1908	169,713	579,862	401,609	71,750	59,965	7,755
» 1909	157,894	634,692	403,565	41,183	64,825	31,270

För *tran* lämnas följande prisuppgifter i den *hamburgska* importstatistiken, räknadt i pfennige pr kilogram:

År.	Pf.	År.	Pf.	År.	Pf.	År.	Pf.
1851/55	65	1871/75	63	1891/95	34	1907	41
1856/60	69	1876/80	53	1896/00	36	1908	37
1861/65	82	1881/85	57	1901/05	38	1909	39
1866/70	71	1886/90	38	1906/10	40	1910	44

Denna vara spelar väl ingen nämnvärd roll inom Sveriges utrikes handelsomsättning, men talen här ofvan gifva i alla fall ett bidrag till uppfattningen af prisfluktuationerna inom ett gebit, som ligger fiskevaruindustrien nära.

Angående storleken af **fiskeribefolkningen** i Sverige gifvas blott sväfvande uppgifter. Man anser, att vid pass 40,000 personer hämta sitt uppehälle uteslutande af fiske; i detta antal ingå äfven familjemedlemmar och tjänstehjon. Härförutom är fiske en *binäring* af större eller mindre betydelse såväl för kustbefolkningen som för den jordbruksidkande befolkningen inuti landet.

¹ Salt, inlagd eller rökt (anjois, sardiner, tonfisk m. m.). Före 1882 äro dock icke inräknade sardiner o. d.

Bergsbruket.

Sedan många århundraden har bergsbruket hört till vårt lands mest karaktäristiska förvärfskällor, och få länder äro inom bergshandteringens historia af så stort intresse som Sverige. I det hela är vårt land ovanligt rikt på malmförekomster af olika slag, och såväl gruf- som bruksteknik nådde hos oss ganska tidigt en mycket aktningvärd grad af utveckling. I *kvantitatift* hänseende åter har vår betydelse varit mycket varierande. Det har funnits tider, då Sverige stått främst af alla länder, i fråga om både koppar- och järnproduktion. Att vi nu längesedan förlorat dessa rangplatser är välbekant och beror på förhållanden, som likaledes äro väl kända. Hvad angår arbetsskicklighet och arbetsproduktens kvalitetsvärde, står Sverige allt framgent i främsta ledet bland bergsbruksidkande länder.

Vid 1900 års folkräkning befunnos vid pass 205,000 personer i vårt land hämta sitt uppehälle af bergverks- (och bruks-)rörelsen, och under de år, som sedan dess förflutit, har denna folkstock säkerligen ytterligare något ökats.

Brytningen af malmer och andra mineral (utom sten) har under de senaste årtiondena nått de belopp, som utvisas af Tab. 11. Den högst betydande tillväxt, som här framträder, motsvaras icke på långt när af en proportionsvis lika stark höjning af arbetarestammen. Teknikens oupphörliga framsteg förhöja arbetskraftens effektivitet och minska behovet af numerären. I allmänhet delar bergsbruket lott med all annan råämnesproduktion: att kräfva jämförelsevis ringa mänsklig arbetskraft. Till följd häraf är det som vi till och med i Norrbottens grufsocknar fått bevittna, att efter några års stark tillväxt folkmängden åter stagnerar och utflyttningen tager öfverhanden. För en *fortsatt* folkökning kräfvades i våra dagar ovillkorligen uppkomsten äfven af en förädlingsindustri.

Hela antalet vid bergshandteringen sysselsatta *arbetare* uppgick år 1910 till 29,990, med sammanlagdt 8·29 millioner dagsverken. Häraf kommo på järngrufvorna 9,209 arbetare med 2·48 mill. dagsverken, på järnverken 15,426 arbetare med 4·39 mill. dagsverken, och på stenkolsgrufvorna 246 arbetare

Tab. 11. Brytningen af mineral i Sverige åren 1871/1905 och 1910. Ton.

Malmer och andra mineral.	Årligen 1871/80.	Årligen 1881/90.	Årligen 1891/95.	Årligen 1896/00.	Årligen 1901/05.	År 1910.
Järn	760,987	904,939	1,519,325	2,294,760	3,564,046	5,552,678
Guld	—	862	1,809	907	—	—
Silfver o. bly	10,975	14,400	16,552	8,644	9,424	2,700
Koppar	36,164	22,771	23,941	23,590	33,306	3,688
Nickel	3,914	892	97	—	—	—
Zink	35,626	49,591	48,315	57,701	54,972	49,453
Kobolt	171	239	79	—	—	—
Mangan	603	6,112	6,090	2,487	2,331	5,752
Svafvelkis	1,634	1,400	853	448	8,902	25,445
Stenkol	71,915	163,561	203,390	235,626	308,000	302,786
Eldfasta leror ¹	·	49,120	129,295	130,912	159,348	107,923
Klinkerlera ²	·	·	24,765	35,541	57,339	67,252
Fältspat ²	·	·	·	16,814	17,620	21,591
Grafit ²	·	·	·	100	345	1,384
Summa	921,989	1,213,887	1,974,511	2,807,530	4,215,633	6,140,602

med 0·54 mill. dagsverken. De använda *motorernas* hästkrafter utgjorde ett antal af 155,996, hvaraf för omedelbar drift 124,823; återstoden användes uteslutande för drifvande af elektricitetsgeneratorer. Af hela antalet hästkrafter kommo på vattenturbiner 61,306, på elektriska motorer 56,401, på ångmaskiner 25,714, på vattenhjul 5,120, på ångturbiner 4,598, på fotogen-, bensin- m. fl. motorer 2,857; summa 155,996 hästkrafter. — Bergverksägarnas för bevillning uppkattade *inkomst* uppgick år 1910 till 12·46 millioner kronor, hvaraf kommo på järngrufvorna 9·09 mill. kr. och på järnverken 2·14 mill.

Järnhandteringen. I våra dagar är järnhandteringen såsom bekant den ojämförligt viktigaste grenen af det svenska bergsbruket. Äfven inom världsekonomin är järnets betydelse stadd i stark tillväxt. Ökningen af järnförbrukningen under de senaste årtiondena har i själfva verket varit så utomordentlig, att man begynt allvarligen söka göra sig reda för, huru länge jordklotets tillgångar å järnmalm skola kunna uthärda de ständigt ökade anspråken.

Såsom bekant är det under ledning af Sveriges geologer som helt nyligen en internationell undersökning af denna fråga kommit till utförande. För Sverige är också hela detta spörsmål af större betydelse än för de flesta öfriga länder. Vi skola här i korthet återgifva den omnämnda undersökningens hufvudresultat.

Hvad angår utredningens omfattning, finner man, att endast för 13·3 procent af jordklotets hela landvidd (polarländerna oafsedt) kunde åvägbringas uppgifter stödda på verkligt noggrant utförda undersökningar. För 10·3 procent af landytan föreligga approximativa uppskattningar; för 51·6 procent gifvas blott allmänna omdömen, som icke låta sig uttryckas i siffror; och 24·3 procent, ändtligen, af jordklotet måste helt och hållet lämnas därhän, — huf-

¹I motsvarande tabell i Sveriges land och folk har för perioden 1886/90 införts medeltalet för 1888/90. För att slutsumman må kunna behållas har detta medeltal här, halfveradt, införts för perioden 1881/90. — ²Uppgifter saknas för tidigare år.

Tab. 12. Sveriges export af järnmalm, åren 1888/1909. I ton.

År.	Exporteradt från		Hela exporten.	Däraf exporterades till		
	Gränges- berg ²	Norr- botten.		Tyskland. ³	England.	Öfriga länder.
1888	31,144	70,622	117,350	39,192	65,406	12,752
1889	56,415	34,815	118,573	94,365	12,760	11,448
1890	103,875	27,520	187,732	158,550	6,390	22,792
1891	126,892	450	174,148	156,174	3,220	14,754
1892	126,515	139,194	320,971	296,780	11,371	11,920
1893	204,973	260,754	484,055	427,464	37,356	19,235
1894	289,267	525,729	881,395	727,419	85,197	18,779
1895	393,685	384,007	800,452	687,093	75,165	38,194
1896	496,102	625,795	1,150,695	955,105	87,203	108,387
1897	539,956	828,315	1,400,801	1,213,283	95,076	92,442
1898	579,787	821,267	1,439,860	1,258,487	101,600	79,773
1899	568,473	1,023,698	1,628,011	1,403,634	123,239	101,138
1900	531,904	1,054,675	1,619,902	1,389,874	102,772	127,256
1901	646,991	1,090,108	1,761,257	1,518,866	91,991	150,400
1902	609,070	1,074,434	1,729,303	1,358,958	173,726	196,619
1903 ¹	700,253	2,059,007	2,827,428	2,037,703	400,038	.
1904 ¹	670,305	2,317,010	3,065,522	2,224,633	543,489	.
1905 ¹	663,930	2,545,724	3,316,626	2,484,234	626,015	.
1906 ¹	786,663	2,775,475	3,661,218	2,941,245	582,449	.
1907	834,049	2,556,333	3,521,717	2,838,561	446,635	236,521
1908	709,602	2,805,718	3,654,268	2,948,386	450,014	255,868
1909	635,113	2,407,382	3,196,453	2,546,321	407,855	242,277

vudsakligen områden inom Afrika och Asien. De *kvantiteter*, som läto sig uttryckas i siffror, ledde till en totalsumma af 145,785 millioner ton järnmalm, innehållande 63,328 millioner ton järn. Härtill komma så de mycket betydliga kvantiteter, för hvilka inga taluppgifter kunna erhållas, och ändtligen hvad som möjligen kan finnas inom de helt och hållet oundersökta gebiten.

De ofvan angifna siffrorna måste alltså betecknas såsom mycket ofullständiga. Prof. Hj. Sjögren har därför försökt göra en *kalkyl* öfver jordklotets *totala* järntillgång. Utgående från det faktum, att tillgångarna visa sig vara större, ju noggrannare undersökningar som verkstälts, förutsätter han för jordklotets hela landyta samma kvantitet järn pr kvkm. som för de nu bäst kända länderna (de 13:3 procenten här ofvan); denna kvot utgör 3,242 ton järn pr kvkm. På detta sätt kommer han till en totalsiffra af 424,487 millioner ton järn på vårt jordklot. För en icke-fackman kan denna sista beräkning förefalla väl summarisk, men prof. Sjögren anser densamma icke vara utan ganska mycket värde (»appear in the main quite justified»).

Återgå vi till de kvantiteter, för hvilka direkta sifferuppgifter föreligga, — alltså 145,785 millioner ton malm och 63,328 millioner ton järn, — fördela sig dessa i tvänne särskilda grupper af betydligt olika värde. Den första gruppen omfattar de »aktuella» tillgångarna, hvarmed förstås fyndigheter, som under nuvarande förhållanden låta sig med ekonomisk fördel bearbetas; — den andra gruppen åter, de »potentiella» tillgångarna, utgöres af fyndigheter, som kanske kunna blifva brytvärda i framtiden, när samfärdsmedlens utsträck-

¹ Fördelningen på exportländerna Tyskland och England har för dessa år måst för den öfver Riksgränsen exporterade malmen hämtas från den norska handelsstatistiken. — ² Exporten öfver Oxelösund. — ³ Inräknadt transitotrafiken öfver Nederländerna.

Tab. 13. Öfversikt af järntillverkningen i Sverige, 1876/1910.¹ I ton.

Årligen.	Tack-järn. ²	Gjutgods-ur masugn.	Ovållda smältstycken. ³	Bessemermetall. ⁴	Martinmetall. ⁴	Degelgötmetall. ⁴	Oräckt brännstål. ⁴	Stångjärn. ⁵
1876/80 . .	350,414	6,810	112,187	21,608	3,443	2,414	.	213,163
1881/85 . .	423,176	6,201	151,184	47,976	14,077	1,710	.	262,194
1886/90 . .	441,876	4,702	205,945	73,102	47,489	1,698	.	260,434
1891/95 . .	465,141	6,006	215,770	88,089	83,981	598	797	276,370
1896/00 . .	510,004	7,792	192,147	101,403	171,123	931	920	320,670
1901/05 . .	520,234	8,021	183,031	80,451	233,315	1,153	795	324,071
1906/10 . .	557,288	10,130	155,468	80,731	325,986	1,411	410	388,078
1906 . . .	595,195	9,594	178,298	84,633	311,435	1,457	522	391,352
1907 . . .	605,051	10,727	174,405	77,036	341,893	1,287	416	417,535
1908 . . .	556,345	11,476	152,256	81,054	355,394	1,169	510	390,957
1909 . . .	436,229	8,535	120,669	63,351	248,757	927	391	308,823
1910 . . .	593,620	10,319	151,713	97,583	372,451	2,215	212	431,722

ning samt teknikens fullkomning nått längre än nu. De *aktuella* tillgångarna beräknas till 22,408 millioner ton malm och 10,192 millioner ton järn, alltså endast en knapp sjättedel af de hittills konstaterade järnförekomsterna. Detta är således de kvantiteter med hvilka vi för närvarande hafva att räkna. Med *nuvarande* årliga konsumtion af 65 millioner ton, skulle förrådet räcka endast något mer än ethundrafemtio år. Tager man ytterligare i betraktande den oerhörda *tillväxt*, som konsumtionen alltjämt företare (förddubbling på mindre än tjugu år), reduceras nyssnämnda tidsperiod till några få årtionden. Räddningen skall då ligga i de *potentiella* tillgångarna: 123,377 millioner ton malm och 53,136 millioner ton järn, — hvartill så till sist komma de ännu ej till sin kvantitet kända fyndigheterna samt — eventuellt — ännu alldeles okända sådana.

Vid undersökningen ifråga har man ytterligare skilt mellan *högprocentiga* och *lågprocentiga* malmer, med gräns vid sextio procents järnhalt. Efterser man, huru denna fördelning utfaller, och framlägger nu äfven *Sveriges* siffror vid sidan af världstillgångarna, framträder följande resultat, i *millioner ton*:

	Järnmalm.		Metalliskt järn.	
	Världstillgång.	Sverige.	Världstillgång.	Sverige.
<i>Aktuella:</i>				
Högprocentiga	1,300	1,095	850	709
Lågprocentiga	21,108	63	9,342	31
<i>Potentiella:</i>				
Högprocentiga	687	123	408	80
Lågprocentiga	122,690	55	52,728	25
Summa:				
Aktuella	22,408	1,158	10,192	740
Potentiella	123,377	178	53,136	105
Tillsammans 145,785				
1,336				
63,328				
845				

¹ Utom en del grofsmiden och manufaktur.² I öfriga tabeller och i texten afses under rubriken tackjärn äfven här nästefter följande kolumn (gjutgods ur masugn).³ Äfvensom räskenor.⁴ Bessemer-, martin- och degelgötmetall samt oräckt brännstål sammanfattas i öfriga tabeller och i texten, där ej annorlunda säges, under benämningen »götmetall (stål)».

Tab. 14. Öfversikt af tackjärnstillverkningen i Sverige.

År.	Tillverkning. Ton.	Medeltal för åren	Tillverkning. Ton.	Medeltal för åren	Använda masugnar.	Blåsningdygn.	Tillverkning. Ton. ⁷	Tillverkning, ton.	
								Pr masugn. ⁸	Pr blåsningdygn. ⁹
1636 ⁶ . . .	406	1805	79,400	1861/65	222	30,678	204,826	923	6·68
1650 . . .	10,400	1808	73,100	1866/70	212	35,431	267,854	1,263	7·56
1660 . . .	22,600	1810	54,000	1871/75	215	40,545	332,456	1,546	8·20
1665 . . .	22,100			1876/80	195	37,654	357,224	1,832	9·49
1681 . . .	44,500	1836/40	117,000	1881/85	186	41,777	429,377	2,308	10·28
		1841/45	122,000	1886/90	159	38,790	446,578	2,809	11·61
1747/50 . .	33,000	1846/50	137,000	1891/95	150	38,158	471,147	3,141	12·35
Vid 1790 . .	78,000	1851/55	159,000	1896/00	141	38,834	517,796	3,672	13·33
		1856/60	177,000	1901/05	135	35,958	528,255	3,913	14·69
1801 . . .	77,000	1861/65	205,000	1906/10	120	32,406	567,418	4,728	17·51

Detta resultat är för oss i hög grad egendomligt. Hålla vi oss till järnet själfvt, icke till malmen, finna vi, att Sverige äger 1·33 procent af jordklotets hittills kända järntillgångar men 7·26 procent af de *aktuella* tillgångarna, och vidare ej mindre än 63 procent af det järn, som kan fås ur högprocentiga malmer, och ända till 83 procent af detta järn, om man tar hänsyn till endast de *aktuella* fyndigheterna. Huru man rätt skall tolka innebörden af alla dessa märkvärdiga tal, är för en utanförstående svårt att afgöra. Men åtminstone i vissa hänseenden måste dock en trumf på hand för oss ligga i det förbluffande faktum, att vårt land ensamt äger mer högprocentig järnmalm än alla andra länder tillsammans. Vår *totala* järntillgång åter framträder nog här relativt lägre, än man i äldre tider gemeningen föreställde sig, — så länge nämligen man håller sig till *samtliga* järntillgångar, äfven de endast potentiella. Afses de *aktuella* tillgångarna, innehåller Sverige fulla 7 procent af världsförrådet, — en hög siffra för ett icke större land.

Järnmalmsbrytningen i vårt land uppgick under 1830-talet till vid pass 235,000 ton om året; denna siffra gäller egentligen åren 1833/40. För 1840-talet är genomsnittet 270,000 ton pr år; för 1850-talet 349,000; för 1860-talet 509,000; under 1870-talet 761,000; under 1880-talet 905,000; under 1890-talet, efter det Norrbottensgrufvorna tagits i bruk, 1,907,000 ton; och slutligen under det nu se-

Hvad angår oräckt brännstål, har det i den officiella bergverksstatistiken icke alltid inräknats. För åren 1876/90 är oräckt brännstål (äfven kalladt bläststål) inräknadt under degelgötmetall.

⁵ Stångjärn i vidsträckt bemärkelse, med inräkning alltså af vällada blooms och billets, ej specificerad fason- och finjärn samt -stål, äfvensom valstråd i ringar samt tabännan.

⁶ Dessutom 3,500 ton osmundsjärn.

⁷ Såsom annars ingå här äfven de jämförelsevis obetydliga kvantiteterna gjutgods direkt ur masugn, hvilka icke medtagits vid beräkningen af de relativa talen i följande båda kolumner.

⁸ Motsvarande siffra uppgick år 1833 till 434 ton, år 1838 till 478, år 1843 till 571, år 1848 till 622, år 1853 till 624 och år 1858 till 678 ton

⁹ Motsvarande medeltal uppgick år 1833 till 2·78 ton, år 1838 till 3·17, år 1843 till 3·78, år 1848 till 3·96, år 1853 till 4·59 och år 1858 till 5·89.

Tab. 15. In- och utförsel samt förbrukning af tackjärn i Sverige.

Årligen.	Medel-folkmängd.	Tillverk-ning. Ton.	Införsel. Ton.	Utförsel. Ton.	Öfver-skott af utförsel. Ton.	Förbrukning.	
						Ton.	Kg. pr inb.
1861/65	3,993,000	204,826	5,533	14,212	8,679	196,147	49
1866/70	4,166,000	267,854	4,530	24,280	19,750	248,104	60
1871/75	4,274,000	332,456	13,436	54,320	40,884	291,572	68
1876/80	4,500,000	357,224	15,900	35,973	20,073	337,151	75
1881/85	4,605,000	429,377	20,050	53,093	33,043	396,334	86
1886/90	4,742,000	446,578	25,515	59,205	33,690	412,888	87
1891/95	4,832,000	471,147	28,027	66,766	38,739	432,408	89
1896/00	5,032,000	517,796	47,233	82,781	35,548	482,248	96
1901/05	5,214,000	528,255	46,174	85,470	39,296	488,959	94
År 1907	5,357,000	615,778	77,418	129,834	52,416	563,362	105

nast gångna årtiondet 4,095,000 ton årligen. År 1910, då produktionen var högre än någonsin — delvis såsom ett återhämtande af hvad som måst anstå underorstrejksåret — nådde brytningen ända till 5,553,000 ton.

I Tab. 11 lämnas medeltalssiffror för några perioder under senare tider, och i Tab. 1, sid. 22, siffrorna för hvarje år för sig alltsedan 1866.

Ehuru järnmalm-brytningens omfattning alltså visar en kvantitativ tillväxt, som ytterst få andra produktionsgrenar i vårt land kunna förete motstycken till, äro Sveriges *relativa* framsteg rutininnan, eller i förhållande till världsproduktionen, icke så betydande, som man kanske i allmänhet är böjd att tro. Åren 1856/60 levererade Sverige 1.80 procent af all världens i bruk tagna järnmalm, och åren 1861/65 steg siffran till 2.32 procent. För utvecklingen under senare tider redogöres i efterföljande tabell:

Årligen.	Världsproduktionen. Ton.	Sverige. Ton.	Sverige i %.
1866/70	25,000,000	553,759	2.22 proc.
1871/75	33,326,000	795,263	2.39 »
1876/80	35,361,000	726,712	2.06 »
1881/85	45,942,000	877,408	1.91 »
1886/90	51,504,000	932,470	1.81 »
1891/95	55,353,000	1,519,325	2.74 »
1896/00	78,780,000	2,294,760	2.91 »
1901/05	100,131,000	3,564,046	3.56 »
År 1907	136,264,000	4,480,070	3.29 »

Åren 1876/1890 beteckna alltså för vårt land en relativ tillbakagång i förhållande till världsproduktionen. Först därefter börja framstegen ånyo. Åren 1901/05 hade vi hunnit till 3.56 procent, men därefter framgick vi åter något tillbaka af det jättelika uppsvinget i Förenta Staterna. År 1910, som dock var ett undantagsår, synas vi hafva hunnit till inemot 4 procent, — eller något därunder. Då brytningen i Norrbottensgrufvorna är *be-gränsad*, jämlikt beslut af Riksdagen, är icke sannolikt, att vi under de närmaste åren skola kunna hålla oss uppe vid 1910 års andel af världsproduktionen. Öfverhufvud har, såsom redan omnämnts, under de senaste åren järntillverkningens kvantitativa utveckling inom världsekonomen varit enorm, — öfverträffande vida alla sannolikhetsberäkningar, vid hvilka man

Tab. 16. *Stångjärnstillverkningen i Sverige.*¹

Årligen.	Antal verk.	Tillverkning. Ton.	Pr verk. Ton.	År.	Antal verk.	Tillverkning. Ton.	Pr verk. Ton.
1861/65	425	136,828	322	1901	110	271,393	2,467
1866/70	392	176,544	450	1902	109	313,489	2,876
1871/75	223	178,661	553	1903	105	331,415	3,156
1876/80	296	213,163	720	1904	101	334,286	3,310
1881/85	252	262,194	1,040	1905	99	369,771	3,735
1886/90	186	260,434	1,400	1906	97	391,352	4,035
1891/95	130	276,370	2,126	1907	91	417,535	4,588
1896/00	108	320,670	2,969	1908	88	390,957	4,443
1901/05	105	324,071	3,086	1909	83	308,823	3,721
1906/10	88	388,078	4,410	1910	81	431,722	5,330

ännu för några få år sedan trodde sig kunna stanna. Det är detta förhållande, som ledt till den på svenskt initiativ verkställda totala uppskattningen af jordens järntillgångar, för hvilken är redogjort här ofvan.

Om Sveriges **utförsel** af järnmalm från den tid den begynte bli af större betydelse, se Tab. 12. Med afseende å denna export må anmärkas, att netto-behållningen af densamma öfverhufvud icke är mycket stor. Äfven i detta förhållande ligger alltså en stark uppfordran att så snart som möjligt öfvergå till inhemsk förädling af våra järntillgångar. I 1909 års handelsstatistik upptages medelvärdet af järnmalmen i våra exporthamnar till 8⁹⁵ kr. pr ton.

Järntillverkningen. Sedan århundraden tillbaka har järnhand-teringen varit en af Sveriges viktigaste industrigrenar och det svenska järnet känt för sin utmärkt goda beskaffenhet. Härtill hafva egentligen tvänne omständigheter bidragit: riklig tillgång på goda, oartfria malmer samt att ända till senaste tid vid all tackjärnsberedning endast träkol användts såsom bränsle.

Så länge i alla länder träkol användes vid tackjärnstillverkningen, intog Sverige äfven *kvantitatift* en mycket hög plats inom denna produktion. Omkring år 1730 började man i England härför använda koks, men till färskningen begagnades träkol ända till slutet af 1700-talet, då en ny färskningsprocess (puddling) uppfanns, vid hvilken äfven stenkol kunde begagnas. Efter denna omhvälfning har Sverige, som äger föga fossilt bränsle, ej kunnat deltaga i den nya massproduktionen utan levererar nu endast järn af bästa *kvalitet*, på grund af sitt bättre, svafvelfria brännmaterial.

Om den samfällida produktionen af **tackjärn**, i alla länder, föreliggga uppgifter endast för de senaste hundra åren. Ännu vid 1800-talets början synes Sverige hafva frambragt inemot 10 procent af allt världens tackjärn (inemot 80,000 ton af världsproduktionens 840,000 ton), men genom ofvan antydda förhållanden har denna vår andel i hög grad förminskats. Vid seklets midt hade världsproduktionen stigit till omkring 4,800,000 ton, och Sveriges produktion till 142,000 ton; vår andel hade alltså redan hunnit nedgå till 3 procent.

¹ Antalet verk är för en del år upptaget efter särskilda upplysningar, meddelade af Kungl. Kommerskollegium.

Tab. 17. In- och utförsel af stångjärn och stål (götjärn). Ton.

Årligen.	Införsel.	Utförsel.	Öfver- skott af utförsel.	År.	Införsel.	Utförsel.	Öfver- skott af utförsel.
1886/90	11,677	218,922	207,245	1906	21,220	253,017	231,797
1891/95	5,875	196,041	190,166	1907	22,195	245,898	223,703
1896/00	12,811	209,995	197,184	1908	24,147	196,407	172,260
1901/05	17,735	214,569	196,834	1909	22,902	185,471	162,569

För de senast förflutna årtiondena utfaller en jämförelse mellan Sveriges tackjärnstillverkning och världsproduktionen på följande sätt:

Årligen.	Världsproduktionen. Ton.	Sverige. Ton.	Sverige i %.
1856/60	7,030,000	177,000	2.52 proc.
1861/65	8,538,000	204,826	2.40 »
1866/70	10,297,000	267,854	2.45 »
1871/75	14,171,000	332,456	2.35 »
1876/80	15,117,000	357,224	2.36 »
1881/85	20,687,000	429,377	2.08 »
1886/90	24,282,000	446,578	1.84 »
1891/95	26,750,000	471,147	1.76 »
1896/00	36,690,000	517,796	1.41 »
1901/05	46,807,000	528,255	1.13 »
År 1907	60,965,000	615,778	1.01 »

Dessa tal utgöra en påtaglig illustration till den utvecklingsgång, som omnämnts här ofvan. I stället för de 10 procenten af världsproduktionen, som vår järntillverkning utgjorde för något mer än ett hundra år sedan, ha vi nu sjunkit ned till 1 procent.

En öfversikt af den svenska järntillverkningen under senare årtionden meddelas i Tab. 13.

Beträffande först **tackjärnet** meddelas i Tab. 15 en öfversikt äfven af in- och utförseln samt förbrukningen inom landet. Införseln af tackjärn sker hufvudsakligen för gjuteriernas behof. I många fall lämpar sig nämligen det utländska järnet (ensamt eller i förening med svenskt) bättre för detta ändamål än det enbart svenska; härförutom är det en ekonomisk vinst att för vissa behof använda det billigare utländska tackjärnet i stället för det bättre, men därför också dyrare, svenska järnet. *Förbrukningen* af tackjärn inom Sverige, jämfördt med folkmängden, är — om än något högre än det europeiska medeltalet — dock öfverhufvud lägre än man af »Järnbärandet» skulle vänta. Orsaken är naturligtvis, att i fråga om den samfällda industriens omfattning vårt land ännu icke nått samma höjd som de stora industriländerna.

Några närmare data i fråga om tillverkningen af tackjärn meddelas i Tab. 14, och af **stångjärn** i Tab. 16. I fråga om stångjärnstillverkningen framträder ovanligt tydligt tillverkningens *koncentration* under senare tider. Mot 425 stångjärnsverk för ett halft århundrade sedan finnas nu endast 81; men tillverkningen pr verk har stigit från 322 ton till 5,330.

Användningen af **stål** har i våra dagar nått en alldeles oerhörd omfattning. Talen i den tabellariska uppställningen här nedan äro

Tab. 18. Tillverkningen af vissa bergsprodukter, andra än järn.¹

Årligen.	Guld.	Silfver.	Bly.	Koppar.	Svaf- vel.	Järn- vitriol.	Koppar vitriol.	Alun.	Blyerts.
	Kg.	Kg.	Deciton.	Deciton.	Deciton.	Deciton.	Deciton.	Deciton.	Deciton.
1861/65 . .	14'90	1,129	4,448	17,312	3,000	4,372	316	8,773	376
1866/70 . .	8'23	1,185	3,958	20,033	4,497	3,637	946	9,121	247
1871/75 . .	5'13	780	536	11,624	3,092	5,221	1,368	6,076	495
1876/80 . .	5'78	1,117	720	9,250	2,003	2,662	1,747	3,602	479
1881/85 . .	24'80	1,713	2,694	7,708	2,465	4,027	—	2,312	298
1886/90 . .	77'58	4,254	2,744	8,353	562	4,668	3,038	5,422	204
1891/95 . .	93'90	3,478	6,360	4,796	350	3,609	7,538	3,606	388
1896/00 . .	109'70	2,110	15,196	2,173	394	1,669	13,077	1,898	566
1901/05 . .	64'71	1,037	7,347	6,020	218	1,240	11,858	1,314	476
1906/10 . .	16'92	608	4,728	22,160	—	2,047	5,447	1,502	422
År 1910 . .	1'85	30	3,554	31,108	—	2,360	198	1,825	489

upplysande nog. Produktionen af stål har utgjort i samtliga länder och särskildt i Sverige:

Årligen.	Världsproduktionen. Ton.	Sverige. Ton.	Sverige i %.
1866/70	574,000	8,220	1'43 proc.
1871/75	1,391,000	17,144	1'23 >
1876/80	3,114,000	27,465	0'88 >
1881/85	5,982,000	63,763	1'07 >
1886/90	10,165,000	122,289	1'20 >
1891/95	13,577,000	173,465	1'28 >
1896/00	23,640,000	274,377	1'16 >
1901/05	36,173,000	315,714	0'87 >
År 1906	49,667,000	398,047	0'80 >

Till kvaliteten är Sveriges stål, såsom bekant, utan all fråga det yppersta i världen. I fråga om kvantiteten lyckades vi under några perioder hålla oss uppe vid fullt 1 procent af världsproduktionen och något däröfver. En bidragande orsak härtill var säkerligen velocipedfabrikationens uppsving; det är bekant, att vissa delar af velocipeden *måste* ej blott göras af svenskt stål utan äfven tillverkas i Sverige, — alla försök i andra länder att åstadkomma ett fullgodt fabrikat visade sig fruktlösa. Sannolikt är det i sammanhang med velocipedfabrikationens tillbakagång som vår ståltillverkning nu igen har sjunkit med hänsyn till den relativa omfattningen. För närvarande nå vi ej högre än till 0's procent af världsproduktionen.

Detaljerade uppgifter om ståltillverkningen i Sverige lämnas i Tab. 13. In- och utförseln af stångjärn och stål (eller, såsom man numera säger: götjärn) redovisas i Tab. 17. Såsom synes, äro dessa siffror jämförelsevis stationära, dock med någon stegring för införseln. I exporten år 1907 ingingo göten med 11,277 ton, smältstycken och råstänger med 32,057 ton, valsade eller smidda stänger med 170,024, stångjärnsafhugg med 6,567 och valstråd med 23,697 ton; härtill kommo för året i fråga 15 ton rällspik och 2,261 ton plåtar, hvarigenom summan höjes till det i Tab. 17 upptagna beloppet af

¹ Här ingå icke vissa *mellanprodukter*, af hvilka en del tillverkas i ej ringa mängd, såsom år 1910: guldhaltigt silfverprecipitat 18,833 kg., verkbley 4,001 deciton, frisk- och raffinadbley 3,554 deciton, cement- och råkopper samt kopparskärsten 36,548 deciton, raffinadkoppar 31,108 deciton äfvensom rostadt zinkblende 338,820 deciton.

Tab. 19. In- och utförseln af oarbetade mineralier och metaller.

Medeltal för åren	Införsel. Värde i tusental kr.				Utförsel. Värde i tu- sental kr.			I % af hela	
	Sten- kol och koks.	Öfriga mine- ral.	Me- taller.	Summa.	Mine- ral.	Me- taller.	Summa.	Inför- seln.	Utför- seln.
1871/75 . .	13,452	5,304	9,542	28,298	1,077	46,409	47,486	11·48	23·22
1876/80 . .	12,719	5,635	9,306	27,660	1,413	34,513	35,926	10·31	17·12
1881/85 . .	15,847	8,048	8,614	32,509	1,747	40,645	42,392	10·24	17·40
1886/90 . .	22,560	9,038	9,300	40,898	4,196	34,523	38,719	12·19	14·20
1891/95 . .	29,770	10,875	9,002	49,647	9,131	30,995	40,126	14·11	12·61
1896/00 . .	53,494	15,758	17,931	87,183	18,544	40,459	59,003	19·27	16·45
1901/05 . .	58,723	21,818	22,530	103,071	30,939	41,194	72,133	19·32	17·58
År 1906 . .	59,215	27,220	36,835	123,270	44,044	54,015	98,059	19·14	19·44
» 1907 . .	75,437	24,717	39,841	139,995	45,353	58,299	103,652	20·52	19·76
» 1908 . .	71,051	24,306	29,996	125,353	44,635	45,470	90,105	20·59	18·69
» 1909 . .	55,966	27,028	26,089	109,083	39,493	42,214	81,707	17·69	17·27

245,898 ton. Sammanlagda värdet af alla dessa artiklar beräknades till 40·98 millioner kronor, motsvarande 75 % af Sveriges för året uppgifna hela utförsel af oarbetadt (eller blott till en del bearbetadt) järn och stål (54·68 millioner kronor; jfr sid. 73).

Annan bergverksdrift än den som afser järn spelar nu för tiden en tämligen oansenlig roll i vårt land. Beträffande *brytningen* af andra malmer än järnmalm meddelas sifferdata i Tab. 11. För *tillverkningen* af hithörande produkter redovisas i Tab. 18.

I fråga om brytningen träda *zinkgrufvorna* i förgrunden. Af hela Europas zinkmalmsproduktion lämnar Sverige mellan 4 och 5 procent, — af världsproduktionen sannolikt omkring 3 procent. Vår andel är alltså här nästan lika stor som i fråga om järnmalmen. Såsom bekant, befinna sig emellertid våra största zinkfyndigheter i främmande (belgisk) ägo.

En viss roll spela äfven våra *stenkolsgrufvor*, om än i sig själf den svenska stenkolsbrytningen är ytterst obetydlig, — endast vid pass $\frac{1}{40}$ procent af världsproduktionen. Om Sveriges förbrukning af stenkol lämnas uppgifter under afd. Industrien i det följande. Man finner där, att den inbemska stenkolsproduktionen ej täcker mer än 7 procent af vårt behof. De svenska kolen användas för öfrigt till största delen vid grufvorna själfva, för de industrier, som där drifvas i samband med stenkolsbrytningen — lergodstillverkning m. m.

Guld och *silfver* produceras för närvarande knappast alls i Sverige. Äfven *blytillverkningen* är ytterst obetydlig. *Kopparproduktionen* har under senaste tid stigit igen genom den betydliga rörelse som drifves vid Hälsingborgs extraktionsverk, som hämtar sin malm från egna grufvor i Norge.

Brännmaterialier. Till följd af den stora betydelse användningen af brännmaterialier inom bergshandteringen, särskildt inom järnhandteringen, äger för Sveriges skogsvård, må här ägnas någon uppmärksamhet äfven åt detta ämne.

Det vid vår *järnhandtering* begagnade bränslet är hufvudsakligen träkol och ved, i mindre mån stenkol och koks samt torf och torfkol.¹

Ved användes till vällugnar, ofta då i blandning med torf eller stenkol; vidare till generatorerna för martinugnar samt för puddelugnar och beredning af brännstål.

Så godt som allt tackjärn samt härdfärskadat järn tillverkas med *träkol*. Dessa träkol framställas hufvudsakligen genom kolning i milor i skogarna men stundom äfven genom kolning i ugnar, belägna vid järnverken. Dessutom beredas träkol (i milor och ugnar) af träaffallet vid de norrländska sågverken. Hela träkolsförbrukningen uppgafs år 1910 till 40·83 millioner hektoliter, motsvarande i värde omkring 25·72 millioner kronor. Såsom framgår af de å sid. 53 anförda sifbertalen, utgör denna tillverkning en mycket betydande post med hänsyn till anlitaudet af Sveriges skogskapital.

In- och utförsel af bergverksprodukter. Sveriges hela införsel och utförsel af oarbetade mineralier och metaller, efter *värde* räknadt, framgår af Tab. 19. Anmärkas må, att till bergverksprodukterna kunde räknas äfven en del gödningsämnen, hvilka dock icke i vår handelsstatistik äro dit hänfödda.

Frånräknas stenkolen, framträder för hvarje period ett exportöfverskott af ett par eller tre tiotal millioner kronor, — under rekordåret 1907 till och med nära 40 millioner kr. Äfven *med* stenkolen ägde vi exportöfverskott fram till midten af 1880-talet, men sedan dess icke mer. Nu går importöfverskottet till flere tiotal millioner kronor årligen. Såsom bekant, äro stenkolen i våra dagar den största importartikeln af alla i vårt land.

Angående vår *järnmalmsexport* är taladt redan i det föregående. Beträffande utförseln af *järn och stål*, i oarbetadt eller blott till en del arbetadt tillstånd, upplyser handelsstatistiken, att värdet af densamma för hvarje år sedan 1871 har utgjort:

År.	Mill. kr.	År.	Mill. kr.	År.	Mill. kr.	År.	Mill. kr.	År.	Mill. kr.
1871 . . .	34·06	1879 . . .	30·79	1887 . . .	32·84	1895 . . .	32·05	1903 . . .	37·65
1872 . . .	52·07	1880 . . .	41·01	1888 . . .	29·28	1896 . . .	34·52	1904 . . .	35·16
1873 . . .	49·24	1881 . . .	39·00	1889 . . .	39·60	1897 . . .	33·98	1905 . . .	45·49
1874 . . .	39·09	1882 . . .	40·55	1890 . . .	36·05	1898 . . .	34·81	1906 . . .	48·64
1875 . . .	41·52	1883 . . .	38·32	1891 . . .	32·13	1899 . . .	42·20	1907 . . .	54·68
1876 . . .	31·63	1884 . . .	42·49	1892 . . .	31·69	1900 . . .	49·90	1908 . . .	41·33
1877 . . .	29·93	1885 . . .	34·11	1893 . . .	28·03	1901 . . .	34·99	1909 . . .	39·15
1878 . . .	28·38	1886 . . .	31·65	1894 . . .	25·96	1902 . . .	39·29		

Dessa tal äro icke mycket glädjande. I mer än trenne årtionden stod året 1872 oupphunnet; först i våra dagar har dess siffra en enda gång öfverskridits, hvilket skedde under det märkvärdiga året 1907. — Om exporten af tackjärn se vidare Tab. 15, och af stångjärn och stål Tab. 17.

Öfriga artiklar af större betydighet äro: bland importerade mineralier chilesalpetar, salt, svafvel, svafvelkis och natron; bland importerade metaller koppar; inom exporten zinkmalm, cement m. m. samt sten, hvaraf vi, såsom bekant, numera utföra betydande kvantiteter. Erinras må, att en del af våra stenhuggerier befinna sig i tysk eller norsk ägo.

¹ Sveriges land och folk, sid. 645.

Tab. 20. Priserna å vissa bergverks- och metallartiklar m. m.¹

År.	Hamburg. Importpriser, reichsmark pr deciton.			England. Exportpriser (utom för zink).						
	Svenskt stångjärn.	Engelskt stångjärn.	Järntråd.	Tackjärn. ²	Stål.	Järnvägs-ske-nor.	Zink.	Stenkol.	Salt.	Cement.
				Shill. pr ton.	£ pr ton.	£ pr ton.	£ pr ton.	Shill. pr ton.	Shill. pr ton.	Shill. pr ewt.
1861/65	25·68	18·83	34·89
1866/70	23·01	18·07	53·76
1871/75	32·72	27·41	60·70	90·81	.	.	21·80	15·40	14·83	2·70
1876 80	23·04	17·25	60·41	57·75	.	.	19·45	9·66	11·75	2·54
1881/85	20·99	14·33	47·02	50·79	.	6·02	15·57	9·14	12·78	2·29
1886/90	17·53	13·68	23·81	48·86	4·66	4·71	17·76	9·50	14·47	1·97
1891/95	16·83	13·11	23·97	48·98	4·52	4·27	18·35	10·45	16·12	1·76
1896.00	16·78	14·97	19·63	60·35	5·39	4·97	19·29	10·88	14·50	1·80
1901/05	19·47	16·90	24·05	62·39	7·07	5·29	19·70	11·80	16·10	1·71
1906/10	19·20	15·64	24·88	68·16	8·61	5·99	22·96	11·79	15·85	1·54
1870 . . .	22·41	17·97	60·41	59·18	.	.	18·40	9·64	9·99	2·43
1871 . . .	26·19	20·23	42·24	61·08	.	.	20·55	9·80	10·47	2·44
1872 . . .	27·94	27·77	62·17	100·85	.	.	20·30	15·83	14·15	2·45
1873 . . .	39·98	33·48	67·60	124·65	.	.	23·38	20·90	18·77	3·04
1874 . . .	34·40	27·21	46·17	94·67	.	.	22·21	17·21	16·00	2·98
1875 . . .	31·37	22·85	66·95	72·80	.	.	22·57	13·28	14·75	2·61
1876 . . .	30·07	20·95	63·30	62·47	.	.	22·58	10·93	12·35	2·55
1877 . . .	26·43	18·11	64·03	57·34	.	.	20·49	10·17	11·10	2·58
1878 . . .	21·27	16·12	48·53	53·52	.	.	18·64	9·46	12·31	2·56
1879 . . .	19·23	14·95	69·37	51·50	6·14	.	16·62	8·77	11·50	2·49
1880 . . .	21·90	16·25	59·27	63·94	6·28	.	18·94	8·95	11·49	2·50
1881 . . .	20·01	14·83	57·27	55·38	6·04	6·56	16·40	8·97	11·64	2·37
1882 . . .	23·38	15·46	59·70	56·45	5·88	6·58	16·93	9·14	11·90	2·34
1883 . . .	20·31	14·52	43·37	52·14	6·13	5·90	15·70	9·35	12·84	2·31
1884 . . .	20·67	13·45	50·22	46·40	5·61	5·53	14·69	9·29	12·91	2·25
1885 . . .	19·54	11·97	36·83	43·56	5·05	5·54	14·11	8·95	14·59	2·20
1886 . . .	18·21	12·87	35·73	43·17	3·79	4·72	14·32	8·45	14·61	2·02
1887 . . .	17·80	11·39	21·75	47·26	4·01	4·40	15·07	8·32	12·82	1·94
1888 . . .	16·58	13·02	21·83	42·58	4·15	4·33	17·43	8·27	10·81	1·90
1889 . . .	17·50	14·51	25·59	50·21	4·50	4·61	19·05	10·06	16·15	1·95
1890 . . .	17·67	16·98	25·25	61·10	6·84	5·47	22·92	12·39	17·98	2·04
1891 . . .	18·15	15·51	26·57	52·51	4·58	5·03	22·72	11·96	17·77	1·98
1892 . . .	16·18	13·88	26·84	51·49	4·70	4·40	20·89	10·89	16·49	1·83
1893 . . .	17·63	12·26	24·34	46·92	4·54	4·16	17·70	9·77	15·86	1·70
1894 . . .	16·25	12·98	17·46	46·04	4·20	3·95	15·50	10·41	15·71	1·65
1895 . . .	15·92	10·90	24·62	47·94	4·59	3·83	14·94	9·21	14·75	1·62
1896 . . .	16·12	11·46	17·47	47·80	4·14	4·46	16·25	8·73	14·23	1·64
1897 . . .	16·14	11·99	19·39	48·11	4·76	4·61	17·03	8·82	13·95	1·65
1898 . . .	16·66	13·00	19·69	52·53	4·62	4·57	18·64	9·79	13·36	1·87
1899 . . .	16·54	14·98	19·31	69·33	5·47	4·90	23·78	10·53	14·23	1·96
1900 . . .	18·43	23·44	22·28	83·98	7·96	6·33	20·74	16·52	16·71	1·87
1901 . . .	18·27	18·95	21·69	62·69	7·79	5·86	17·42	13·73	16·50	1·91
1902 . . .	20·16	21·84	23·87	64·75	5·87	5·44	17·32	12·19	16·51	1·72
1903 . . .	20·45	16·65	23·82	63·08	5·94	5·32	19·75	11·58	16·15	1·69
1904 . . .	19·60	14·75	26·30	58·43	8·83	4·84	20·87	11·02	16·36	1·64
1905 . . .	18·89	12·32	24·55	63·00	6·93	5·00	23·14	10·47	14·97	1·58
1906 . . .	19·36	14·97	24·90	70·00	7·55	5·63	25·61	10·82	14·22	1·51
1907 . . .	19·87	15·86	29·28	74·20	8·27	6·54	23·93	12·63	15·52	1·66
1908 . . .	20·05	16·95	25·29	63·40	10·40	6·12	20·37	12·65	16·11	1·60
1909 . . .	18·55	17·44	23·85	64·80	8·00	5·79	21·93	11·20	16·88	1·48
1910 . . .	18·15	14·39	24·18	68·40	8·84	5·86	22·96	11·63	16·53	1·44

¹ En reichsmark = 88⁹/₁₀₀ öre. Ett pound sterling = 18¹⁶/₁₀₀ kr. En shilling = 90³/₁₀₀

Prisfluktuationerna på världsmarknaden för järn och stål hafva spelat en utomordentligt stor roll för Sveriges ekonomiska lif och göra så ännu. Från de redan flere gånger använda statistiska berättelserna öfver Hamburgs och öfver Englands handel låna vi några data härutinnan, som sammanförts i Tab. 20. Därsammastädes meddelas också stenkolsprisen samt priserna å några mineralier och metaller, som likaledes tjäna till att gifva en viss föreställning om världsmarknadens läge.

Då kvaliteter af olika slag i sagda tabell äro sammanförda under gemensamma rubriker, lämpa sig dessa tal icke för mera subtila slutsatser. Man urskiljer dock tydligt de stora perioderna af höga priser och af låga. Särskildt inom bergshandteringen och järnindustrien representera de tidigare åren af 1870-talet en högkonjunktur, sådan världen hvarken förr eller senare skådat. Inom flere andra branschér ha vi i våra dagar åter uppnått och stundom till och med öfverskridit 1870-talets priser; men inom järn- och stålmarknaden har detta icke varit fallet, och ej heller i fråga om stenkolsprisen.

Prisuppgifterna från Hamburg äro af intresse också därför, att de skilja mellan svenskt stångjärn och engelskt. Det svenska järnet håller tydligen sin öfverlägsenhet uppe. Blott några enstaka år (1900—1902) ligger det engelska öfver; förklaringen härtill kan möjligen vara, att importen de åren omfattat endast smärre kvantiteter; kanske sammanhänger förhållandet också med boerkriget. — Särskildt märkliga siffror i Tab. 20 äro de oerhördt höga tackjärnsprisen åren 1872, 1873 och 1874, samt prisstegringen å stenkol år 1900, från 10⁵³ shillings pr ton till 16⁵², — en stegring af bortåt sextio procent på ett enda år. För en världsartikel som stenkol innebär detta något utomordentligt. Förhållandet framkallades i första rummet genom boerkriget.

öre. Ett engelskt ton = 1,016 kg. Ett cwt. = 50^s kg. Ett pound pr engelskt ton = 17⁸⁸ kr. pr metriskt ton. En shilling pr engelskt ton = 89⁴ öre pr metriskt ton. En shilling pr cwt. = 178^s öre pr deciton. — ^a Efter 1905: »Pig and Puddled Iron».

Industrien.

I vidsträckt bemärkelse inräknas under industrien äfven mejerihandteringen, trävaruindustrien och bergsbruket, hvilka näringsgrenar här redan äro behandlade i det föregående. Mejerihandteringen räknas dock i vår officiella statistik ingenstädes till gruppen industri. Skogsskötsel, trävaruindustri och bergsbruk räknas hit inom *befolkningsstatistiken*, — när alltså fråga är att uppgifva numerären af den befolkning, som af resp. näringskällor hämtar sin utkomst. Däremot är inom vår *tillverkningsstatistik* bergshandteringen icke sammanförd med den öfriga industrien utan redovisas i en särskild publikation, och den egentliga skogsskötseln samt timmerflottningen ingå naturligtvis här icke alls.

Med den ofvan angifna afgränsning af industrigruppen, som användes inom befolkningsstatistiken, anses hela den **af industri lefvande befolkningen** i Sverige (inräknadt familjemedlemmar och tjänstehjon samt f. d. yrkesutöfvare, som ej öfvergått till annat yrke) hafva år 1751 uppgått till 136,787 personer och år 1850 till 318,653 personer, — i bägge fallen enligt N. Wohllins beräkningar i Emigrationsutredningens Bilaga IX. År 1870 uppgick motsvarande siffra till 613,414, och år 1909 (enligt preliminär beräkning) till 1,792,000 personer. Angående procentalen i förhållande till befolkningen i dess helhet hänvisas till sid. 20 här ofvan; år 1909 uppgick detta tal till 32⁷/₂ procent. — År 1900, det senaste år för hvilket noggranna uppgifter föreligga, beräknades industribefolkningen till 1,484,230 personer. Häraf kommo på bergverks- och bruksrörelsen 205,400 personer samt på industrien ungefärligen i den omfattning den tages inom vår tillverkningsstatistik: 1,278,830 personer.

Industribefolkningens procentiska andel af totalfolkmängden inom olika länder och landsdelar växlar öfverhufvud *mindre*, än man skulle vara böjd att förutsätta. Detta beror på att här inbegripes äfven *handtverket*, hvilket ju — såsom väsentligen afsedt för den lokala konsumtionen — i regeln är något sänär lika talrikt representeradt öfverallt. Härigenom förklaras, att industrigruppen uppgifves t. ex. i Norge och Danmark omfatta ungefär lika stor del af folkmängden som i Sverige. Till någon del beror nog skillnaden i dessa tal olika länder emellan också på olika afgränsning af begreppet industri. Samtliga siffror af detta slag borde egentligen före hvarje jämförelse undergå en noggrann unifiering, hvilket emellertid endast sällan äger rum.

Utvecklingen af Sveriges industri kan endast för de senaste åren siffermässigt beräknas, emedan de äldre berättelserna voro i hög grad ofullständiga och först så småningom kompletterades. Öfver hufvud kan man — på grund af dessa olikheter i fråga om uppgifternas fullständighet — icke göra några jämförelser mellan perioderna före och efter midten af 1890-talet, utan måste taga hvardera af dem för sig. Enligt en af K. Key-Åberg utförd *unifierad* beräkning¹ skulle under den äldre af dessa perioder utvecklingen hafva för tidrymden från och med 1860-talet ställt sig ungefärligen på följande sätt:

Årligen.	Fabriker.	Arbetare.	Tillverkningsvärde.
1861/65	2,465	30,016	71,693,000 kronor.
1866/70	2,235	31,601	82,966,000 »
1871/75	2,516	52,207	143,912,000 »
1876/80	2,827	57,423	154,587,000 »
1881/85	2,916	68,627	185,643,000 »
1886/90	3,174	84,482	219,960,000 »
1891/95	4,165	117,207	316,100,000 »
År 1897	5,297	161,453	466,800,000 »

Dessa tal gifva en föreställning om utvecklingen under anförda mansålder men få *icke* jämföras med siffrorna för senare tid, hvilka äro långt fullständigare. För de senaste åren utfaller resultatet sålunda:

Årligen.	Fabriker.	Arbetare.	Tillverkningsvärde.
1896/1900	9,745	238,181	871,708,000 kr.
1901/1905	11,476	271,096	1,116,038,000 »
År 1906	11,804	295,808	1,382,507,000 kr.
> 1907	11,659	303,029	1,496,873,000 »
> 1908	11,303	295,392	1,445,555,000 »
> 1909	11,261	289,205	1,387,252,000 »

I fråga om dessa tal må anmärkas, att rubriken »Fabriker» innesluter en mängd dubbelräkningar, enär fabriker, som drifva tillverkning af flere olikartade slag, äro upptagna under hvar och en af de rubriker, inom hvilka deras verksamhet faller. (Jfr härom vidare specialundersökningen för år 1906, se sid. 80 här nedan). Äfven rubriken »Arbetare» innefattar dylika dubbelräkningar, om än endast i mindre skala. Rubriken »Tillverkningsvärde» slutligen lider af den ofullkomligheten, att en vara, som passerat flere förädlingsstadier, är upptagen äfven med sitt råvaruvärde vid hvar och ett af dessa stadier. Tillverkningssummorna här ofvan äro därför åtskilligt för höga. — Trots dessa brister lämna talen i ofvanstående tabell en föreställning om *utvecklingen* från den ena tidrymden till den andra, och tabellen i sin helhet gifver en ganska god belysning af de kraftiga framstegen inom den svenska industrien under senare tid. Återgången under åren 1908 och 1909 är naturligen att tillskrifva de dåliga konjunkturerna under förstnämnda år äfvensom storstrejken. Till följd häraf är det som vi i det följande gemenligen använt oss af 1907 års siffror, såsom mera normala.

¹ Sveriges land och folk, sid. 699.

Ett intyg om industriens förkofran lämnas också af de siffror, som utvisa **förbrukningen af stenkol och koks**, hvilka för de senaste årtiondena ställa sig på följande sätt:

Årligen.	Produktion. Ton.	Nettoinförsel. Ton. ¹	Förbrukning. Ton.	D:o pr inb. Kilogr.
1861/65	31,000	335,000	366,000	92
1866/70	40,000	378,000	418,000	100
1871/75	50,000	595,000	645,000	151
1876/80	93,000	782,000	875,000	194
1881/85	151,000	1,017,000	1,168,000	254
1886/90	177,000	1,322,000	1,499,000	316
1891/95	203,000	1,759,000	1,962,000	406
1896/00	236,000	2,614,000	2,850,000	566
1901/05	308,000	3,206,000	3,514,000	674
År 1907	305,000	4,398,000	4,703,000	878

Denna förbrukning faller naturligtvis icke i sin helhet på industrien; en betydlig del upptages af järnvägarna och sjöfarten samt för belysnings- och uppvärmningsändamål m. m.

Under perioden 1901/05 utgjorde den årliga förbrukningen af stenkol i nedanstående länder, i *kilogram pr inb.*:

Land.	Kilogr.	Land.	Kilogr.
Storbritannien och Irland	4,016	Österrike-Ungern	796
Förenta Staterna	3,734	Norge	699
Belgien	2,942	<i>Sverige</i>	674
Tyska riket	2,719	Spanien	284
Kanada	1,994	Ryssland	189
Brittiska Australien	1,423	Italien	183
Frankrike	1,204	Japan	163
Danmark	861	Brittiska Indien	25

Att Sveriges siffra här framträder så låg, beror till stor del därpå, att hos oss äfven annat bränsle användes i större skala, än annorstädes i allmänhet är händelsen. Så begagnar ju vår järntillverkningsindustri nästan uteslutande träkol som bränsle, och för många ändamål användes ved, där i andra länder begagnas stenkol. Härtill kommer det stora antalet vattenverk i Sverige, hvilka äfvenledes i någon mån göra stenkolen obehöfliga. — Beträffande de främmande länderna härofvan bero de jämförelsevis höga talen för Kanada troligen på dess utomordentligt vidsträckt järnvägsnät, för Norge på den stora sjöfarten och för Danmark på frånvaron af inhemsk vattenkraft.

I fråga om fabrikeras **ägare** i Sverige år 1907 känner man, att af samtliga 11,659 fabriker ägaren i 5,455 fall var en ensam person, i 4,530 fall ett aktiebolag och i 1,538 fall bolag af andra slag, medan slutligen i 136 fall fabriken ägdes af stat eller kommun m. fl. Af de 56,811 handtverkerierna ägdes 1,036 af bolag.

Den för bevillning uppskattade **inkomsten** uppgick för fabriker till 92^{·32} millioner kr. och för handtverkerierna till 38^{·39} millioner. Tillväxten under senare tider är betydlig äfven för handtverkerierna.

¹ Talen för stenkol och koks äro sammanlagda, — utan någon reduktion.

Tab. 21. Öfversikt af de viktigaste industrigrenarna, år 1907.

Industrigrenar.	Fabriker.	Arbetare.	Dags- verken. ⁵	Tillverkning. Värde i kronor.	Bevillnings- taxerad in- komst, kr.
Sågverk och hyfflerier . .	1,400	40,912	9,306,465	172,872,343	15,824,294
Mjöl- och grynkvarnar . .	1,481	4,264	1,115,537	100,525,582	2,152,548
Järn- o. stålvarufabriker ¹	636	23,399	6,707,332	89,889,548	3,799,545
Mekaniska verkstäder . .	428	24,133	6,928,783	84,274,701	7,419,775
Väfverier	166	16,443	4,808,053	81,992,027	3,078,527
Trämassefabriker	143	11,058	3,111,216	69,902,549	5,470,115
Spinnerier ⁶	169	10,422	3,031,389	62,888,605	1,137,099
Sockerraffinaderier	10	3,612	843,753	58,669,728	3,977,629
Pappersbruk o. pappfabr. .	66	7,725	2,242,450	45,939,881	1,965,805
Råsockerbruk ⁸	19	4,762	662,886	42,363,874	3,464,907
Maltdrycksbryggerier ⁸ . .	761	6,515	1,893,072	42,287,950	5,671,637
Destilleringsverk ⁸	19	233	63,228	39,292,559	551,889
Brännvinsbrännerier ⁸ . . .	124	810	123,993	33,859,946	546,960
Metallvarufabriker ⁴	257	3,905	1,116,609	29,156,168	1,390,540
Snickeri- o. möbelfabriker	512	11,921	3,294,424	28,088,979	1,454,659
Skofabriker	74	5,611	1,619,655	25,933,182	737,830
Garfverier	295	2,087	604,345	23,453,459	1,261,042
Tobaksfabriker	108	5,038	1,442,139	20,731,107	1,821,210
Boktryckerier	365	6,443	1,903,780	17,592,770	2,901,036
Margarinfabriker	8	471	135,699	16,907,537	1,437,690
Tillv. af elektr. maskiner ²	18	3,829	1,146,387	16,800,321	2,176,892
Stenbrott o. stenhuggerier	307	11,800	3,109,630	15,249,924	1,142,516
Bagerier	67	1,956	575,821	14,920,400	606,588
Tegelbruk	434	11,352	2,021,576	14,777,875	1,702,850
Skeppsvarf och dockor ³ . .	77	4,832	1,392,187	14,608,968	356,943
Sömnadsfabriker	56	3,795	1,079,595	14,330,589	747,893
Framställning af träkol ⁷ .	393	6,222	1,210,165	13,154,931	
Tändsticksfabriker	21	6,339	1,785,027	12,538,458	807,875
Trikå- o. strumpfabriker . .	48	3,255	928,837	10,888,456	569,611
Glasbruk	58	5,396	1,466,770	10,507,139	390,723
Målerier	236	606	151,781	10,352,119	87,423
Superfosfatfabriker	6	891	265,484	10,291,800	587,898

Vår officiella industristatistik för år 1907 redovisar för i allt 303,029 fabriksarbetare, 56,811 handtverkare och 53,173 handtverksarbetare (sistnämnda siffra mycket ofullständig), — alltså sammanlagt 413,013 personer, som kunna anses direkt lägga hand vid industriellt arbete. I detta antal ingå kvinnorna med 57,020 fabriksarbeterskor, 3,395 handtverkare och 6,611 handtverksarbeterskor, eller sammanlagt 67,026 personer. — Under aderton års ålder voro bland fabriksarbetarna 31,261 män och 12,501 kvinnor; för arbetarna inom handtverket är denna skillnad ej iakttagen.

Inom fabriksindustrien (men ej inom handtverket) känner man numera äfven antalet gjorda dagsverken. Hela antalet dylika år 1907 uppgick till

¹ Inräknadt gjuterier. — ² Inräknadt apparater. — ³ Inräknadt båtbyggerier. — ⁴ »Ej specificerade». — ⁵ Af samtliga dagsverken voro kvinnodagsverken: i väfverier 3,391,830; i spinnerier 1,656,320; i tobaksfabriker 964,649; i sömnadsfabriker 901,445; i trikå- och strumpfabriker 837,476. — ⁶ I sista kolumnen ingå icke jute-spinnerierna. — ⁷ Den för bevillning uppskattade inkomsten är upptagen å annan fabriksklass. Samtliga uppgifter äro mycket ofullständiga, jfr sid. 72 här ofvan. — ⁸ I tillverkningsvärdet ingår äfven tillverkningskatten, hvilket förklarar de höga siffrorna, i synnerhet för brännerierna.

80.49 millioner, hvaraf 64.53 millioner af manliga arbetare och 15.96 millioner af kvinnliga. Pr arbetare (se här ofvan) kommo alltså under nämnda år 266 dagsverken (på hvarje manlig arbetare 262, på hvarje kvinnlig 280). Räkñas året till 300 arbetsdagar, får dock ej af dessa tal slutas, att hvarje manlig arbetare haft 38 dagars arbetslöshet, och hvarje kvinnlig 20 dagars; förhållandet är nämligen, att en del arbetare tjänstgjort under året inom olika industribranscher och därvid äro upptagna inom en hvar af dessa. Ofvan beräknade medeltal dagsverken per arbetare äro alltså något för låga.

Antalet använda **motorer** inom fabriksindustrien uppgafs år 1907 till 20,513; af dem voro 198 kreatursvandringer, 133 vindhjul, 5,189 vattenhjul eller vattenturbiner, 4,369 ångmaskiner eller ångturbiner, 1,033 gas-, petroleum- och varmluftsmaskiner samt 9,591 elektriska motorer.

För kreatursvandringer och vindhjul är antalet hästkrafter icke uppgifvet. Af öfriga 20,182 motorer saknas också denna uppgift i fråga om 62; för de öfriga är sammanlagda antalet hästkrafter 721,614, hvaraf för omedelbar fabriksdrift 518,733 hästkrafter och för drifvande af elektriska generatorer 202,881. Dessa siffror fördela sig på följande sätt:

Motorer.	För omedelbar fabriksdrift.		För drifvande af elektr. generator.	
	Motorer.	Hästkrafter.	Motorer.	Hästkrafter.
Vattenhjul	5,163	200,285	705	130,471
Ångmaskiner	4,365	190,040	653	66,995
Gas-, petroleum- m. fl.	1,033	13,813	92	5,415
Elektriska motorer	9,559	114,595	—	—
Summa	20,120	518,733	1,450	202,881

De inom fabriksindustrien tjänstgörande fasta ångpannorna uppgingo till 4,783.

Angående **fabriksanläggningarnas storlek**, bestämd efter *arbetarantalet*, har utförts en specialundersökning för år 1906, hvarvid för jämförelses skull en motsvarande bearbetning verkställdes på grund också af 1896 års material. Vid detta tillfälle undvek man de i det föregående omnämnda dubbelräkningarna af fabriker och arbetare, hvilket gifver resultatet ökad intresse. Undersökningen omfattade icke allenast industrien i ordets här använda inskränktare bemärkelse, utan äfven bergshandteringen.

Hela antalet inom ofvannämnda branscher befintliga fabriksanläggningar uppgick år 1896 till 7,734, och år 1906 till 9,587. Arbetarnas antal utgjorde första året 230,117, och andra året 327,675. Efter arbetarnas antal i hvarje fall fördelade sig fabriksanläggningarna på följande sätt:

Fabriker med	År 1896.		År 1906.	
	Fabriker.	Arbetare.	Fabriker.	Arbetare.
t. o. m. 10 arbetare	4,659	17,913	5,338	22,115
11—50 »	2,111	49,974	2,861	67,996
51—100 »	457	32,829	658	47,075
101—200 »	277	38,793	404	56,956
201—500 »	187	56,538	262	80,634
501—1,000 »	36	24,667	50	34,443
1,001 och däröfver	7	9,403	14	18,456
Summa	7,734	230,117	9,587	327,675

Man finner tydligt, att under detta årtionde den egentliga storindustrien vuxit hastigare än den mindre fabriksindustrien. Särskildt antalet verkligt *stora* etablissemang (med öfver tusen arbetare) har vuxit från 7 till 14, och antalet vid dessa etablissemang anställda arbetare från 9,403 till 18,456.

På de olika **hufvudgrupper**, hvilka i den officiella statistiken åtskiljas, fördelade sig den egentliga industrien (alltså oafsedt bergshandteringen) år 1907 på följande sätt:

För framställande af	Fabriker.	Arbetare.	Tillverkning. Värde i kronor.	Bevillnings- taxerad in- komst, kr.
Närings- och njutningsämnen	3,576	33,875	429,500,000	21,992,468
Spånadsämnen	755	42,014	194,768,000	7,331,511
Varor af hudar, skinn och hår	459	9,488	57,469,000	2,502,928
Oljor, tjära, gummi m. m.	208	3,236	33,844,000	1,671,953
Trävaror	2,243	72,722	294,712,000	23,791,171
Papper och pappersarbeten	211	11,152	56,254,000	2,554,835
Varor af diverse växtämnen	34	671	2,418,000	229,727
Varor af sten, lera, kol och torf	1,612	48,268	93,728,000	7,950,976
Kemiska preparat	291	3,911	35,459,000	1,813,651
Metallarbeten	975	29,363	128,161,000	5,844,757
Fartyg, vagnar, maskiner m. m.	730	37,726	135,405,000	11,143,237
Arbeten af grafisk industri m. m.	565	10,603	35,155,000	5,489,317
Summa	11,659	303,029	1,496,873,000	92,316,531

Om här förekommande dubbelräkningar, se sid. 77 här ofvan. — Antalet utgjorda *dagsverken* fördelade sig sålunda, med åtskillnad jämväl mellan manliga arbetare och kvinnliga:

För framställande af	Mansdags- verken.	Kvinnsdags- verken.	Summa.
Närings- och njutningsämnen	5,965,508	2,446,000	8,411,508
Spånadsämnen	4,067,279	8,064,913	12,132,192
Varor af hudar, skinn och hår	1,843,181	885,308	2,728,489
Oljor, tjära, gummi m. m.	537,986	372,526	910,512
Trävaror	17,152,093	1,003,345	18,155,438
Papper och pappersarbeten	2,198,992	1,039,007	3,237,999
Varor af diverse växtämnen	116,306	77,874	194,180
Varor af sten, lera, kol och torf	10,782,306	467,976	11,250,282
Kemiska preparat	814,918	273,307	1,088,225
Metallarbeten	7,822,917	587,192	8,410,109
Fartyg, vagnar, maskiner m. m.	10,634,548	219,555	10,854,103
Arbeten af grafisk industri m. m.	2,588,929	525,131	3,114,060
Summa	64,524,963	15,962,134	80,487,097

Siffror för de viktigaste speciella slagen af fabriksverksamhet meddelas i Tab. 23. — Att här gå närmare i detalj, förbjudas af utrymmet. Med hänsyn till det intressanta företrädet hos vår fabriksstatistik, att den redovisar äfven för de tillverkade *kvantiteterna*, ha vi dock i Tab. 24 intagit några viktigare artiklar härutinnan, med återblick äfven för ett par femårsperioder, för så vidt de erforderliga talen föreligga redan i den officiella statistiken. Talen i denna tabell behöfva inga särskilda kommentarier. Vi upptaga blott här ytterligare några tillverkningskvantiteter, för hvilka uppgifter finnas endast från senaste år och som alltså ej ansetts böra upptagas i Tab. 24. Sålunda tillverkades år 1907 vid *mallerierna* 454,431 dt. malt; vid *gummivarufabrikerna* 3 millioner par galoscher; vid *såp- och tvålfabrikerna* 188,457 dt.

Tab. 22. Tillverkningskvantiteterna af några viktigare industrivaror.

Fabriker och varor.	Årligen.		År 1907.	År 1908.	År 1909.
	1896/00.	1901/05.			
<i>Kvarnar. Deciton:</i>					
Hvetemjöl	1,448,149	1,967,247	1,956,910	2,317,872	2,089,671
Rågmjöl	1,558,751	1,821,404	1,658,338	1,579,155	1,621,383
Hafremjöl	91,097	78,247	57,473	42,785	54,339
Kornmjöl	50,766	57,563	46,586	51,785	47,036
Kli	770,952	1,090,551	1,070,394	1,182,897	1,187,736
Gröpe	148,886	185,699	246,490	223,326	198,898
Hvetegryn	1,294	2,469	2,184	1,746	1,117
Hafregryn	27,941	64,543	94,829	117,581	131,073
Korngryn	37,476	38,473	39,514	41,796	38,667
Risgryn	45,234	94,226	98,866	96,556	116,501
<i>Råsockerbruk.</i>					
Råsocker. Deciton ¹	791,460	1,011,240	1,622,410	1,116,300	1,369,260
Melass. Deciton ¹	188,580	117,970	146,760	113,510	126,150
<i>Sockerraffinaderier.</i>					
Raffineradt socker. Deciton ¹ . .	801,610	967,120	1,158,530	1,054,690	1,311,610
Sirup och melass. Deciton ¹ . .	46,170	54,630	42,040	60,970	88,460
<i>Maltdrycksbryggerier. Hektol.:</i>					
Porter ²	40,949	49,540	66,371	65,598	51,730
Öl ²	1,264,378	1,314,133	1,273,356	1,225,949	1,121,751
Dricka ²	1,242,211	1,653,472	1,712,727	1,727,027	1,467,588
<i>Brännvinsbrännerier.</i>					
Brännvin. ² Hektoliter	420,603	401,758	383,128	441,620	343,380
<i>Tobaksfabriker.</i>					
Cigarrer. ³ Tusental stycken . .	.	156,282	169,550	175,785	159,792
Cigarretter. Deciton	863	2,172	2,331	2,422
Kardustobak. Deciton	4,058	3,925	3,470	3,191	3,722
Rull- och presstobak. Deciton .	8,821	8,105	6,619	6,099	6,190
Snus. Deciton	45,847	51,971	59,139	59,274	60,652
<i>Väfverier. Deciton:</i>					
Bomullsväfnader	105,187	95,522	112,340	107,680	102,117
Juteväfnader	47,029	46,778	50,257	48,641	46,483
Linne- och hampväfnader	7,891	11,763	14,593	14,036	12,367
Sidenväfnader	62	31	32	27	25
Ylleväfnader	55,686	70,172	82,110	79,329	72,035
<i>Spinnerier. Deciton:</i>					
Bomullsgarn	143,896	148,539	186,535	157,154	148,749
Jutegarn	56,875	58,679	58,868	59,779	55,598
Linnegarn och linnetråd ⁴	10,337	12,470	15,373	15,531	14,903
Ullgarn	65,064	82,103	96,447	96,010	90,675

¹ 1908 och 1909 tillverkningsår, ej kalenderår. — ² Tillverkningsår, ej kalenderår.
— ³ Inräknadt cigarre-cigarretter. — ⁴ Inräknadt garn och tråd af hampa.

Tab. 22. (Forts.). *Tillverkningskvantiteterna af några viktigare industrivaror.*

Fabriker och varor.	Årligen.		År 1907.	År 1908.	År 1909.
	1896/00.	1901/05.			
<i>Garfverier.</i>					
Sulläder och bindsulläder. Dt. .	23,460	45,033	66,905	53,296	58,659
Annat läder o. skinn. Tusen kr.	3,749	4,893	7,151	7,012	8,059
<i>Tändsticksfabriker. Deciton:</i>					
Säkerhetsändstickor	135,256	154,567	182,798	218,459	246,897
Andra slag	71,604	87,698	102,244	114,113	90,659
<i>Pappersbruk o. pappfabriker.</i>					
Papper. Deciton	707,203	1,280,818	1,940,901	1,982,046	1,820,311
Papp. Deciton	159,328	228,034	313,908	328,339	323,122
<i>Glasbruk o. glassliperier.</i>					
Bunkar, burkar. ¹ Tusen styck. .	47,165	62,094	68,689	71,715	57,976
Fönster- o. spegelglas. Deciton .	72,530	94,870	109,316	90,219	79,176
Andra glasvaror. Tusen kr. . . .	3,040	3,431	4,050	4,161	3,842
<i>Järn- o. stålvarufabriker samt gjuterier.</i>					
Gjutgods. Ton	69,803	70,265	109,684	104,613	91,293
Öfriga järn- o. stålvaror. Tusen kr.	33,650	43,200	66,837	65,889	58,139
<i>Mek. verkstäder. Tusen kr.:</i>					
Maskiner, redskap och verktyg	42,471	53,052	84,275	81,482	73,725

såpa och 41,974 dt. tvål; vid *cementfabrikerna* 194,395 ton cement; vid *kalkbruken* 2,899,004 hektol. kalk; vid *gasverken* 67,27 mill. kbm. gas och 106,411 dt. stenkolstjära; vid *träkolswerken* 28,06 millioner hl. träkol (ofullständig siffra, jfr sid. 72 här ofvan); vid *gödningsämnesfabrikerna*: 57,554 dt. benmjöl, 1,766,691 dt. superfosfat, 90,175 dt. tomasfosfat o. s. v.; vid *krutbruk* och *sprängämnesfabriker* 4,790 dt. krut, 2,221 dt. bomullskrut och 13,579 dt. nitroglycerinförande sprängämnen; o. s. v.

Ytterligare, år 1909, inom *stenindustrien*: af blocksten och krossad sten² 181,543 ton, förutom 35,501 ton blocksten af svart granit; vidare gatsten 566,883 ton, kantsten 54,401 ton, byggnadssten 37,472 ton, förutom 5,591 ton af sandsten och kvartsit samt 18,168 ton af kalksten, marmor o. s. v.; råsten och skärf (af kalksten etc.) 516,488 ton, o. s. v. Inom *tegelbruksindustrien*: eldfasta produkter 53,841 ton; af klinkerprodukter 10 millioner tegel och 1 million rör; af andra leror och skiffrar: 247 millioner murtegel, 26 mill. taktegel, 2 mill. klinttegel, 31,160 ton fasadtegel, 29 millioner st. rör; ytterligare 15 millioner kalksandtegel, o. s. v. Vi hafva anført dessa något vidlyftiga uppräknningar för att gifva en föreställning om de rikhaltiga uppgifter vår officiella statistik innehåller i detta hänseende och hvilka icke blott utgöra ett statistiskt rekord utan äfven i många hänseenden äro af rent praktisk betydelse för våra industriidkare och affärsmän.

¹ Inräknadt äfven buteljer och flaskor, oslipade. — ² Inr. makadam.

Tab. 23. *Införselns fördelning efter varornas ändamål. Värde i tusental kronor.*

Årligen.	Infördt till förbrukning.				Infördt för produktionsändamål.			Totala införselvärdet. ¹
	Närings- och njutningsmedel.	Beklädnads- och toalettföremål.	Husgerådssaker o. liknande föremål.	Summa.	Råämnen o. likn. produktionsföremål.	Transportmedel, maskiner o. redskap.	Summa.	
1871/75 .	85,391	38,020	17,882	141,293	80,532	20,697	101,229	242,522
1876/80 .	108,850	39,505	21,857	170,212	78,884	14,437	93,321	263,533
1881/85 .	116,420	54,169	31,320	201,909	94,815	17,084	111,899	313,808
1886/90 .	108,594	59,602	37,075	205,271	109,471	19,356	128,827	334,098
1891/95 .	109,755	54,093	39,513	203,361	120,670	26,724	147,394	350,755
1896/00 .	112,976	50,006	53,734	216,716	188,179	46,794	234,973	451,689
1901/05 .	130,915	44,935	61,216	237,066	240,518	52,774	293,292	530,358
År 1907 .	128,729	66,884	76,442	272,055	329,834	75,017	404,851	676,906
» 1908 .	130,657	55,503	68,610	254,770	284,706	59,887	344,593	599,363
» 1909 .	142,705	58,987	64,601	266,293	289,022	59,915	348,937	615,230

Angående *införseln* och *utförseln* af viktigare råämnen och industrivaror hänvisas dels till afd. Jordbruk, Boskapsskötsel, Skogsbruk, Fiske och Bergshandtering i det föregående, dels och förnämligast till artikeln *Handeln* här nedan.

Här torde emellertid vara lämligaste platsen att anföra det *sammandrag*, som i vår officiella handelsstatistik uppgöres öfver såväl importens som exportens fördelning med hänsyn till varornas ändamål eller ursprung.

Hvad *införseln* beträffar utföres denna sammanställning på det sätt som framgår af Tab. 23. *Utförseln* är fördelad från andra synpunkter; densamma redovisas i Tab. 24.

Procentiskt taget, — eller i förhållande till *införseln* i dess helhet, mynt oafsedt, — fördelade sig de olika *importgrupperna* på följande sätt:

Grupper. ²	1871/75.	1876/80.	1901/05.	År 1907.
Närings- och njutningsmedel	35·21	41·31	24·69	19·02
Beklädnadsföremål	15·68	14·99	8·48	9·88
Husgerådssaker	7·37	8·29	11·55	11·29
Råämnen	33·21	29·93	45·33	48·73
Maskiner och redskap	8·53	5·48	9·95	11·08
Summa	100·00	100·00	100·00	100·00

De tre första grupperna betraktas i vår statistik såsom en *införsel för förbrukning*, de båda sista grupperna åter såsom en *införsel för produktionsändamål*. I mån som vår industri utvecklas bör den senare afdelningen, eller *införseln för produktionsändamål*, upptaga en allt större andel af totalim-

¹ Utom mynt. — ² För mera fullständigt angifna beteckningar, se Tab. 23.

Tab. 24. *Utförselns fördelning efter varornas ursprung. Värde i tusental kronor.*

Årligen.	Prod. af jordbruk, ladugårdsskötsel m. m.	Prod. af skogs-handtering och trävaru-industrien.	Prod. af spinn-, stiek- och väfnadsindustrien.	Produkter af pappers-industrien. ²	Mineral o. prod. däraf, andra än metaller o. metallarbeten.	Metaller och produkter däraf.	Produkter af öfriga industri-grenar.	Totala utförselvärdet. ¹
1871/75 .	52,311	92,255	2,332	2,715	2,178	48,520	1,899	202,210
1876/80 .	56,912	99,679	3,177	5,864	3,620	36,398	3,206	208,856
1881/85 .	58,688	110,929	4,816	9,925	5,740	46,635	6,629	243,362
1886/90 .	70,563	116,384	6,596	17,113	9,251	41,499	11,088	272,494
1891/95 .	83,106	137,242	8,617	20,803	18,728	40,276	9,371	318,143
1896/00 .	62,280	180,138	5,511	11,609	31,537	60,361	7,144	358,580
1901/05 .	59,680	200,520	3,456	20,654	45,461	70,424	10,251	410,446
År 1907 .	64,300	245,762	4,257	32,862	60,772	101,133	15,577	524,663
» 1908 .	68,672	218,627	4,316	30,511	57,406	87,296	15,188	482,016
» 1909 .	73,743	213,922	4,037	29,070	50,972	84,979	16,257	472,980

porten. Under de gynnsamma åren 1871/75 utgjorde denna andel nära 42 procent, men sjönk under de dåliga åren 1876/80 till föga mer än 35 %. Sedan dess har införseln för produktionsändamål ånyo vuxit betydligt, om än med mycket växlande styrka. År 1907 hörde hit nära 60 procent af vår hela införsel, — en högst betydlig förbättring från 1870-talet. Särskildt införseln af råämnena har stigit från 33 till nära 49 %. I motsats härtill har närings- och njutningsmedlens andel (trots den ökade spannmålsimporten) gått ned från 35 till 19 procent, och införseln af beklädnads- och toalettföremål från nära 16 till ej fullt 10 procent. Samtliga dessa siffror vittna om vår industris växande förmåga att tillfredsställa landets behof. Ofördelaktiga äro däremot talen för gruppen Husgerådssaker och liknande föremål, som vuxit från något öfver 7 till något öfver 11 procent. Här behöfves tydligen en kraftigare utveckling af den inhemska industrien.

Utförselns fördelning i Tab. 24 skulle vara mera upplysande, om man äfven här skilde mellan råämnena och förädlade varor. På så sätt skulle vi få veta i hvad mån vi hålla på att aflägsna oss från det gamla, ogynnsamma förhållandet, att vår export till allra största delen utgjordes af råämnena. Tabellen sådan den nu är utvisar den relativa ökningen af exportdugligheten hos de olika näringsgrenarna *inbördes*. Här meddelas följande *procentiska* tal, räknadt i förhållande till totalexporten:

	1871/75.	1876/80.	1901/05.	År 1907.
Jordbruk, ladugårdsskötsel m. m.	25·87	27·25	14·54	12·26
Skogs-handtering	45·62	47·73	48·85	46·84
Textilindustrien	1·15	1·52	0·84	0·81
Pappersindustrien ³	1·34	2·81	5·03	6·26
Mineralier och produkter däraf	1·08	1·73	11·08	11·58
Metaller och metallarbeten	24·00	17·43	17·16	19·28
Öfriga industrialster	0·94	1·53	2·50	2·97
Summa	100·00	100·00	100·00	100·00

Med undantag för mynt. — ² Den starka minskningen under senare delen af 1890-talet är helt och hållet skenbar, såsom beroende blott på korrigerering af förut för högt upptagna enhetsvärden. — ³ Se närmast föregående not.

Tab. 25. Priser å vissa råvaror och större förbrukningsartiklar.¹

Årligen.	Importpriser i <i>Hamburg</i> . Reichsmark.					Importpriser i <i>England</i> .				
	Kaffe, brasil.	Te.	Ull.	Bom- ull.	Petro- leum.	Soc- ker.	Tobak.	Ull.	Bom- ull.	Lin.
	Pr kg.	Pr kg.	Pr kg.	Pr kg.	Pr kg.	Shill. pr cwt.	Pence pr lb.	Pence pr lb.	£ pr cwt.	Shill. pr cwt.
1851/55 . . .	0·82	2·78	2·74	0·97
1856/60 . . .	0·95	3·28	3·06	1·11
1861/65 . . .	1·21	3·21	2·83	2·79	0·59
1866/70 . . .	0·94	3·12	2·89	1·97	0·43
1871/75 . . .	1·61	2·87	3·47	1·50	0·31	.	8·20	.	3·77	50·20
1876/80 . . .	1·39	2·44	2·95	1·14	0·21	.	7·48	.	2·89	48·81
1881/85 . . .	0·92	2·17	2·32	1·06	0·15	17·06	7·59	12·05	2·89	40·41
1886/90 . . .	1·38	1·97	1·70	0·98	0·13	12·80	7·32	9·81	2·58	36·23
1891/95 . . .	1·50	1·73	1·55	0·79	0·11	12·17	7·60	8·68	2·28	35·57
1896/00 . . .	0·89	1·53	1·48	0·70	0·11	9·69	7·12	8·51	2·14	35·10
1901/05 . . .	0·72	1·63	1·48	0·78	0·11	9·08	7·04	8·25	2·74	44·18
1906/10 . . .	0·79	1·80	1·72	0·81	0·10	10·35	7·23	9·91	3·31	42·91
År 1891 . . .	1·53	2·15	1·70	0·94	0·12	12·71	8·56	9·34	2·59	35·04
» 1892 . . .	1·39	1·63	1·56	0·79	0·12	13·11	8·18	8·73	2·39	34·32
» 1893 . . .	1·57	1·59	1·54	0·85	0·09	14·38	7·46	8·72	2·43	37·25
» 1894 . . .	1·48	1·73	1·55	0·72	0·09	11·21	6·91	8·49	2·06	37·08
» 1895 . . .	1·51	1·77	1·39	0·67	0·12	9·42	6·91	8·10	1·94	34·14
» 1896 . . .	1·24	1·51	1·43	0·71	0·11	10·34	6·92	8·39	2·31	36·52
» 1897 . . .	0·96	1·44	1·39	0·76	0·09	8·92	6·97	7·97	2·09	35·60
» 1898 . . .	0·72	1·62	1·36	0·65	0·10	9·26	7·36	8·16	1·80	32·38
» 1899 . . .	0·68	1·55	1·43	0·63	0·13	9·94	7·18	8·58	1·91	32·26
» 1900 . . .	0·84	1·51	1·79	0·75	0·14	10·00	7·16	9·47	2·61	38·74
» 1901 . . .	0·69	1·50	1·40	0·80	0·13	9·06	7·56	7·51	2·57	45·42
» 1902 . . .	0·67	1·46	1·36	0·72	0·12	7·16	7·40	7·51	2·54	44·73
» 1903 . . .	0·64	1·60	1·47	0·78	0·14	8·44	7·15	8·26	2·80	41·82
» 1904 . . .	0·79	1·55	1·53	0·86	0·10	10·07	6·63	8·70	3·13	45·74
» 1905 . . .	0·81	2·03	1·63	0·75	0·09	10·68	6·45	9·29	2·65	43·19
» 1906 . . .	0·79	1·86	1·72	0·79	0·11	8·81	6·42	10·19	3·11	45·55
» 1907 . . .	0·70	1·83	1·75	0·79	0·11	9·61	7·47	10·33	3·30	41·52
» 1908 . . .	0·78	1·56	1·69	0·82	0·11	10·53	7·79	9·34	3·03	38·57
» 1909 . . .	0·80	1·83	1·70	0·73	0·10	11·16	7·07	9·53	3·08	43·05
» 1910 . . .	0·97	1·84	1·76	0·90	0·08	11·66	7·41	10·18	4·07	45·86

Landtbrukets andel i vår export har alltså gått ned från 26 procent till 12 procent, — ett talande faktum. Skogshandteringen har hållit sig jämförelsevis konstant uppe vid den höga siffran af nära hälften af vår export. Textilindustriens roll är mycket obetydlig; här träffas i stället ett af våra kostsammaste *importgebit*. Pappersindustrien gör vackra framsteg, och dess produkter utgöra nu fulla 6 procent mot föga mer än 1 procent för en mansålder sedan. Ännu starkare är stegringen för nästa grupp, eller Mineralier och arbeten däraf: från 1 procent till 11¹/₂; här är det järnmalmsexporten som åstadkommit den stora förhöjningen. Gruppen Metaller och metallarbeten har ej förmått fullt följa med exporten i dess helhet; andelen har gått ned från 24 till 19 procent. Slutligen ha vi gruppen »Öfriga industrialster»; tillväxten här från 1 procent till 3 procent vittnar om begynnande exportförmåga äfven å andra områden än dem, som af gammalt äro våra specialgebit.

¹ Se reduktionstalen å nästa sida.

Angående **arbetslönerna** inom vår svenska industri äro våra källor ovanligt knapphändiga, — särskildt när det gäller jämförelser med äldre tider. Att mycket betydliga förhöjningar så småningom ägt rum, är allmänt känt, men *sammanfattande* och fullt likformiga siffror för detta faktums ådagaläggande saknas i det stora flertalet fall.

Priser å världsmarknaden. I det föregående äro, under särskilda afdelningar, återgifna en del prisuppgifter från den hamburgska och den engelska handelsstatistiken rörande viktigare artiklar inom jordbruket, boskapsskötseln, skogsbruket, fisket och bergshandteringen. I fråga om industriens alster äro dylika prisuppgifter svåra att erhålla och ofta äfven mindre belysande, i det att hvarje artikel inbegriper en stor mängd olika kvaliteter m. m. I Tab. 25 ha vi därför inskränkt oss till några för industrien viktigare råvaror (ull, bomull o. s. v.) samt till några större förbrukningsartiklar, hvilka spela en särskildt betydelsefull roll inom folkekonomin (kaffe, socker, tobak etc.).

Flertalet af dessa varor förete omfattande och skarpa prisväxlingar från år till annat, — växlingar, som måste tillmätas en utomordentligt stor betydelse för världsekonomin när man erinrar sig de kolossala kvantiteter, hvarom här i hvarje fall är fråga. Samtliga de upptagna artiklarna, utom numera sockret, äro för Sverige *importvaror*. Till här anförda importpriser i Hamburg och England har man därför i regeln att för Sveriges del tillägga äfven vår ytterligare *fraktkostnad* samt, i detaljpriserna, en större eller mindre del af *tullen*. Fraktprisen (och inköpsprisen äfven) skulle ställa sig lägre, om vi hämtade våra förnödenheter å produktionsorten, men såsom bekant är detta ännu hos oss långt ifrån det allmännaste förhållandet.

Reduktionstal till Tab. 25 å föregående sida. En reichsmark = 88·9 öre. Ett pound = 18·16 kr. En shilling = 90·8 öre. En penny = 7·57 öre. Ett avoirdupois-pound (lb) = 0·4536 kilogram. Ett cwt = 50·8 kilogr. Ett pound pr cwt = 35·76 kr. pr deciton. En shilling pr cwt. = 178·8 öre pr deciton. En penny pr lb. = 16·7 öre pr kilogram.

Handeln.

I fråga om handelsverksamheten i dess helhet gifvas i vår officiella statistik icke många sammanfattande uppgifter. Hela den af handel lefvande befolkningen kan för år 1900 uppskattas till vid pass 200,000 personer och har väl sedan dess stigit med kanske tjugu å tjugufem procent. Hela antalet *handlande* uppgick år 1909 till 35,868. Häraf voro 34,398 enskilda personer (hvaraf 8,694 kvinnor), 899 aktiebolag och 571 registrerade föreningar. Handelsbetjäningen uppgifves för samma år till 47,354 personer, hvaraf 18,026 kvinnor; dessa sistnämnda siffror anses dock vara något ofullständiga. Den för bevillning uppskattade *inkomsten* af handelsrörelsen uppgick till 81[·]₃₅ millioner kr., hvilken siffra dock var ovanligt låg. För år 1907 uppgick den till 91[·]₅₀ millioner, och för 1908 till 92[·]₀₅ millioner.

Jämförelser med äldre tider i fråga om antalet handlande kunna knappast med fördel göras, enär de äldre uppgifterna äro olikformigt affattade och af tvifvelaktigt värde.

Den **Inre handeln** är i Sverige ganska lifvig, hvilket förklaras genom den stora olikheten mellan de särskilda landsdelarnas produkter. Äfven äro samfärdsmedlen i södra Sverige i regeln i våra dagar synnerligen bekväma, och i norra Sverige åtminstone betydligt bättre än i äldre tider. Den inre handelns *organisation* lämnar allt fortfarande *mycket* öfrigt att önska.

Utrikeshandeln har, såsom bekant, städse i vårt land haft att kämpa med stora svårigheter. Ännu för ett par mansåldrar sedan var den mycket obetydlig. Numera är dess kvantitativa omfattning betydande, men äfven här framträder mångenstädes brist på organisation och på modern köpmannaduglighet, hvadan vår införsel blir dyrare än nödvändigt och utförseln icke lämnar den vinst som vederborde.

Värdet af Sveriges handelsomsättning med främmande länder framgår för tiden sedan år 1836 af Tab. 26. Under perioden 1836/40 utgjorde densamma 57 millioner kr. årligen, år 1907 däremot öfver 1,200 millioner. Mellan 1850 och 1870 skedde vårt egentliga inträde i den moderna världssamfärdseln och världshandeln. Ett oerhördt språng skiljer de båda perioderna 1866/70 och 1871/75;

Tab. 26. *Införseln och utförseln åren 1836/1909.*

Årligen.	Medel- folkmängd.	Värde i kronor.			Kronor pr inb.		
		Införseln.	Utförseln.	Summa.	Inför- seln.	Utför- seln.	Sum- ma.
1836/40 .	3,083,000	27,252,000	29,888,000	57,140,000	9	10	19
1841/45 .	3,224,000	29,149,000	33,519,000	62,668,000	9	10	19
1846/50 .	3,389,000	36,399,000	39,908,000	76,307,000	11	12	23
1851/55 .	3,558,000	60,145,000	61,738,000	121,883,000	17	17	34
1856/60 .	3,727,000	80,953,000	78,983,000	159,936,000	22	21	43
1861/65 .	3,993,000	100,826,000	92,467,000	193,293,000	25	23	48
1866/70 .	4,166,000	132,626,000	126,723,000	259,349,000	32	30	62
1871/75 .	4,274,000	246,372,000	204,525,000	450,897,000	58	48	106
1876/80 .	4,500,000	268,506,000	209,857,000	478,363,000	60	47	107
1881/85 .	4,605,000	317,526,000	243,699,000	561,225,000	69	53	122
1886/90 .	4,742,000	335,527,000	272,629,000	608,156,000	71	57	128
1891/95 .	4,832,000	351,633,000	318,226,000	669,859,000	73	66	139
1896/00 .	5,032,000	452,324,000	358,581,000	810,905,000	90	71	161
1901/05 .	5,214,000	533,391,000	410,446,000	943,837,000	102	79	181
År 1906 .	5,316,000	644,228,000	504,285,000	1,148,513,000	121	95	216
» 1907 .	5,357,000	682,105,000	524,663,000	1,206,768,000	127	98	225
» 1908 .	5,404,000	608,932,000	482,018,000	1,090,950,000	113	89	202
» 1909 .	5,453,000	616,806,000	472,980,000	1,089,786,000	113	87	200

under den förra utgjorde vår handelsomsättning 259 millioner kronor årligen, under den senare åter 451 millioner, eller nära 75 procent mera. Äfven tidrymden efter år 1895 utmärkes af mycket betydande framsteg. I bägge fallen förklaras en del af tillväxten genom de samtida stora prisförhöjningarna å världsmarknaden.

Pr inb. utgjorde Sveriges utrikes handelsomsättning 1901/05 i årligt medeltal 181 kr. Motsvarande tal för vår europeiska världsdelen i dess helhet var 150 kr. Särskildt för exporten var Sveriges siffra 79 kr. och Europas 68 kr.

Med afseende å de gängse talen för den utrikes handelsomsättningen är åtskilligt att iakttaga, innan man är i stånd att göra rättvisa jämförelser. Jfr härom en artikel af I. Flodström i von Mayrs Archiv, Tome V.

Understundom händer, att i siffrorna för handeln inräknas äfven varor, som endast *transiterat* landet i fråga. Detta är naturligtvis olämpligt och oriktigt, då dessa varor icke inom afsedda land varit föremål för vare sig inköp eller försäljning. Transitorörelsen är att hänföra till transportstatistiken, icke till handelsstatistiken.

Härnäst är att märka, att varor ofta verkligen *köpas* från ett land till ett annat men icke i afsikt att uti inköpslandet förbrukas utan blott för att ånyo säljas till ett främmande land. Äfven denna handelsrörelse — man skulle kunna kalla den *mellanhandshandeln* — plägar i vissa länder afräknas, eller åtminstone upptagas för sig, ofta med mindre detaljerad redovisning än annars. Trots att detta till och med är regeln, särskildt vid internationella jämförelser, kan man dock icke erkänna ett dylikt förfarande såsom tillfredsställande. Det är framkalladt kanske däraf, att om mellanhandshandeln uteslutes, handelsstatistiken lättare låter använda sig för vederbörande lands förbrukningsstatistik. Men då de varor, som här afses, ovedersägligen äro inom

landet i fråga föremål för handelsoperationer, böra desamma också medräknas i handelsomsättningen. — Import och exportsiffror, i hvilka äfven mellanhandshandeln ingår, pläga sägas afse *Generalhandeln*. I nyare tyska arbeten kallas handeln i denna omfattning: »Gesamteigenhandel», i det man, olämpligt nog, under »Generalhandeln» inbegriper äfven transitorörelsen.

I motsats härtill plägar man med *Specialhandeln* förstå den omsättning, som afser endast införsel af varor för förbrukning (eller förädling) inom inköpslandet sjelft samt utförsel af landets egna eller inom landet förädlade produkter (i sistnämnda fall vare sig för de förädlade alstren användts inhemska eller främmande råämnen eller halffabrikat).

Saken blir ytterligare komplicerad därigenom, att mellan »generalhandel» och »specialhandel» finnas öfvergångsformer, hvilka i vissa statistiska framställningar behandlas olika mot i andra. Rent förvillande är att — såsom dock sker i sjelfva den engelska handelsstatistiken — frånräkna från exporten varor från främmande land hvilka reexporterats, under det att desamma *icke* kunna frånräknas uti importen. Visserligen är det en fördel att reexporten behandlas för sig, men då bör densamma redovisas lika detaljeradt som den öfriga exporten, så att man blir i stånd att utföra de erforderliga sammanslagningarna. — För länder med *frihamnar* uppstå särskilda svårigheter att åstadkomma en internationellt jämförlig handelsstatistik. Frihamnen betraktas härvid såsom ett främmande land; men för att erforderliga summeringar skola kunna göras, där så behöfs, bör för frihamnen sjelf upprättas en statistik af samma omfattning och lika detaljerad som den öfriga handelsstatistiken, — med fullständiga uppgifter om inköps- och försäljningsländer i hvarje fall. Detta sker emellertid långt ifrån alltid.

Ytterligare bör påpekas, att man uti handelsomsättningen med främmande land hälst bör *frånräkna* hela handeln med *mynt* och myntmetall, emedan denna är af helt annat slag och afser andra ändamål än den egentliga varuhandeln.

Frågar man så, huru i den svenska handelsstatistiken förfares i de nu anförda fallen, så torde våra officiella siffror kunna sägas afse endast specialhandeln. Mellanhandshandeln i vårt land är nämligen icke fullständigt känd. I det hela torde densamma också — man måste säga: *tyvärr* — få anses vara af jämförelsevis ringa omfattning. — I våra svenska handels-siffror *medräknas* handeln med mynt och myntmetall. Då densamma redovisas särskildt, kunde visserligen en fråndragning ske, men denna handel är hos oss i regeln för obetydlig, för att man skulle vilja underkasta sig en omräkning af de officiella talen och på dem grundade ytterligare beräkningar.

När det gäller att uti handelsstatistiken öfvergå från varornas *kvantiteter* till deras *värdesättning* i penningar, uppstå nya, för jämförelser mellan olika länder och tider ännu mera betydelsefulla svårigheter. Oftast ske dessa värderingar genom *uppskattningar* i de statistiska ämbetsverken, — med anlåtande af mer eller mindre vidlyftiga apparater för inhämtande af upplysningar från sakkunnige. Då likväl *ingen* sakkunskap här är i stånd att öfverblicka mångfalden af kvaliteter m. m. och dessas olika proportioner till hvarandra på olika orter och tider, så anses med rätta denna metod såsom mycket litet värdefull. Rent teoretiskt föredrages därför den s. k. *deklarationsmetoden*, som innebär att vederbörande importör eller exportör ålägges att sjelf uppgifva hvarje särskild sändnings värde (efter å orten gällande priser för dagen). Äfven härvid inträffar visserligen, att varor af helt olika kvaliteer sammanslås, — åtminstone vid bearbetningen, — hvaraf följer, att medelpriserna (när man vill uträkna dessa) på ett olämpligt sätt influeras af, i hvilka proportioner

dessa olika kvaliteer i hvarje fall ingå. Men för *summorna* har ju detta förhållande ingen betydelse, hvadan man för dessa torde få anses på detta sätt komma verkligheten så nära som för närvarande är möjligt. Till följd af motstånd från importörerna och exportörerna själfva har deklaraionsmetoden hittills kunnat genomföras endast i ett fåtal länder. I Sverige, där deklaraionsens införande är föreslagen, synes affärsvärlden vara villig underkasta sig densamma i fråga om de större stapelartiklarna, medan många opponera sig mot dess föreskrifvande i fråga om en mängd mindre artiklar, korta varor o. d.

En särskild svårighet för internationella jämförelser erbjuda länderna med silfvermyntfot, — med hänsyn till *silfvervärdets* växlingar och fallande under de senaste årtiondena. Liknande är förhållandet med länder, som använda *pappersmynt*, hvars kurs växlar så godt som dagligen.

Af ofvanstående torde tillräckligt framgå, huru vanskligt det är att anlita den internationella handelsstatistiken för jämförelser. Till redan anförda svårigheter kommer också *förvaltningens* högre eller lägre ståndpunkt i olika länder, — med däraf följande större eller mindre noggrannhet vid anmälningarna, större eller mindre omfattning af *smuggling* o. s. v., — samt äfven den officiella statistikens växlande duglighet att utföra sitt uppdrag. Oberoende af allt detta erkännes öfverallt, att importen är fullständigare redovisad än exporten; vid importen tillkommer ju intresset att konstatera en varas tullfrihet eller icke, hvilket i fråga om exporten numera sällan har någon motsvarighet. Det är för att råda bot på detta förhållande som man här och hvar begynt införa en särskild »statistisk afgift» (Statistisches Gebühr), för att tvinga fram samma noggrannhet för behandlingen af tullfria varor som af andra.

Talen i Tab. 26 gifva också en första upplysning om den mycket omdebatterade s. k. **handelsbalansen**. I hvilken riktning denna i våra dagar utvecklar sig inom nästan alla västeuropeiska länder är välbekant och kräfver här inga närmare kommentarier.

Allmänt bekant är, att man vid bedömandet af »handelsbalansen» först bör taga i betraktande att, såsom ofvan omnämnts, importen nästan alltid är fullständigare känd än exporten, samt att värderingen i penningar af ett lands utrikes handelsomsättning sker efter enhetspriserna uti inhemsk hamn, till följd hvaraf frakt och assurans m. m. ingå i importen men icke i exporten samt exportörens handelsvinst (i vissa fall äfven importörens) icke kommer i betraktande. Likaledes, att för en fullständig beräkning af ett lands »*betalningsbalans*» kräfves kännedom äfven om vederbörande nations inkomst af fraktfart, af turisttrafiken, af i främmande företag nedlagda kapital o. s. v., samt å andra sidan dess utgifter för använt främmande kapital, för enskilda personers resor i utlandet o. s. v. Allt detta leder till, att »handelsbalansen», i synnerhet i det skick den föreligger i statistiken, gifver endast en mycket ofullkomlig föreställning om betalningsbalansen. Kändt är också, huru mycket siffrorna för handelsbalansen blifvit missbrukade i den offentliga diskussionen. Å andra sidan har man i senare tider, åtminstone för ett eller annat årtionde sedan, väl mycket underskattat dessa siffrors betydelse. Det är visserligen sant, att de icke fylla den uppgift man velat gifva dem och att vi öfver hufvud icke äga någon fullständig kännedom om, huru pass gynnsam eller ogynnsam vår betalningsbalans är. Men detta hindrar icke att en ogynnsam handelsbalans dock i och för sig är en ogynnsam faktor, — huru den nu än må motvägas. Under senare tider har i Förenta Staterna exporten under flera år starkt öfverstigit importen, och det har icke förnekats, att detta förhållande, inom vissa gränser, varit en fördel för nationen.

Tab. 27. Sveriges handelsomsättning med olika länder, i %.

[Talen kunna ej användas utan uppmärksammande af anmärkningarna sid. 93 o. 94.]

År.	Norge.	Danmark.	Finland.	Ryssland.	England.	Tyska riket.	Nederländerna.	Belgien.	Frankrike.	Fören- ta Sta- terna.
A) Af Sveriges införsel kommo, %, från ofvanstående länder:										
1861/65 . . .	5.48	8.77	2.85	4.08	24.01	33.61	3.89	1.07	2.36	1.63
1866/70 . . .	5.62	20.00	2.38	7.72	22.34	25.76	4.28	0.88	2.91	0.67
1871/75 . . .	5.25	15.91	2.00	5.95	33.03	22.55	3.75	2.41	3.27	2.24
1876/80 . . .	5.29	18.31	2.51	7.70	28.76	22.00	3.81	3.00	3.04	2.84
1881/85 . . .	6.46	16.65	2.28	7.36	25.93	27.79	2.48	2.87	2.50	2.49
1886/90 . . .	8.43	13.22	1.98	6.36	27.68	30.34	2.21	3.05	2.10	2.00
1891/95 . . .	8.87	11.77	1.43	4.23	27.06	33.25	2.37	2.95	2.35	3.34
1896/00 . . .	5.54	12.26	1.64	4.56	30.53	34.61	2.17	3.13	1.83	2.06
1901/05 . . .	4.42	11.44	1.31	4.72	26.04	38.16	2.74	3.05	2.02	3.18
År 1904 . . .	3.92	12.70	1.36	5.20	25.78	38.37	3.06	3.66	1.79	1.63
» 1905 . . .	4.06	6.83	1.14	4.98	24.74	38.54	2.38	1.77	2.73	7.12
» 1906 . . .	3.90	6.58	1.15	3.94	24.95	36.32	2.35	1.60	3.17	9.31
» 1909 . . .	3.47	6.68	1.73	4.75	25.54	34.68	2.58	1.28	3.80	7.78
B) Af Sveriges utförsel gingo, %, till ofvanstående länder:										
1861/65 . . .	2.89	8.53	2.06	0.24	48.34	8.33	3.30	2.25	10.90	1.44
1866/70 . . .	3.94	6.71	1.31	1.09	50.51	8.80	3.70	2.46	12.78	2.89
1871/75 . . .	3.49	10.94	1.64	1.38	52.91	7.01	2.75	4.37	9.31	2.49
1876/80 . . .	3.35	10.61	1.64	0.78	51.98	6.87	3.73	4.61	12.65	0.57
1881/85 . . .	4.04	11.74	2.09	1.07	49.02	7.78	3.75	3.65	12.05	0.40
1886/90 . . .	5.27	11.74	1.97	1.20	46.23	10.65	4.49	3.51	9.24	0.66
1891/95 . . .	5.35	12.20	1.92	1.36	44.15	13.36	5.23	3.37	8.83	0.24
1896/00 . . .	3.31	12.27	2.78	1.42	42.90	14.47	7.00	3.75	8.24	0.06
1901/05 . . .	6.30	13.23	2.20	1.23	37.56	17.12	5.76	3.64	7.07	0.48
År 1904 . . .	8.43	13.91	2.31	1.16	36.02	17.29	5.76	3.84	7.25	0.00
» 1905 . . .	6.97	11.13	1.99	1.62	35.41	18.93	5.07	3.24	6.64	2.19
» 1906 . . .	7.02	10.91	2.05	1.48	33.90	19.16	5.22	2.72	7.35	2.31
» 1909 . . .	5.17	9.53	2.27	2.96	32.95	20.55	2.86	2.79	7.58	3.38
C) Af Sveriges handelsomsättning kommo, %, på ofvanstående länder:										
1861/65 . . .	4.24	8.66	2.47	2.24	35.65	21.52	3.62	1.64	6.44	1.54
1866/70 . . .	4.80	13.51	1.86	4.47	36.11	17.47	4.00	1.65	7.73	1.75
1871/75 . . .	4.45	13.65	1.84	3.88	42.05	15.50	3.29	3.30	6.01	2.35
1876/80 . . .	4.44	14.94	2.13	4.66	38.95	15.36	3.78	3.71	7.26	1.82
1881/85 . . .	5.40	14.52	2.20	4.63	35.96	19.10	3.03	3.21	6.65	1.58
1886/90 . . .	7.01	12.56	1.98	4.05	36.00	21.51	3.23	3.25	5.30	1.40
1891/95 . . .	7.20	11.97	1.66	2.87	35.18	23.80	3.73	3.15	5.43	1.87
1896/00 . . .	4.55	12.26	2.14	3.17	36.00	25.70	4.31	3.41	4.67	1.17
1901/05 . . .	5.24	12.22	1.70	3.20	31.05	29.01	4.05	3.31	4.22	2.00
År 1904 . . .	5.80	13.20	1.76	3.52	30.05	29.57	4.19	3.73	4.07	0.95
» 1905 . . .	5.33	8.71	1.51	3.51	29.39	29.99	3.55	2.41	4.44	4.97
» 1906 . . .	5.27	8.47	1.55	2.86	28.88	28.79	3.61	2.09	5.00	6.24
» 1909 . . .	4.20	7.92	1.96	3.98	28.76	28.55	2.70	1.93	5.44	5.87

Fördelningen på olika länder af den utrikes handelsomsättningen är en mycket betydelsefull fråga. För år 1907 — då förhållandena kunde betraktas såsom ungefärligen normala — ställde sig i detta hänseende talen för vårt land på följande sätt:

Från och till	Införsel, kr.	Utförsel, kr.	Tillsammans.
Norge	23,521,000	25,452,000	48,973,000
Danmark	50,540,000	57,705,000	108,245,000
Finland	10,335,000	12,996,000	23,331,000
Ryssland	20,284,000	10,817,000	31,101,000
England	178,528,000	182,115,000	360,643,000
Tyska riket	240,771,000	108,719,000	349,490,000
Nederländerna	16,598,000	16,848,000	33,446,000
Belgien	9,893,000	13,949,000	23,842,000
Frankrike	23,099,000	39,522,000	62,621,000
Förenta Staterna	61,343,000	13,779,000	75,122,000
Öfriga länder	47,193,000	42,761,000	89,954,000
Summa	682,105,000	524,663,000	1,206,768,000

Till följd af de omändringar i beräkningssättet, hvarför redogöres här nedan, ha vi ej ansett nödigt upptaga motsvarande siffror för äldre tider, utan nöja oss med att i Tab. 27 återgifva den *procentiska* fördelningen af vår införsel och utförsel på olika länder. Med afseende å dessa tal må anmärkas följande.

I de flesta länders statistik ha åtminstone i äldre tider svårigheter gjort sig gällande, som förhindrat en noggrann och tillförlitlig fördelning af handelsomsättningen på de särskilda kontrahentländerna. Uti vår införselstatistik bör en vara rätteligen föras på det land, där hon är af den svenske importören inköpt (hvilket ej alltid är detsamma som varans ursprungsland); i utförselstatistiken bör varan upptagas såsom exporterad till det land, dit hon af den svenske exportören försålts (hvilket icke alltid är det land där varan slutligen förbrukas). Från och med 1905 års statistik har man också sökt i vårt land genomföra dessa principer, om än detta väl icke alltid lyckats, — åtminstone ej under de första åren. *Före* 1905 åter räknades det importerade varuparteriet ofta nog såsom infördt från det land, *hvarifrån fartyget sist utklarades*, och den utförda varan åter såsom exporterad till det land, *dit fartyget först var destineradt*. En naturlig följd häraf var, att vår handelsomsättning med grannländerna kom att upptagas för högt; i synnerhet gällde detta Danmark. Våra förbindelser med mera aflägsna länder åter blefvo för lågt upptagna, — i synnerhet i fråga om Förenta Staterna.

Men utom dessa *generella* svagheter i vår äldre handelsstatistik funnos en del speciella sådana, hvilka gällde omsättningen med vissa, särskilda länder, hvartill vi nu öfvergå.

Allra mest felaktiga äro våra äldre siffror i fråga om handeln med *Norge*. Utförseln till detta land har, tills under senaste år, aldrig blifvit fullständigt redovisad i vår handelsstatistik, i det att hvarje föreskrift om den *landvägu* exportens anmälan saknats, — där ej särskilda anledningar föranledde dylik anmälan. Så länge mellanrikslagen gällde, förefunnos sådana anledningar ofta nog, beroende å den tullfrihet, som kunde vinnas genom varans konstaterande såsom svensk; men efter mellanrikslagens upphäfvande (år 1897) hade exportören sällan någon fördel af anmälan hos tullmyndigheterna, hvaraf naturligtvis följde, att uppgifterna blefvo betydligt ofullständigare än förr. Först år 1902 afhjälptes dessa missförhållanden. Uppgifterna om utförseln till Norge äro alltså ofullständiga före år 1897, utomordentligt ofullständiga (ända till blott fjärdedelen af verkliga beloppet) för åren 1897—1901, och först därefter af samma värde som våra handelsstatistiska data i öfrigt. I sistnämnda omdöme får dock för ännu några år göras en inskränkning. När nämligen malmexporten öfver Narvik begynte, räknades densamma i vår han-

delsstatistik till en början såsom en export till Norge. Först senare införskaffades detaljerade upplysningar, som läto denna export föras på de länder, som voro malmens verkliga *köpare*.

Vid införandet år 1905 af noggrannare metoder för vår handelsomsättnings fördelning (se här ofvan) sjönk införseln från *Danmark* från 12·70 till 6·83 procent af Sveriges hela införsel. Nära hälften af vår import från detta land tyckes alltså hafva varit oriktigt förd. Utförseln till Danmark minskades samma år från 13·91 till 11·13 procent; här torde alltså felet hafva varit åtskilligt mindre. Emellertid finner man klart, att siffrorna för äldre tider i Tab. 27 i fråga om Danmark äro nästan värdelösa, åtminstone beträffande införseln.

För *Tyska riket* ändrades talen icke så synnerligen mycket år 1905; dock steg utförseln till detta land från 17·29 till 18·93 procent af vår hela utförsel, hvilket låter förmoda, att någon mindre del var under föregående tid oriktigt förd på Danmark. För öfriga länder i Europa voro korrektionerna mindre betydande, utom för *Frankrike* och *Belgien* i hvad angår importen samt *Nederländerna* i fråga om exporten, i sistnämnda fall dock ej år 1905 utan först något senare. Vår järnmalmsexport till västra Tyskland fördes nämligen i vår statistik till en början på Nederländerna, där fartygen angjorde, — först senare på Tyskland, som ju var den verkliga köparen.

Af största betydelse blef 1905 års reform för uppgifterna om vår handel med utomeuropeiska länder.

Införseln från *Förenta Staterna* steg med ens från 1·63 till 7·12 procent af vår hela utförsel: siffrorna under föregående år tyckas alltså ha varit blott ungefär fjärdedelen af hvad de bort vara, kanske ej ens så mycket, ty talen i Tab. 27 antyda, att reformen icke var fullt genomförd förr än år 1906. Vår export till *Förenta Staterna* angafs år 1904 vara = 0; år 1905 blef den nära 10 millioner kronor, eller 2·19 procent af totalexporten. Man får erkänna att dylikt verkar nedslående på den som vill använda sig af statistiska siffror; trösten ligger uti, att reformarbetet icke någonsin får afstanna.

Sammanlagda handelsomsättningen med »öfriga länder», alltså med frånseende af Norge, Danmark, Finland, Ryssland, England, Tyska riket, Nederländerna, Belgien och Frankrike, utgjorde i procent af vår *hela* införsel, resp. utförsel:

Åren	Införseln.	Utförseln.	Hela omsättningen.
1861/65	13·88 proc.	13·16 proc.	13·52 proc.
1866/70	8·11 »	8·70 »	8·40 »
1871/75	5·88 »	6·20 »	6·03 »
1876 80	5·58 »	3·78 »	4·77 »
1881/85	5·68 »	4·81 »	5·30 »
1886/90	4·63 »	5·70 »	5·11 »
1891/95	5·72 »	4·23 »	5·01 »
1896/00	3·73 »	3·86 »	3·79 »
År 1904	4·16 »	4·03 »	4·11 »
» 1905	12·83 »	9·00 »	11·16 »
» 1906	16·04 »	10·19 »	13·48 »
» 1907	15·91 »	10·78 »	13·68 »
» 1908	16·96 »	10·71 »	14·19 »
» 1909	15·49 »	13·84 »	14·56 »

Dessa tal omfatta »öfriga länder» i Tab. 27 samt därtill *Förenta Staterna*. — Då fördelningen alltintill år 1905 i regeln gjordes efter *fartygens* närmaste ankomsts- eller destinationsort, icke efter inköps- eller försäljningsand, vittna de äldre talen här ofvan mera om vår sjöfart än om vår han-

del. Nedgången från 13½ till 4 procent för de *aflägsnare* länderna utgör därför ett talande intyg om, huru vi under långa tider försummade våra direkta förbindelser med de främmande världsdelarna.

Tulluppbörden. En öfversikt af tulluppbörden och dess förhållande såväl till folkmängden som till totalvärdet af införseln lämnas af efterföljande tal:

Årligen.	Medelfolk- mängd.	Införseln. Värde, kr.	Tullupp- börd, kr.	Tulluppbörd.	
				Pr inb.	I % af Kronor. införseln.
1841/50	3,306,000	32,774,000	5,983,000	1·81	18·3
1851/60	3,642,000	70,549,000	10,270,000	2·82	14·6
1861/70	4,079,000	116,726,000	13,731,000	3·37	11·8
1871/80	4,387,000	257,439,000	23,690,000	5·40	9·2
1881/90	4,673,000	326,529,000	33,969,000	7·27	10·4
1891/95	4,832,000	351,633,000	37,372,000	7·73	10·6
1896/00	5,032,000	452,324,000	50,419,000	10·02	11·1
1901/05	5,214,000	533,391,000	55,704,000	10·68	10·4
År 1907	5,357,000	682,105,000	59,708,000	11·15	8·8
> 1908	5,404,000	608,932,000	57,013,000	10·55	9·4
> 1909	5,453,000	616,806,000	58,260,000	10·68	9·4

Övergången till ett friare handelssystem under tiden efter år 1850 framträder här med stor tydlighet. De senaste årtiondenas återgång synes däremot mindre skarpt utpräglad än man skulle ha väntat.

En jämförelse med andra länder erbjuder här ganska mycket intresse. Under femårsperioden 1901/05 utgjorde i nedanstående länder tulluppbörden i procent af *införselns* hela värde:

Land.	Procent.	Land.	Procent.	Land.	Procent.
Nederländerna	0·5	Tyska riket	8·4	Finland	13·5
Belgien	2·0	Rumänien	8·4	Spanien	14·5
Schweiz	4·4	Serbien	9·6	Grekland	15·8
Österrike-Ungern	5·8	Sverige ¹	10·6	Portugal	16·6
Danmark	5·9	Norge	11·4	Förenta Staterna	26·3
Storbrit. o. Irl.	6·1	Italien	12·5	Ryssland	36·0
Frankrike	6·9	Bulgarien	13·4		

Medeltalet för Europa är 7·6 procent. — Jämfördt med *folkmängden* utgjorde under samma period tulluppbörden årligen, i *francs* pr inb.:

Land.	Francs pr inb.	Land.	Francs pr inb.	Land.	Francs pr inb.
Serbien	1·94	Belgien	7·38	Sverige	14·85
Österrike-Ungern	2·46	Spanien	7·53	Schweiz	15·60
Bulgarien	3·28	Grekland	8·42	Förenta Staterna	17·17
Rumänien	3·95	Frankrike	10·30	Danmark	18·63
Nederländerna	4·10	Tyska riket	11·78	Storbrit. o. Irl.	19·71
Ryssland	5·35	Finland	12·61	Norge	20·00
Italien	7·14	Portugal	12·77		

Medeltalet för Europa är 8·63 francs pr år och inb. — Erinras må, att tullavgifter lagda på varor, som tillverkas också inom landet själf, medföra

¹ Att Sveriges siffra här är 10·6 procent i stället för 10·4 i tabellen ovanför, beror på att vid de internationella jämförelserna mynt och myntmetall hafva frändragits i värdet af införseln.

ett slags tullskatt äfven på förbrukningen af den inhemska produktionen (hvilken tullskatt tillfaller producenten, ej staten). Detta förhållande gör, att talen här närmast ofvan knappast äro med hvarandra fullt jämförliga från någon annan synpunkt än den statsfinansiella.

In- och utförda varor. Att gå närmare i detalj i detta ämne låter sig icke göra med hänsyn till utrymmet. Vi hafva inskränkt oss till efterföljande båda tabeller, N: r 28 och 29, af hvilka den förra redogör för handelsomsättningens *värde* inom olika hufvudgrupper, den senare upptager de in- och utförda *kvantiteterna* af några mera betydande artiklar.

Grupperna i Tab. 28 äro desamma, som i vår handelsstatistik särskilts alltifrån år 1871. Dock ha vi här sammanslagit grupperna Oarbetade och Arbetade trävaror till *en*, med hänsyn till svårigheten att i detta afseende uppdraga lämpliga gränser. Därför är gruppen Mynt här utesluten. — Vid införandet af den nya nomenklaturen år 1907 (hvilken i någon mån inverkat äfven å talen i Tab. 29) genomfördes smärre öfverflyttningar mellan grupperna. I Tab. 28 äro dessa ändringar utförda äfven för äldre år (jämlikt den officiella statistiken); häraf uppstå mindre differenser mot talen t. ex. i Sveriges land och folk och äfven mot en och annan tabell i nu förevarande häfte under föregående afdelningar.

I Tab. 29 hafva sammanförts några viktigare varor, som ej redan upptagits i det föregående. Urvalet af dessa artiklar kan naturligtvis alltid blifva föremål för olika meningar; en bestämmande hänsyn har varit att ej göra tabellen alltför vidlyftig. *Ordningen* de olika artiklarna emellan har ej kunnat blifva fullt rationell, då man haft att hålla sig till den gifna tabellramen, men då här ej är fråga om mer än några få sidor, blifver olägenheten häraf jämförelsevis ringa. — I Tab. 29 skulle naturligtvis värdeberäkningarna ha kunnat upptagas vid sidan af kvantiteterna. Detta har här icke skett, dels för utrymmets skull, dels och förnämligast på grund af att dessa värdeberäkningar, såsom förut visats, lämna så mycket öfrigt att önska i fråga om tillförlitligheten. Frågan om en reform härutinnan inom vår handelsstatistik väntar ännu på sin lösning.

Anmärkas må i fråga om Tab. 29, att i ett mindre antal fall för tidigare år, i synnerhet under 1860-talet, reduktioner måst göras från rymd till vikt, eller någon gång (för mindre kvantiteter) från penningvärde till vikt, hvarvid använts ungefärliga reduktionstal, stödjande sig på de relationer som utvisas af talen för närliggande år. Att närmare redogöra härför i hvarje särskildt fall har icke ansetts med nödvändighet af behofvet påkalladt.

Konsumtionsberäkningar i fråga om viktigare varor pläga ofta företagas i samband med handelsstatistiken. I det föregående hafva några dylika beräkningar verkställt under afdelningen för Jordbruket samt, i ett fall, under afd. Bergsbruket. I vår officiella statistik förekomma beräkningar af detta slag endast i ringa omfattning. I fråga om spannmål och potatis äfvensom kaffe, te, socker, brännvin, öl, vin och tobak föreligga internationella jämförelser i våra *Aperçus statistiques internationaux*, till hvilka här endast må hänvisas.

Tab. 28. In- och utförseln efter varugrupper. I tusental kronor.¹

År.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.
Årligen.	<i>Lefvande djur.</i>		<i>Matvaror af djur.</i>		<i>Spannmål och produkter däraf.</i>	
1871/75	610	6,867	17,653	6,946	19,592	36,825
1876/80	939	6,432	23,901	9,534	32,414	39,307
1881/85	1,421	8,752	21,479	18,707	41,658	28,932
1886/90	1,169	8,815	16,829	40,450	29,011	18,411
1891/95	795	5,059	16,275	59,288	32,788	15,063
1896/00	1,126	3,046	22,035	49,272	34,574	4,052
1901/05	1,303	2,882	26,924	45,043	49,213	1,748
År 1907	3,670	5,124	32,632	47,306	41,563	2,417
> 1908	3,253	4,061	26,313	52,247	52,245	1,647
> 1909	2,556	4,248	23,783	53,409	57,472	1,760
Årligen.	<i>Kolonialvaror.</i>		<i>Fruktar o. trädgårdsväxter.</i>		<i>Spirituosa och andra drycker.</i>	
1871/75	37,101	72	3,574	163	7,376	329
1876/80	44,076	97	3,456	176	5,483	967
1881/85	40,604	177	4,366	248	8,744	2,026
1886/90	50,115	691	4,173	627	7,978	2,810
1891/95	47,688	1,136	4,965	543	7,086	660
1896/00	40,952	301	9,216	1,148	7,800	226
1901/05	39,263	468	12,717	1,999	7,891	510
År 1907	41,634	309	12,864	1,805	7,565	1,003
> 1908	39,324	441	12,415	2,462	7,008	730
> 1909	49,143	811	13,697	2,259	7,170	625
Årligen.	<i>Spånadsämnen.</i>		<i>Garn och tråd m. m.</i>		<i>Manufakturvaror af spånadsämnen.</i>	
1871/75	20,558	307	8,635	178	37,389	2,008
1876/80	16,842	294	8,202	286	38,183	2,758
1881/85	20,433	394	9,375	506	50,829	4,169
1886/90	23,864	366	10,356	1,043	55,130	5,586
1891/95	20,592	122	11,936	1,052	47,998	7,875
1896/00	24,666	176	17,419	1,080	44,370	4,461
1901/05	35,353	455	14,375	1,350	39,965	2,035
År 1907	53,314	855	14,150	1,466	61,237	2,519
> 1908	43,335	707	10,847	1,286	51,297	2,580
> 1909	40,687	983	12,324	1,311	53,212	2,187
Årligen.	<i>Hår, hudar, ben, horn.</i>		<i>Fabrikat af hår, hudar etc.</i>		<i>Talg, oljor, tjära, gummi.</i>	
1871/75	14,000	1,179	880	211	7,673	1,186
1876/80	14,210	1,071	1,425	68	9,229	1,220
1881/85	15,474	1,485	2,484	100	11,943	1,648
1886/90	17,156	1,689	3,412	342	13,425	1,335
1891/95	18,105	2,595	3,023	656	16,722	1,594
1896/00	22,717	4,145	2,917	545	24,535	1,239
1901/05	24,566	6,198	2,610	284	35,534	1,483
År 1907	36,942	7,001	3,542	384	46,525	3,173
> 1908	29,101	7,146	2,673	169	50,429	3,284
> 1909	35,180	9,419	2,897	145	55,343	3,294

¹ Jfr sid. 96.

Tab. 28 (forts.). In- och utförseln. I tusental kronor.

År.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.
<i>Årligen.</i>	<i>Fabrikat af talg, oljor, tjära etc.</i>		<i>Trävaror.</i>		<i>Färger och färgningsämnen.</i>	
1871/75	890	133	1,737	91,178	2,320	169
1876/80	1,723	243	1,972	98,904	2,046	212
1881/85	2,060	400	3,335	109,966	2,605	343
1886/90	2,250	797	3,737	116,776	3,409	374
1891/95	2,481	836	4,553	136,719	4,376	322
1896/00	3,039	1,028	5,441	179,479	5,751	294
1901/05	3,546	2,797	4,861	199,785	7,061	189
År 1907	3,143	1,891	10,329	244,484	6,837	302
» 1908	2,536	1,935	10,378	217,474	5,710	316
» 1909	2,907	1,899	10,482	212,784	6,034	311
<i>Årligen.</i>	<i>Div. ämnen ur växt- riket.</i>		<i>Papper och pappers- arbeten.¹</i>		<i>Andra fabrikat af växtämnen.</i>	
1871/75	5,109	656	1,900	2,464	151	19
1876/80	6,549	735	2,338	5,401	161	23
1881/85	9,175	1,091	3,421	9,285	323	41
1886/90	9,594	843	4,526	16,656	493	171
1891/95	11,941	762	4,900	20,108	827	415
1896/00	17,982	533	4,437	10,682	1,990	426
1901/05	33,172	780	4,380	19,606	4,435	542
År 1907	40,711	1,438	3,467	31,027	3,397	938
» 1908	32,571	1,441	3,043	28,774	2,331	824
» 1909	39,848	2,662	3,078	27,412	2,719	695
<i>Årligen.</i>	<i>Mineralier, råämnen.</i>		<i>Mineralier, fabrikat.</i>		<i>Metaller, oarbetade.</i>	
1871/75	18,756	1,077	1,698	523	9,542	46,409
1876/80	18,354	1,413	2,492	1,305	9,306	34,513
1881/85	23,895	1,747	3,090	3,108	8,614	40,645
1886/90	31,598	4,196	3,390	4,999	9,300	34,523
1891/95	40,645	9,131	3,481	9,535	9,002	30,995
1896/00	69,252	18,544	5,066	12,899	17,931	40,459
1901/05	80,541	30,939	5,760	14,461	22,530	41,194
År 1907	100,154	45,353	6,138	15,474	39,841	58,299
» 1908	95,357	44,635	4,766	12,835	29,996	45,470
» 1909	82,994	39,493	4,263	11,538	26,089	42,214
<i>Årligen.</i>	<i>Metaller, arbeten af.</i>		<i>Fartyg, vagnar, ma- skiner.</i>		<i>Öfriga artiklar.²</i>	
1871/75	9,363	1,536	14,061	1,182	1,930	594
1876/80	7,579	1,388	10,038	1,524	2,612	985
1881/85	11,796	4,335	12,514	2,773	4,164	2,484
1886/90	13,581	4,248	15,145	3,619	4,457	3,127
1891/95	17,458	4,975	17,494	5,394	5,622	3,310
1896/00	25,581	9,074	35,208	11,554	7,684	3,918
1901/05	31,255	13,296	32,980	18,049	10,125	4,351
År 1907	38,807	17,406	51,666	29,417	16,779	5,275
» 1908	29,444	16,093	39,624	29,248	15,366	6,209
» 1909	28,152	15,230	39,247	31,664	15,955	6,631

¹ Se not 2, sid. 85. — ² Utom mynt.

Tab. 29. In- och utförseln af viktigare artiklar, efter kvantiteten.¹

År.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.
Årligen.	<i>Kli</i> , deciton.		<i>Lefvande växter</i> , tusental kronor.		<i>Blommor</i> , tusental kr.	
1861/70	3,646	1,005	32	1	13	.
1871/80	22,358	1,930	69	5	39	.
1881/90	104,593	30,068	234	12	119	2
1891/95	253,752	27,563	335	30	285	4
1896/00	622,458	8,620	338	27	448	5
1901/05	1,075,822	11,052	484	18	706	6
År 1906	1,375,417	5,333	620	17	967	7
» 1907	866,073	52,370	477	9	980	5
» 1908	556,650	44,829	462	11	997	9
» 1909	722,325	32,298	493	11	1,202	10
Årligen.	<i>Frö</i> , tusental kr.		<i>Apelsiner</i> , deciton.		<i>Russin</i> , deciton.	
1861/70	2,594	—	5,285	—
1871/80	3,683	224	3,488	—	8,865	—
1881/90	4,603	325	7,250	—	10,116	—
1891/95	4,935	252	11,868	—	12,493	—
1896/00	5,682	218	24,239	—	16,997	—
1901/05	9,655	324	42,059	—	18,512	—
År 1906	11,230	243	56,435	—	17,537	—
» 1907	8,697	245	55,635	—	21,167	—
» 1908	8,002	231	59,831	—	17,549	—
» 1909	8,439	453	57,897	—	18,377	—
Årligen.	<i>Fikon</i> , ^{3a} deciton.		<i>Mandel</i> , deciton.		<i>Konserv</i> , ² deciton.	
1861/70	4,454	—	1,577	—	265	41
1871/80	7,157	—	2,414	—	1,154	28
1881/90	8,428	—	2,997	—	2,578	259
1891/95	9,777	—	3,896	—	6,397	1,070
1896/00	16,095	—	5,299	—	10,449	1,942
1901/05	19,499	—	6,286	—	11,369	2,586
År 1906	24,038	—	5,985	—	10,435	2,307
» 1907	28,035	—	7,429	—	9,003	2,345
» 1908	28,794	—	7,761	—	8,876	2,014
» 1909	25,772	—	6,790	—	9,459	2,498
Årligen.	<i>Kaffe</i> , ^{3b} deciton.		<i>Te</i> , deciton.		<i>Chokolad</i> , ⁴ deciton.	
1861/70	70,444	5	312	—	195	.
1871/80	102,716	9	489	—	495	101
1881/90	144,416	141	839	—	1,645	778
1891/95	167,476	51	1,482	—	4,035	1,650
1896/00	242,912	7	1,908	—	5,599	796
1901/05	291,569	6	1,982	—	8,699	188
År 1906	351,570	200	2,240	—	12,683	312
» 1907	323,337	139	2,273	—	12,776	605
» 1908	303,664	213	2,216	—	11,849	595
» 1909	418,675	136	2,354	—	13,519	461

¹ Utom redan i Tab. 5, 8, 10, 12, 15 och 17 upptagna varor. Jfr och sid. 96. I fråga om hvarje rubriks betydelse, jfr 1909 års handelstatistik. — ² Sardiner o. d. inräknade 1861/81. — ^{3a} Inräknadt sviskon och dadlar. — ^{3b} Inräknadt surrogat, utom

Tab. 29 (forts.). In- och utförseln efter kvantiteten.

År.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.
Årligen.	Socker, deciton.		Sirup, ⁵ deciton.		Spirituosa, hektoliter.	
1861/70	166,005	84	18,329	19	26,684	382
1871/80	270,249	133	53,018	78	39,419	7,003
1881/90	362,398	149	83,427	5,502	172,646	157,267
1891/95	221,235	711	117,082	60,685	52,164	34,685
1896/00	57,540	1	144,620	9,630	26,412	2,535
1901/05	56,767	79	157,332	1,876	27,721	3,058
År 1906	43,916	308	159,186	174	25,411	4,385
» 1907	7,025	183	157,839	124	27,391	4,349
» 1908	29,075	26	144,693	3,932	26,353	2,511
» 1909	14,115	11	145,590	19,380	25,049	2,497
Årligen.	Vin, hektoliter.		Tobak, oarb., deciton.		Tobak, arb., deciton.	
1861/70	17,141	3	23,745	70	312	10
1871/80	33,639	26	33,520	11	902	62
1881/90	28,545	40	33,495	3	1,039	42
1891/95	29,926	35	34,029	.	1,064	58
1896/00	34,018	19	36,604	.	1,737	151
1901/05	32,993	34	40,361	1	2,382	339
År 1906	31,027	14	37,929	—	3,405	382
» 1907	30,180	56	41,786	4	3,262	456
» 1908	27,059	95	41,576	2	3,397	412
» 1909	27,069	34	41,436	1	4,135	376
Årligen.	Papper, deciton.		Cement, ton.		Porslän, ⁶ deciton.	
1861/70	2,118	7,803	1,494	17	1,724	228
1871/80	11,651	44,286	4,330	2,223	2,385	1,002
1881/90	19,234	106,932	6,994	6,696	4,337	3,801
1891/95	39,430	244,255	1,833	28,355	3,416	1,173
1896/00	55,423	425,917	1,937	30,489	3,432	300
1901/05	45,591	923,085	9,072	24,915	3,970	36
År 1906	49,521	1,375,429	13,136	45,960	4,864	49
» 1907	62,654	1,459,753	17,801	18,053	5,116	229
» 1908	58,685	1,426,905	6,158	34,165	5,488	87
» 1909	56,903	1,371,646	12,944	33,197	4,926	313
Årligen.	Läder, deciton.		Beredda hudar, deciton.		Pelsverk, värde i tusental kr.	
1861/70	1,632	16	336	19	.	.
1871/80	10,717	62	1,258	44	586	130
1881/90	20,217	59	2,361	44	929	105
1891/95	24,613	105	4,427	105	1,652	534
1896/00	25,720	61	6,955	142	2,575	445
1901/05	10,623	117	8,088	214	1,997	360
År 1906	5,031	398	9,358	243	2,147	498
» 1907	3,911	161	7,522	322	3,754	1,158
» 1908	1,399	781	5,504	256	2,465	901
» 1909	2,500	191	7,400	346	2,694	814

cikorierot. — ⁴ Inräknadt kakao och skal. — ⁵ Inräknadt melass efter 1892. — ⁶ Efter 21 juni 1902 endast äkta porslän. — ⁷ I fråga om ull, se Tab. 5. — ⁸ Garn och tråd af lin och hampa. — ⁹ Väfnader af lin och hampa. — ¹⁰ Inräknadt jutegarn. — ¹¹ Ärven

Tab. 29 (forts.). In- och utförseln efter kvantiteten.

År.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.
Årligen.	<i>Ullgarn,⁷ deciton.</i>		<i>Ylleväfnader, dt.</i>		<i>Bomull, deciton.</i>	
1861/70	1,879	3	5,074	141	41,970	.
1871/80	5,222	9	16,421	677	81,535	.
1881/90	12,023	268	22,752	1,304	113,644	.
1891/95	18,791	829	25,776	2,603	141,525	.
1896/00	26,656	1,192	22,399	2,385	166,779	.
1901/05	18,952	1,326	15,424	992	178,965	.
År 1906	16,330	1,969	16,508	929	207,167	.
> 1907	17,700	1,866	18,746	784	206,840	1,817
> 1908	15,483	1,621	14,842	948	212,110	1,556
> 1909	17,361	1,412	14,656	838	173,103	2,134
Årligen.	<i>Bomullsgarn, deciton.</i>		<i>Bomullstråd, deciton.</i>		<i>Bomullsväfnader, deciton.</i>	
1861/70	4,192	315	299	.	3,473	589
1871/80	17,078	569	930	4	9,147	1,559
1881/90	19,006	3,988	2,263	20	11,280	4,205
1891/95	21,329	4,812	2,944	4	15,412	8,059
1896/00	30,836	3,625	3,159	1	18,554	5,657
1901/05	11,359	4,048	3,272	1	16,397	1,821
År 1906	13,808	3,270	3,826	—	19,484	1,464
> 1907	15,719	2,949	3,732	.	22,868	1,181
> 1908	13,542	3,347	2,374	1	17,586	997
> 1909	9,470	3,432	3,622	1	18,689	905
Årligen.	<i>Lin o. hampa, deciton.</i>		<i>Linnegarn,⁸ deciton.</i>		<i>Linnväfnader,⁹ deciton.</i>	
1861/70	19,808	327	313	3	1,900	216
1871/80	22,668	366	1,184	4	4,345	545
1881/90	21,887	189	1,542	14	3,266	410
1891/95	25,936	130	1,660	1	3,933	211
1896/00	29,094	46	3,000	18	5,891	108
1901/05	36,791	387	2,789	32	4,995	74
År 1906	45,895	39	2,365	—	5,331	122
> 1907	45,347	172	2,302	10	6,346	109
> 1908	44,708	164	1,548	38	4,395	108
> 1909	35,814	49	1,983	298	5,177	111
Årligen.	<i>Silke, kilogram.</i>		<i>Helsiden, kilogram.</i>		<i>Halfsiden, kilogram.</i>	
1861/70	14,203	53	10,817	65	19,623	66
1871/80	18,831	125	19,609	1,401	42,509	336
1881/90	17,318	5	29,963	1,966	54,953	579
1891/95	16,798	29	34,060	2,436	51,605	248
1896/00	28,040	259	44,477	—	92,933	—
1901/05	30,772	303	52,717	—	78,048	—
År 1906	37,691	473	83,344	—	85,254	—
> 1907	40,683	565	96,670	889	92,711	84
> 1908	34,269	809	82,716	663	70,822	116
> 1909	40,914	1,418	99,168	509	94,705	91

begagnade kläder. — ¹² Inräknadt hattfoder och hattkullar. — ¹³ Inräknadt gummi, ej specificerad. I utförseln, 1907—1909, öfvervägande förslitna kautschukvaror. — ¹⁴ Feta,

Tab. 29 (forts.). In- och utförseln efter kvantiteten.

År.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.
Årligen.	<i>Jute, deciton.</i>		<i>Jutegarnsväfnader,¹⁰ deciton.</i>		<i>Vattentäta väfnader, deciton.</i>	
1861/70	—	—	39	—	367	·
1871/80	—	—	4,219	10	750	6
1881/90	3,855	—	11,426	145	2,073	11
1891/95	48,889	—	4,585	5,370	3,640	59
1896/00	60,979	—	7,486	3,058	9,908	27
1901/05	62,430	81	13,355	1,918	17,190	136
År 1906	58,136	191	15,252	1,496	26,435	52
> 1907	88,980	587	25,487	1,198	34,869	53
> 1908	48,489	104	25,229	2,099	30,983	25
> 1909	68,307	111	20,834	2,116	32,904	42
Årligen.	<i>Strumpstolsarbeten, deciton.</i>		<i>Hel- och halvesidenband, kilogram.</i>		<i>Band, andra slag, kg.</i>	
1861/70	413	27	4,141	1	32,492	212
1871/80	1,427	36	7,139	5	81,169	207
1881/90	2,267	106	15,587	—	116,052	512
1891/95	2,687	307	25,138	41	128,584	6,366
1896/00	1,824	268	36,115	—	114,162	4,869
1901/05	1,038	197	33,172	5	69,597	2,917
År 1906	1,439	270	41,240	—	75,496	4,425
> 1907	1,805	135	54,074	83	83,285	4,109
> 1908	1,599	263	45,291	724	68,662	2,688
> 1909	1,618	193	46,701	249	90,597	1,391
Årligen.	<i>Spetsar, alla slag, kilogram.</i>		<i>Broderade arbeten, tusental kronor.</i>		<i>Kläder,¹¹ tusental kr.</i>	
1861/70	1,655	34	53	·	729	6
1871/80	4,452	43	125	1	2,222	101
1881/90	25,115	123	209	1	5,119	133
1891/95	21,214	113	350	5	4,234	241
1896/00	21,110	32	1,483	4	3,456	291
1901/05	15,118	313	1,572	3	3,547	213
År 1906	21,596	177	2,314	7	4,914	105
> 1907	26,545	175	1,461	9	9,442	349
> 1908	17,536	171	945	14	9,570	499
> 1909	21,107	177	1,229	9	8,624	366
Årligen.	<i>Hattar,¹² tusental kr.</i>		<i>Skodon, tusental kr.</i>		<i>Leksaker, tusental kr.</i>	
1861/70	·	·	·	·	·	·
1871/80	1,658	54	311	8	138	1
1881/90	1,612	180	1,151	100	149	4
1891/95	805	320	1,527	325	209	9
1896/00	1,487	90	733	244	335	26
1901/05	1,677	10	381	97	369	12
År 1906	2,066	2	337	72	577	28
> 1907	1,430	—	450	230	762	59
> 1908	1,459	1	328	88	527	99
> 1909	1,477	—	420	61	589	96

icke flyktiga. — ¹⁵ Superfosfat, salpeter och salpetersyradt natron (chilesalpeter), svafvelsyrad ammoniak och ej specificerade gödningsämnen. — ¹⁶ Inräknadt cokes. — ¹⁷ Eldfast

Tab. 29 (forts.). In- och utförseln efter kvantiteten.

År.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.
Årligen.	<i>Snickeriarbeten,</i> tusental kronor.		<i>Kork o. korkbark, dt.</i>		<i>Kautschuk, oarb.,¹⁸ dt.</i>	
1861/70	193	442	4,102	38	383	—
1871/80	666	2,359	8,285	87	1,273	26
1881/90	1,351	3,403	13,405	233	2,383	32
1891/95	1,862	4,789	18,312	459	2,543	41
1896/00	911	9,346	23,393	373	5,275	24
1901/05	891	11,896	23,265	545	7,875	52
År 1906	1,032	11,868	21,906	1,903	11,079	40
» 1907	2,068	13,961	25,930	1,075	10,666	7,300
» 1908	1,553	13,462	24,700	966	10,788	4,479
» 1909	1,547	15,336	18,471	427	9,504	7,499
Årligen.	<i>Kautschuk, arb., dt.</i>		<i>Fotogen, deciton.</i>		<i>Oljor,¹⁴ deciton.</i>	
1861/70	418	—	12,645	62	17,025	118
1871/80	1,192	7	90,283	91	31,875	537
1881/90	2,790	9	246,389	137	56,814	1,156
1891/95	3,919	424	449,116	1,532	80,747	5,235
1896/00	4,840	1,494	622,710	515	119,772	5,576
1901/05	4,969	4,435	749,908	4,342	141,298	1,667
År 1906	5,345	5,595	842,169	16,370	152,387	2,102
» 1907	5,825	5,207	850,297	1,760	152,010	2,169
» 1908	4,831	4,979	1,123,079	31,026	157,504	2,767
» 1909	4,987	4,813	1,114,855	4,461	168,069	1,837
Årligen.	<i>Oljekakor, deciton.</i>		<i>Gödningsämnen,¹⁵ dt.</i>		<i>Salt, ton.</i>	
1861/70	9,724	13,165	.	.	57,794	1
1871/80	80,542	21,487	.	.	67,185	—
1881/90	184,926	15,218	556,804	24,859	82,115	1
1891/95	284,859	10,779	1,093,577	44,900	100,466	30
1896/00	350,686	3,256	1,553,372	33,120	88,147	1
1901/05	791,183	2,726	1,916,057	17,269	87,912	1
År 1906	1,201,524	950	2,208,225	48,484	92,040	9
» 1907	1,441,540	1,635	2,580,460	224,358	99,834	4
» 1908	1,172,573	2,980	2,223,041	117,768	112,047	14
» 1909	1,435,655	465	2,008,168	193,362	98,464	6
Årligen.	<i>Stenkol,¹⁶ ton.</i>		<i>Sten, oarbetad,</i> tusental kronor.		<i>Sten, arbet., tusent. kr.</i>	
1861/70	356,421	33	14	150	71	21
1871/80	688,799	276	233	367	126	221
1881/90	1,169,822	384	202	292	236	1,593
1891/95	1,758,929	153	442	773	165	4,166
1896/00	2,614,566	572	345	1,978	227	6,474
1901/05	3,206,772	676	322	2,504	299	8,352
År 1906	3,856,170	1,352	356	2,962	390	8,577
» 1907	4,401,555	3,140	692	3,592	258	8,146
» 1908	4,692,865	1,437	585	3,718	109	7,975
» 1909	4,341,044	951	487	3,420	107	7,146

tegel, murtegel, klinker o. d., taktegel, golf- och väggtegel. — ¹⁸ Inräknadt bottenplåtar, syllar och skarvfjärn till järnvägskenor. — ¹⁹ Af järn och stål. — ²⁰ Inräknadt rör,

Tab. 29 (forts.). In- och utförseln efter kvantiteten.

År.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.	Införsel.	Utförsel.
Årligen.	<i>Tegel</i> , ¹⁷ ton.		<i>Glasvaror</i> , deciton.		<i>Bleckslageriarbeten</i> , deciton.	
1861/70	5,731	3,036	4,608	1,304	2,048	875
1871/80	17,430	9,385	23,064	14,815	5,653	2,331
1881/90	33,107	50,663	27,114	39,283	8,842	8,301
1891/95	19,361	73,705	23,691	67,630	9,141	7,648
1896/00	47,150	96,223	33,089	98,642	14,788	11,324
1901/05	79,278	114,936	34,311	134,732	18,611	21,745
År 1906	73,078	122,444	48,677	120,589	27,478	37,201
> 1907	55,807	128,290	40,475	154,849	32,954	35,039
> 1908	24,437	64,947	31,809	127,264	29,793	37,452
> 1909	18,083	71,535	30,598	80,178	27,727	38,745
Årligen.	<i>Järnvägsskenor</i> , ¹⁸ ton.		<i>Plåtar</i> , ¹⁹ ton.		<i>Rör o. rördelar</i> , ton.	
1861/70	9,355	83	977	632	.	.
1871/80	32,201	379	3,460	1,155	.	.
1881/90	25,604	94	5,766	3,833	.	.
1891/95	29,537	160	4,123	3,489	5,017	855
1896/00	52,706	945	9,331	3,066	15,640	6,478
1901/05	58,429	38	14,084	2,189	19,474	8,424
År 1906	35,359	114	17,596	2,862	21,406	13,890
> 1907	29,731	83	18,369	2,261	25,844	18,795
> 1908	33,764	64	17,485	2,178	22,343	15,934
> 1909	41,164	105	15,620	1,272	23,844	8,999
Årligen.	<i>Spik</i> , deciton.		<i>Blyplåt</i> , ²⁰ deciton.		<i>Zinkmalm</i> , ton.	
1861/70	7,852
1871/80	15,269
1881/90	3,130	18	.	24,377
1891/95	16,708	27,873	10,173	71	.	29,064
1896/00	16,378	25,154	15,328	45	.	44,387
1901/05	2,177	41,388	18,468	59	.	45,295
År 1906	1,401	59,334	23,330	38	.	45,380
> 1907	1,357	71,646	20,744	219	17	41,236
> 1908	1,059	68,792	23,623	107	13	38,543
> 1909	1,312	77,644	16,961	115	1	38,865
Årligen.	<i>Zink, oarb. o. arb.</i> , ²¹ tusental kronor.		<i>Tenn, oarb.</i> , deciton.		<i>Svafvel</i> , ton.	
1861/70	463	5	217	148
1871/80	502	18	1,482	19	532	25
1881/90	893	22	2,380	42	2,304	112
1891/95	854	34	3,520	114	7,195	10
1896/00	1,141	45	5,419	190	13,117	24
1901/05	1,482	67	6,308	338	21,035	11
År 1906	2,473	153	8,186	510	22,745	12
> 1907	2,453	186	8,912	679	25,456	1
> 1908	1,901	280	8,077	540	30,806	7
> 1909	2,355	417	7,936	425	26,836	5

rördelar och tråd (fr. o. m. 1892). — ²¹ Inräknadt plåt, bleck, spik, rör och rördelar, skrot samt zinkarbeten.

Sjöfarten.

Sveriges vidsträckta kuster, med riklig tillgång på hamnar, dess många strömmar och otaliga innanvatten hafva helt naturligt i alla tider gjort vår nation till ett sjöfarande folk. Dock företer vår sjöfarts historia många växlingar, och tider af framgång hafva ej sällan följts af en utpräglad tillbakagång. Under de senaste åren hafva betydande framsteg skett, och behovet af sjöfartens förkofran gör sig alltmera erkändt så väl hos våra näringsidkare som hos de förvaltande och lagstiftande myndigheterna.

Af samtliga nationers handelsflottor upptog den svenska år 1850 vid pass 2.66 procent, — efter »förmedladt» tontal räknadt och med begagnande af A. N. Kiærs internationella sjöfartsstatistik. År 1865 hade vår andel nedgått till 1.92 procent. Under det följande årtiondet, eller egentligen under början af 1870-talet, ägde ett väldigt uppsving rum, som förde oss fram till 3.22 procent af världstonnaget år 1875. Men därefter följde tjugu år, som utgöra ett af de svagaste kapitlen i vår sjöfarts hela historia. År 1894 hade vår andel af handelsflottornas tontal sjunkit ända till endast 1.75 procent. Sedan dess hafva bättre tider inträdt för vårt land, men världens öfriga sjöfartsidkande nationer hafva också gjort storartade framsteg. Oaktadt det senast gångna årtiondet utgjort en tidrymd af kraftiga och äfven lyckosamma ansträngningar att rycka upp den svenska sjöfarten, i synnerhet på de mera aflägsna farvattnen, så ha vi dock ännu icke hunnit återtaga mera af det förlorade, än att vår handelsflotta för närvarande synes omfatta vid pass 2 procent eller något däröfver af världstonnaget, alltså långt ifrån den ståndpunkt af 3.22 procent, som vi intogo år 1875.

En öfversikt af den svenska Handelsflottans utveckling efter år 1850 lämnas i Tab. 30. Från och med år 1895 inräknas här endast fartyg om tjugu ton och däröfver. Lika som i andra länder har under senare tider *antalet* fartyg äfven hos oss snarare minskats än ökats, medan tonnaget vuxit, — det senare dock blott beträffande ångfartygen. För segelfartygen framträder öfverallt i våra dagar tillbakagång, såväl i fråga om antal som dräktighet.

För en närmare uppfattning af betydelsen af efterföljande siffror må nämnas följande angående grunderna för skeppsmätningen. Det härvid nu för tiden så godt som uteslutande använda systemet är Moorsoms, hvilket sedan år 1855 tillämpats i England, och i Sverige sedan den 1 april 1875. Enligt detta system mätas fartygen efter *rymd*. Enheten, registerton, motsvarar ett hundra engelska kubikfot eller 2.83 kubikmeter.

Tab. 30. Sveriges handelsflotta, åren 1850/1909.

(Före 1895: alla fartyg; från och med 1895: fartyg om 20 ton och däröfver.)

Vid slutet af år	Fartyg.	Tontal.	Ångfartyg. Tontal.	Segel- fartyg. Tontal.	Förmedladt tontal. ¹	Ång- fartyg i %. ²
1850	2,744	205,800	4,000	201,800	213,800	5.6
1860	3,200	283,600	12,000	271,600	307,600	11.7
1870	3,376	350,200	30,900	319,300	412,000	22.5
1880	4,333	552,400	90,800	461,600	734,000	37.1
1890	3,874	510,947	141,267	369,680	793,481	53.4
1895	2,763	483,003	181,276	301,727	845,555	64.3
1900	2,987	613,792	325,105	288,687	1,264,002	77.2
1905	2,981	723,089	459,664	263,425	1,642,417	84.0
1909	2,900	775,902	583,303	192,599	1,942,508	90.1

Vid tillämpningen af Moorsoms system hafva i fråga om beräkningen af ångfartygens tontal olika förfaringssätt gjort sig gällande, förnämligast med afseende å bestämmandet af den rymd, som bör *afdragas* för maskinrum och kolboxar (genom afdraget reduceras »bruttotontalet» till »nettoton»). Man plägar i detta hänseende skilja mellan tre s. k. regler: den engelska, donau-regeln samt tyska regeln. Enligt det *engelska* förfaringssättet afdragas i vissa fall generellt 32 procent af bruttotonnaget för skrufångare och 37 procent för hjulångare, i andra fall fråndrages maskinrummets kubikinnehåll, ökad med 75 procent för skruf- och med 50 procent för hjulångare. Den s. k. *donau-regeln* öfverensstämmer med det senast angifna engelska alternativet, men inrymmer därtill den bestämmelsen, att afdraget icke får öfverstiga 50 procent af hela bruttotonnaget. Vid begagnandet af den *tyska* regeln sker verklig uppmätning af både maskinrum och kolboxar, och fråndrages det sammanlagda tontalet.

I Sverige användes åren 1875—1881 den engelska regeln, men sedan dess den tyska. Den engelska regeln innebär tydligen en premiering af fartygskonstruktioner med största möjliga lastdrygheit. Längre hafva yrkanden gjorts att återinföra denna regel i vårt land, men hittills utan resultat.

Sveriges hela *ångbåtsflotta* år 1909 (utgörande 1,211 fartyg) omfattade 820,439 bruttoton, hvilket tal genom afdraget nedsattes till, såsom Tab. 30 utvisar, 583,303 nettoton. I medeltal utgjorde alltså afdraget 29 procent. *Segelfartygens* antal var 1,689 och bruttotontalet 221,038; äfven här göras vissa afdrag, hvarigenom nettotontalet blef 192,599.

Efter olika slag af *ägare* grupperade sig den svenska handelsflottan vid 1909 års utgång på följande sätt:

Tillhöriga:	Ångfartyg.	Tontal. ⁴	Segelfartyg.	Tontal. ⁴
Rederiaktiebolag	934	519,289	39	13,952
Andra aktiebolag	107	9,943	59	3,511
Enskilda personer	109	35,483	580	34,187
Flera redare ³	55	17,919	1,009	140,853
Handelsbolag	6	669	2	96
Summa	1,211	583,303	1,689	192,599

¹ Segelfartygens tontal + 3 gånger ångfartygens. — ² Ångfartygens effektiva (d. v. s. med 3 multiplicerade) tontal i % af hela det förmedlade tontalet (föregående kolumn). — ³ Med ansvar efter lott. — ⁴ Nettoton.

Af ångbåtsflottan tillhör således den ojämförligt största delen rederibolag, medan segelflottan lika afgjort samlar sig på gruppen af enskilda ägare (ensamma personer eller i samägo). — *Rederibolagen* hafva länge i Sverige varit många till antalet och därför mycket små; först under de senaste åren har någon koncentration förmärkts. Ännu ha vi dock intet rederibolag i Sverige som äger rang vid sidan af de stora världsbolagen (medan det vida mindre Danmark såsom bekant äger ett dylikt).

Angående *inkomsten* af rederirörelsen gifvas visserligen därom uppgifter, men de betraktas ännu såsom mycket bristfälliga.

I fråga om *bemanningen* af fartygen finnas uppgifter som afse genomsnittet för segelationstiden å till handelssjöfart använda fartyg (jfr här nedan). Antalet sådana år 1909, med känd numerär för besättningen, utgjorde 1,147 ångfartyg och 1,562 segelfartyg. Bemanningen utgjorde, — befäl och manskap:

	Ångfartyg.	Segelfartyg.	Summa.
Befälhafvare	1,147	1,562	2,709
Styrmän ¹	1,566	1,027	2,593
Maskinister	1,753	—	1,753
Eldare	3,159	—	3,159
Sjömän ²	5,883	4,520	10,403
Summa ³	13,508	7,109	20,617

Antalet sjömän å den svenska handelsflottan torde under de senare årtiondena icke hafva mycket ökat, — kanske delvis till och med gått tillbaka. Ett mycket stort antal af den talrika sjömannastam, som Sveriges vidsträckta kuster uppamma, tjänstgör därför alltså å främmande nationers fartyg.

Med afseende å våra handelsfartygs *användning* meddelas för år 1909 följande uppgifter. Af samtliga fartyg hade 62 ångfartyg om 8,297 ton och 122 segelfartyg om 11,063 ton icke varit använda till handelssjöfart, utan antingen användts för annat ändamål (såsom till fiskefartyg, vid bärgningsföretag, såsom isbrytare o. s. v.; anmärkas må, att hithörande fartyg icke äro till hela sitt antal upptagna inom handelsflottan) eller också legat upplagda i hamnarna. Till verklig handelssjöfart hade under året användts för nedanstående olika färder:⁴

Färder mellan	Ångfartyg.	Total. ⁵	Segelfartyg.	Total. ⁵
Svenska hamnar	557	59,658	473	24,750
Svenska och utländska	564	466,628	1,080	152,542
Utländska hamnar	26	48,004	9	4,002
Summa	1,147	574,290	1,562	181,294

Flertalet fartyg hafva alltså användts för färder mellan svenska och utländska hamnar. Endast ett fåtal hafva gått uteslutande på främmande länder, men dessa fartyg äro, såsom af tabellen synes, i regeln bland de större.

¹ Inräknadt s. k. bästemän. — ² Inräknadt kollämpare och uppsare. — ³ Här förutom funnos å ångfartygen 1,695 kvinnliga tjänare. — ⁴ För 2 ångfartyg om 716 ton samt 5 segelfartyg om 242 ton saknas uppgifter om användningen. — ⁵ Nettoton.

Medelstorleken af hithörande ångfartyg hinner nämligen till 1,846 ton, medan ångfartygen å blandad in- och utrikes fart stanna vid 827 ton i genomsnitt, och de talrika, men i regeln små fartyg, som begagnats uteslutande för inländska färder, ej nått mer än 107 tons dräktighet i medeltal.

Med hänsyn till *byggnadsmaterialet* fördelade sig den svenska handelsflottans fartyg år 1909 på följande sätt:

Fartyg	Ångfartyg.	Tontal. ¹	Segelfartyg.	Tontal. ¹
af järn eller stål	1,039	792,811	22	11,072
af trä och järn	122	20,411	16	2,387
af trä	50	7,217	1,651	207,579
Summa	1,211	820,439	1,689	221,038

Af ångfartygen voro alltså ej mindre än 97 procent — efter tontalet räknadt — byggda af järn eller stål, medan af segelfartygen 94 procent voro träfartyg, likaledes räknadt efter tontalet.

Fartyg som voro *yngre än tio år* utgjorde år 1879 ända till 50.7 procent af hela svenska flottan, efter förmedladt tontal räknadt. År 1897 hade denna grupp nedgått till 15.8 procent, och till och med den absoluta siffran hade under de aderton åren minskats. Dessa siffror gifva ett rent af bedröfligt intyg om den svenska sjöfartens förfall under denna period. De flesta fartygen år 1897 voro byggda på 1870-talet, hvilket i synnerhet gällde Bottniska vikens och Östersjöns hamnar ävensom landsbygdens i allmänhet; öfriga traktens fartyg voro i genomsnitt yngre. — För senare tider saknas uppgifter af detta slag, men förhållandena hafva otvifvelaktigt i hög grad bättre.

Att fartygens *storlek* efter hand vuxit, kan man ju vänta sig — med hänsyn till den allmänna utvecklingsgången i detta fall i vår tid. Också befinnes vid nedanstående tidpunkter *medelstorleken* af våra handelsfartyg hafva utgjort:

	Ångfartygen.	Segelfartygen.
År 1870	75 bruttoton	106 bruttoton
> 1880	108 >	129 >
> 1890	139 >	129 >
> 1900	357 >	139 >
> 1909	482 >	114 >

Ännu år 1880 voro alltså de svenska segelfartygen i genomsnitt större än ångfartygen; numera är ångbåtarnas medeltontal mer än fyra gånger större än seglarnas. Segelfartygens storlek har under de senaste åren begynt gå något tillbaka. — Ännu år 1898 ägde Sverige icke något fartyg om fullt 3,000 tons dräktighet; år 1909 hade vi 39 fartyg, som öfverstege denna siffra, och det största nådde till nära 6,000 ton (brutto). Såsom bekant är dock äfven denna storlek mycket anspråkslös, om man ser till de stora sjöfartsnationernas oceanjättar i våra dagar.

En *klassificering* af de svenska fartygen år 1909 utföll på följande sätt:

Dräktighet.	Ångfartyg.	Tontal.	Segelfartyg.	Tontal.
20—50 bruttoton	69	2,547	451	17,145
50—100 >	186	13,734	652	46,645
100—200 >	278	43,822	278	38,113

¹ Bruttoton.

Dräktighet.	Ångfartyg.	Total	Segelfartyg.	Total.
200—500 bruttoton . . .	219	69,347	256	78,751
500—1,000 » . . .	147	105,861	44	29,390
1,000—2,000 » . . .	223	314,877	7	8,937
2,000—4,000 » . . .	74	200,435	1	2,057
4,000 och däröfver	15	69,816	—	—
Summa	1,211	820,439	1,689	221,038

Räknadt efter *nettotantalet* (ofvanstående tal äro bruttoton), nådde Sveriges största fartyg år 1909 till 4,358 ton, och endast ytterligare trenne öfverskredo siffran 4,000 ton.

I fråga om *tillkomst* och *afgång* inom vår handelsflotta möta följande tal, utgörande genomsnitt för de fem åren 1905—1909:

	Ångfartyg.	Total.	Segelfartyg.	Total.
<i>Nyanskaffning:</i>				
Nybyggda inom riket	30	5,628	26	1,861
Förvärfvade från utlandet	34	39,567	44	7,038
<i>Afgång:</i>				
Förolyckade	8	5,158	34	5,839
Kondemnerade, slojade m. m.	10	2,050	68	10,214
Öfvergångna i utländsk ägo	8	3,108	21	7,290

Dessa tal äro mycket litet hugnesamma i fråga om nyanskaffningen; de visa nämligen, att till ojämförligt största delen våra fartyg nu för tiden byggas i utlandet, i synnerhet de större. — Antalet *förolyckade* fartyg inom den svenska handelsmarinen är, relativt taget, icke högt.

Smärre fartyg. Den föregående framställningen har, såsom nämnt, omfattat endast fartyg om tjugu bruttoton och däröfver. Om de smärre fartygen äger man endast ofullständiga uppgifter. Det kända antalet (år 1909) är 902 ångfartyg och 604 segelfartyg, använda för handelssjöfart eller resandes fortskaffande.

Af dessa fartyg äro ej mindre än 423 ångfartyg och 108 segelfartyg omätta. De öfriga 479 ångfartygen äga sammanlagdt 5,332 tons dräktighet, och de 496 segelfartygen 6,165 ton. Genom sitt stora antal spela dessa fartyg en icke så obetydlig roll för den lokala samfärdseln. Om deras bemanning äro inga uppgifter tillgängliga.

Sjöfarten. Till följd af rikedom på vattenvägar samt den omständigheten att de i handel omsatta varorna, särskildt vid utrikes-handeln, mestadels utgöras af ovanligt skrymmande sådana (trävaror, malmer, stenkol o. s. v.), är Sveriges sjöfart alldeles ovanligt stor i förhållande till folkmängden.

Om den *sammanlagda* sjöfarten — såväl inrikes som utrikes — finnas uppgifter, omfattande fartyg om tio ton och däröfver äfvensom hamnar och lastageplatser, där hamnumgälder eller grundpenningar utgå efter af Kungl. Maj:t fastställd taxa. Åtskilliga mindre hamnar saknas alltså, och likaså redovisas icke den s. k. lokala hamntrafiken, eller skeppsfarten inom de särskilda hamnområdena.

Tab. 31. Sjöfarten mellan Sverige och utlandet.

Årligen.	Ankomna fartyg.		Afgångna fartyg.		Tillsammans.	
	Antal.	Totalt.	Antal.	Totalt.	Antal.	Totalt.
1876/80 . .	21,919	3,196,448	21,472	3,231,885	43,391	6,428,333
1881/85 . .	27,611	4,226,782	26,182	4,204,253	53,793	8,431,035
1886/90 . .	28,640	4,934,938	27,012	4,933,878	55,652	9,868,816
1891/95 . .	30,241	5,931,836	29,485	5,970,121	59,726	11,901,957
1896/00 . .	34,140	7,781,894	34,179	7,793,822	68,319	15,575,716
1901/05 . .	35,957	8,896,728	36,037	8,888,616	71,994	17,785,344
År 1907 . .	36,088	9,872,522	35,964	9,792,371	72,052	19,664,893
» 1908 . .	34,368	10,083,723	34,605	10,037,161	68,973	20,120,884
» 1909 . .	33,258	10,096,487	33,072	10,146,863	66,330	20,243,350

Väljer man året 1909, hvars siffror dock vanligen något understiga 1908 års, på grund af de kända omfattande arbetskonflikterna, — så finner man, att under detta år i allt 309,723 in- och utklareringar verkställdes af fartyg (om tio ton och däröfver) i svenska hamnar, och att sammanlagda tontalet af dessa fartyg var 48,892,993 ton. Häraf föllo på fartyg, som kommo från eller afgingo till *svensk* hamn, 250,921 klareringar om 25,278,745 ton, och på förbindelserna med *främmande* land 58,802 klareringar om 23,614,248 ton.¹ Den inrikes farten omfattade således 81 procent af klareringarnas antal, men endast 52 procent af tontalet.

Den *inrikes* sjöfarten fördelade sig på 185,435 klareringar af ångfartyg och 65,486 klareringar af segelfartyg; sammanlagda tontalet var för ångfartygen 21,614,882 och för segelfartygen 3,663,863. De uppgifter, som föreliggå om denna den inrikes sjöfarten, äro helt naturligt mindre specificerade än de motsvarande, som afse trafiken till och från främmande länder.

Utrikes sjöfarten. Omfattningen af Sveriges utrikes sjöfart, d. v. s. antalet och dräktigheten af fartyg, som från Sverige afgått till främmande land eller till Sverige från främmande land ankommit, framläggas för tidrymden efter år 1875 i Tab. 31. I genomsnitt för åren 1876/80 utgjorde hela tontalet för dylika fartyg, in- och utklarade, 6.43 millioner ton. Åren 1908 och 1909 hade vi hunnit till öfver 20 millioner ton. Såsom redan är anmärkt, är den utrikes sjöfarten i Sverige ovanligt stor i förhållande till folkmängden.

Nyss anförda förhållande gör, att Sverige är af långt större internationell betydelse såsom afnämare af skeppstonnage än i fråga om handeln. Enligt Kiærs utredning är sannolikt, att för närvarande ingen världshandelsartikel kräver så stort tonnage för sin befordran som trävarorna; och inom denna artikel är, såsom bekant, vårt land en af de största säljarne. Äfven inom stenkolshandeln är Sveriges roll betydande. Af Englands kunder voro åtminstone för några år sedan Tyskland, Frankrike och Italien de enda, som köpte mera af denna vara än Sverige.

Erinrar man sig detta, bör det vara klart, att vid afslutande af handels- och sjöfartstraktater Sverige har genom sin betydelsefulla ställning inom sjö-

¹ Angående den bristande öfverensstämmelsen med andra här anförda siffror, se den officiella sjöfartsstatistiken.

Tab. 32. Utrikes sjöfarten fördelad efter svenska och främmande fartyg.

Årligen.	Svenska fartyg.		Främmande fartyg.		Tontal, i tusental ton.			
	Antal.	Tontal.	Antal.	Tontal.	Ångfartyg.		Segelfartyg.	
					Svenska.	Främmande.	Svenska.	Främmande.
1876/80 . . .	19,565	2,271,437	23,826	4,156,896	1,056	1,545	1,216	2,611
1881/85 . . .	25,953	3,036,018	27,840	5,395,017	1,726	3,027	1,311	2,368
1886/90 . . .	25,149	3,454,269	30,503	6,414,547	2,206	4,616	1,248	1,799
1891/95 . . .	28,623	4,011,511	31,103	7,890,446	2,678	6,316	1,334	1,574
1896/00 . . .	34,860	5,805,671	33,459	9,770,045	4,356	8,471	1,450	1,299
1901/05 . . .	39,443	8,177,307	32,551	9,608,037	6,742	8,439	1,435	1,169
År 1907 . . .	38,656	9,975,001	33,396	9,689,892	8,611	8,748	1,365	941
» 1908 . . .	34,732	9,9*5,487	34,241	10,135,397	8,828	9,298	1,158	837
» 1909 . . .	34,028	10,197,200	32,302	10,046,150	9,141	9,253	1,056	792

farten en större trumf på hand än som kunde väntas af dess jämförelsevis mindre framträdande betydelse inom handelsverksamheten.

Tab. 32 utvisar, huru vår utrikes sjöfart fördelar sig på ångfart och segelfart. Åren 1876/80 in- och utklarerades ångare om sammanlagt 2·60 millioner ton; år 1909 hade siffran stigit till 18·39 millioner. Segelfartygens tontal har däremot under samma tid minskats från 3·83 millioner ton till endast 1·85 millioner.

Efter flagga fördelade sig vår utrikes sjöfart på det sätt som framgår af Tab. 32 och 33. Svensk flagg vajade öfver kölar med ett sammanlagdt tontal af 2·27 millioner ton i genomsnitt för åren 1876/80; år 1909 hade siffran vuxit till 10·20 millioner ton. Främmande fartygs tontal har under samma tid stigit från 4·16 millioner till 10·05 millioner. Det svenska tonnaget har alltså ökat sin andel af vår sjöfart från 35 till 50 procent.

Under nedanstående år fördelade sig Sveriges sjöfart procentiskt taget på följande sätt med afseende å tontalet för olika nationers fartyg:

Fartyg.	År 1870.	År 1880.	År 1890.	År 1900.	År 1909.
Svenska	31·75	37·19	33·66	41·57	50·37
Danska	5·90	17·88	23·08	22·98	20·10
Tyska	3·51	5·71	7·28	9·31	10·80
Norska	33·76	18·32	9·32	10·01	7·49
Engelska	14·41	13·47	20·50	9·89	6·05
Finska	5·67	4·17	3·63	2·62	2·75
Nederländska	2·41	1·61	1·59	1·91	1·79
Ryska	0·31	0·19	0·36	0·44	0·31
Franska	1·31	1·27	0·18	0·25	0·11
Öfriga	0·97	0·19	0·40	1·02	0·23
Summa 100·00	100·00	100·00	100·00	100·00	100·00

År 1870 upptogo alltså de norska fartygen 34 procent af vår utrikes sjöfart, eller mer än våra egna. Detta var ett kvarlevande förhållande från den tid, då norska sjöfarten fick sitt egentliga uppsving genom trävarufrakten från våra norrlandshamnar. Sedan dess hafva de norska redarna funnit andra

Tab. 33. *Utrikes sjöfarten. Specifikationer.¹*

Årligen.	Ångfartyg. Tusental ton.					Segelfartyg. Tusental ton.				
	Ankomna.		Afgångna.		Summa.	Ankomna.		Afgångna.		Summa.
	Svenska.	Främmande.	Svenska.	Främmande.		Svenska.	Främmande.	Svenska.	Främmande.	
<i>Lastade.</i>										
1876/80 . . .	441	374	404	367	1,586	238	363	589	1,227	2,417
1881/85 . . .	746	628	652	8 59	2,885	243	335	620	1,110	2,308
1886/90 . . .	853	851	833	1,413	3,950	267	285	599	831	1,982
1891/95 . . .	968	1,076	1,134	2,074	5,252	295	276	633	716	1,920
1896/00 . . .	1,493	1,246	1,627	2,639	7,005	359	241	674	592	1,866
1901/05 . . .	1,982	1,375	2,143	2,505	8,005	357	245	649	493	1,744
År 1907 . . .	2,670	1,644	2,958	2,721	9,993	335	229	614	389	1,567
» 1908 . . .	2,760	1,725	2,849	2,685	10,019	289	218	513	341	1,361
» 1909 . . .	2,989	1,764	2,837	2,592	10,182	251	210	480	317	1,258
<i>I barlast.²</i>										
1876/80 . . .	79	398	132	406	1,015	363	940	26	81	1,410
1881/85 . . .	116	893	211	648	1,868	416	850	32	72	1,370
1886/90 . . .	251	1,457	270	894	2,872	355	616	27	67	1,065
1891/95 . . .	363	2,070	214	1,095	3,742	372	512	32	72	988
1896/00 . . .	682	2,991	554	1,595	5,822	366	404	51	62	883
1901/05 . . .	1,396	2,843	1,221	1,716	7,176	358	341	71	90	860
År 1907 . . .	1,645	2,752	1,338	1,631	7,366	350	247	66	76	739
» 1908 . . .	1,721	2,877	1,498	2,011	8,107	298	196	58	82	634
» 1909 . . .	1,646	2,786	1,669	2,111	8,212	271	178	54	87	590
<i>Tillsammans.</i>										
1876/80 . . .	520	772	536	773	2,601	601	1,303	615	1,308	3,827
1881/85 . . .	862	1,521	863	1,507	4,753	659	1,185	652	1,182	3,678
1886/90 . . .	1,104	2,308	1,103	2,307	6,822	622	901	626	898	3,047
1891/95 . . .	1,331	3,146	1,348	3,169	8,994	667	788	665	788	2,908
1896/00 . . .	2,175	4,237	2,181	4,234	12,827	725	645	725	654	2,749
1901/05 . . .	3,378	4,218	3,364	4,221	15,181	715	586	720	583	2,604
År 1907 . . .	4,315	4,396	4,296	4,352	17,359	685	476	680	465	2,306
» 1908 . . .	4,481	4,602	4,347	4,696	18,126	587	414	571	423	1,995
» 1909 . . .	4,635	4,550	4,506	4,703	18,394	522	388	534	404	1,848

trader ännu mera lönande. — De *danska* fartygens andel i vår skeppsfart steg från 6 procent år 1870 till 23 procent åren 1890 och 1900. Den lilla tillbakagången sedan dess beror väl på, att numera en del af de fartyg, som uppehålla Öresundstrafiken, gå under svensk flagg. — De *tyska* fartygens andel har stigit från 3½ till nära 11 procent, hvaremot de *engelska* fartygen, som år 1890 upptogo mer än 20 procent, numera gått ned till 6 procent.

Såsom synes hafva stora växlingar inträdt i våra sjöfartsförhållanden under den senaste mansåldern. Det mest glädjande faktum, är att våra egna

¹ Till följd af de många afrundningarne stämma ej talen öfverallt fullt på sista siffran med talen i denna och öfriga här upptagna tabeller. — ² Med barlastade fartyg förstås sådana, hvilkas last uppgår till mindre än en tiondel af den afgiftspliktiga dräktigheten. Här ingå därför äfven de flesta passagerarebåtar.

Tab. 34. Svenska fartyg i utrikes sjöfart.

Årligen.	Samtliga fartyg. Ankomna och afgångna.		Hela tontalet. Tusental ton.				Intjänta bruttofrakter. Tusental kr.		
	Antal.	Tontal.	Las- tade.	Bar- last.	Ång- fartyg.	Segel- fartyg.	Hela be- loppet.	Mellan Sverige o. ut- landet.	Mellan utrikes orter.
1876/80 .	22,256	4,472,951	3,238	1,235	1,997	2,476	35,514	18,965	16,549
1881/85 .	25,917	5,242,730	3,928	1,315	2,778	2,465	33,916	19,652	14,264
1886/90 .	28,942	6,701,704	4,864	1,838	4,393	2,309	33,428	20,877	12,551
1891/95 .	30,786	7,779,571	5,473	2,307	5,546	2,234	32,520	21,993	10,527
1896/00 .	36,385	10,635,624	7,294	3,342	8,529	2,107	47,321	34,180	13,141
1901/05 .	40,086	16,005,854	10,871	5,135	14,068	1,938	54,550	37,421	17,129
År 1907 .	44,215	23,597,185	16,141	7,456	21,840	1,757	74,147	46,235	27,912
» 1908 .	43,760	23,823,039	16,291	7,532	22,333	1,490	72,993	45,407	27,586
» 1909 .	44,786	24,943,617	17,252	7,692	23,527	1,417	74,331	44,346	29,985

fartyg numera omfatta fulla 50 procent af det in- och utklarerade tontalet, mot ännu år 1890 endast 34 procent.

Tab. 33 innehåller en hel mängd detaljer, som hvar för sig äro af ganska mycket intresse men som icke torde erfordra några kommentarier.

Svenska fartyg i utrikes sjöfart. I det föregående har behandlats den utrikes sjöfarten på Sverige, af svenska fartyg och af främmande. Ett annat spörsmål är den *samfälda* utrikes sjöfart, som drifves af *svenska fartyg*. I denna fart ingå *dels* de färder under hvilka svensk hamn beröres, hvilka färder inräknas i »Sveriges utrikes sjöfart» och alltså äro behandlade redan i det föregående, *dels* åter de färder af svenska fartyg, under hvilka svensk hamn *icke* beröres, hvilka färder alltså sträcka sig från det ena främmande landet till det andra. I Tab. 34 framläggas en öfversikt af *bägge* dessa olika grenar af den svenska handelsflottans verksamhet, alltså en öfversikt af dess samfälda transportarbete. Anmärkas må, att de svenska fartygens färder mellan främmande land äro kända endast för de hamnar, i hvilka finnas svenska konsulat; dock äro ju dessa hamnar de ojämförligt viktigaste.

Tabellen visar på ett målande sätt å ena sidan den stora nedgången i ekonomiskt hänseende för vår sjöfart från midten af 1870-talet till midten af 1890-talet, då de årliga fraktbeloppen sjönko från 35^{1/2} till 32^{1/2} millioner kronor (alltså ingen tillväxt utan till och med absolut nedgång på inemot tjugu år, till trots för en rätt betydlig ökning af tonnaget). — å andra sidan de vackra framstegen sedan dess, då de intjänta bruttofrakterna numera närma sig 75 millioner kronor årligen.

Direkta svenska ångbåtlinier på främmande hamnar existerade ännu för halftannat årtionde sedan knappast alls — utanför ett par

närbelägna länder i Europa. I detta hänseende var det som vi låtit de största försummelserna komma oss till last. Den regelbundna trafiken mellan Sverige och Danmark uppehölls uteslutande af danska fartyg, mellan Sverige och Finland af finska fartyg, mellan Sverige och England till långt öfvervägande del af engelska fartyg. Ingen enda regelbunden svensk ångbåtslinie förde till hamn inom främmande världsdel.

Härutinnan hafva nu de senaste åren medfört betydande förändringar till det bättre. Det bolag, som ombesörjer Öresundstrafiken, är numera åtminstone till namnet danskt-svenskt. Direkta ångbåtsförbindelser med svenska fartyg äro etablerade mellan Sverige och Argentina, Brasilien, Mexiko, Sydafrika, Australien och Östasien. Till Levanten ha vi fått *tvenne* svenska linier, som konkurrera med hvarandra(!). Slutligen bör ihågkommas den betydelsefulla ångfärjeförbindelsen Trelleborg—Sassnitz, som uppehålls gemensamt af Sverige och Preussen, samt ångfärjeleden Malmö—Köpenhamn, som vi dela med danskarna. Äfven på Ryssland har vår sjöfart förbättrats under senare år.

Ännu skötes dock samfärdseln med Finland uteslutande af finska fartyg. Och framför allt: ännu saknas den naturligaste af *alla* svenska ångbåtsförbindelser med främmande världsdelar: den direkta linien Sverige—Förenta Staterna.

Att **skeppsbyggeriet** i Sverige på ett bedröfligt sätt gått tillbaka, är redan antydt i det föregående. I fråga om **hamnanläggningar** och **dockor** har äfvenledes rådt en period af svåra försummelser, — i förra fallet med några vackra undantag (t. ex. Malmö), i senare fallet ännu nära nog undantagslöst. Här återstår mycket att göra, om vi skola kunna rycka upp igen till en tidsenlig ståndpunkt.

Vid sidan af de många ogynnsamma förhållandena i vår sjöfarts historia under 1800-talets sista fjärdedel framstår vårt **bärgningsväsende** i en lysande dager. I detta hänseende står vårt land på höjdpunkten af tidens fordringar och har äfven ekonomiskt redt sig ganska bra i en konkurrens, som här är svårare kanske än på de flesta andra områden.

Om våra **vattenvägar**, se några ord här nedan under rubriken Samfärdseln.

Samfärdseln.

Det senaste halfva seklet har på samfärdselns område inom vårt land karakteriserats af ett öfvervägande intresse för järnvägsanläggningar, hvilket under vissa tider låtit alla våra öfriga samfärdsmedel försummas — undantagandes delvis den *inrikes* sjöfarten.

Våra **landsvägar** representera en sammanlagd längd af vid pass 60,000 kilometer. Vägnätets nyutsträckning har under senare årtionden varit ganska obetydlig, och trafiken på landsvägarna har inom hela södra Sverige högst väsentligt aftagit i intensitet.

Detta sista förhållande är helt naturligt, då ju numera samfärdseln vida bättre förmedlas på annat sätt. Att åter nyanläggningen af vägar i norra och västra Sverige blifvit otillbörligt försummad, erkännes i våra dagar allmänt. På många ställen i Värmland, på Dal, i Dalarna och i västra Norrland, där järnvägsanläggningar ännu äro ekonomiskt otänkbara, skulle en väsentlig förbättring vinnas redan om man finge landsvägar. Särskild uppmärksamhet förtjäna i detta hänseende gränstrakterna mot Norge, hvilket land i allmänhet har ett bättre landsvägsnät än Sverige och därför också drager till sig en otillbörlig del af handelsomsättningen i gränsbygderna.

I allmänhet är *underhållet* af våra vägar mångenstädes otillfredstillande, särskildt i förhållande till de skärpta fordringar, som i våra dagar skapats af automobiltrafiken.

Järnvägarna utgöra vårt folks ekonomiska storverk under det senaste halfseklet. På detta område har nedlagts en energi och ådagalagts en storslagen vidsynthet både af staten, kommuner och enskilda, hvilken bjärt afsticker mot de samtida försummelserna inom sjöfarten.

Att beklaga är, att detta energiska järnvägsbyggande icke begynte *tjuu år tidigare*. Fråga är om vi ej då skulle haft en ganska stor del af utvandringen ogjord.

För närvarande äger Sverige vid pass 14,000 kilometer järnvägar. Detta gör i det närmaste en kilometer järnväg för hvar fjärde

kilometer landsväg. Hvem skulle för ett par mansåldrar sedan ha kunnat tänka sig möjligheten af något dylikt?

År 1905 hade Sverige 2·82 km. järnväg *på hvarje tiotusental hektar* af ytvidden. Motsvarande medeltal för hela Europa var 3·18, nämligen för Västeuropa 5·87 och för Östeuropa 1·44 km. Förenta Staternas siffra var 3·71.

På tiotusen inb. hade Sverige samma år 23·88 kilom. järnväg, hvilken siffra, såsom bekant, är den högsta i Europa. Västeuropas medeltal var endast 9·13 kilometer, Östeuropas 5·08 och hela Europas 7·48. Från denna synpunkt stå dock åtskilliga länder i främmande världsdelar, med stora naturliga rikedomar men gles befolkning, högre än vi. Argentina hade 34·11 kilometer järnväg pr tiotusen inb., Förenta Staterna 41·39, Brittiska Australien 53·66 och Kanada 60·08.

Anläggningskostnaden för våra järnvägar uppgår numera till omkring en milliard kronor — en oerhörd kapitalplacering i ett icke rikare land än vårt. Det är naturligtvis en ekonomisk börda att nödgas nedlägga så stora utgifter å samfärdsmedlen, men det är ju en nödvändighet som sammanhänger med landets vidsträckt och karga odling. För öfrigt är vårt järnvägsnät såsom helhet betraktadt icke någon alltför dålig affär ens från rentabilitetens synpunkt — alltså äfven oafsedt de indirekta fördelarna.

Att de svenska järnvägarna, trots befolkningens gleshet, gifva någorlunda afkastning å det däri nedlagda kapitalet, beror framför allt på deras billiga anläggningskostnad. År 1905 uppgick denna endast till 101,000 francs pr kilometer, eller mindre än i hvarje annat europeiskt land. Den europeiska genomsnittssiffran var 367,000 francs pr kilometer, Västeuropas tal 419,000 och Östeuropas 261,000 francs. De engelska järnvägarna ha kostat ända till 873,000 francs pr kilometer i medeltal. Äfven i de främmande världsdelarna gifves icke något land, åtminstone intet mera betydande, som har byggt sina järnvägar så billigt som vi. För Förenta Staterna är medelsiffran 224,000, och för Kanada 195,000 francs pr kilometer.

Att våra järnvägar äro så billiga, betydur, såsom bekant, icke att de äro dåliga. De äro endast enklare till sin utrustning än flertalet andra länders. Angående öfriga faktorer, som här inverkat, se t. ex. Sveriges land och folk, sid 907.

Till den ofvannämnda enklare utrustningen hör också en jämförelvis liten *vagnpark*, hvilket helt naturligt förklaras af den mindre lifliga trafiken i ett gles befolkadt land. På hundra kilometers bana har Sverige 13 lokomotiv, medan det europeiska medeltalet hinner till 31. I detta hänseende stå, egendomligt nog, Förenta Staterna endast i jämnhöjd med oss: därstädes finnas ej fullt 15 lokomotiv pr hundra kilometer banlängd. — Af personvagnar har Sverige 23 på hundra kilometer, Europa i medeltal 65, men Förenta Staterna endast 9. Man ser, huru öfvervägande Amerikas järnvägar äro afsedda för godstrafik. Af godsvagnar ha Förenta Staternas järnvägar mer än 500 pr hundra kilometer bana. Europa i genomsnitt hinner ännu högre, eller till nära 800, medan vi i Sverige stanna vid ungefär 320.

Det har naturligtvis ett visst intresse att jämföra järnvägarnas vagnpark också med folkmängden. En bygd med tiotusen inb. har i vårt land för sitt behof 3 lokomotiv, 6 personvagnar och 76 godsvagnar; en europeisk normalbygd af samma folkmängd disponerar 2 lokomotiv, 5 personvagnar och 60 godsvagnar; en motsvarande bygd i Förenta Staterna 6 lokomotiv, 4 per-

sonvagnar och mer än 200 godsvagnar. För godstrafiken äro vi svenskar alltså icke lika rikligt utrustade som amerikanarne, men annars framträder här tydligt huru väl vi i vårt land sört för vårt behof af järnvägskommunikationer.

Trafiken är på våra järnvägar helt naturligt föga intensiv. År 1905 uppgick den per bankilometer till 88,000 personkilometer och 153,000 tonkilometer gods. Förstnämnda siffra underskrides endast i ett par Balkanstaters; till och med Norges siffra är något högre än vår. Orsaken till vår ytterligt blygsamma ställning ifråga om *persontrafiken* är till en väsentlig del, att våra järnvägar försummat lokaltrafiken närmast de stora städerna, hvilken trafik i andra länder (och bland dem äfven Norge) ofta är oerhördt intensiv. I allt har Europa 336,000 personkilometer pr bankilometer, mot, såsom nyss nämndes, i Sverige endast 88,000. Anmärkas må, att Förenta Staterna, med 112,000, stå föga öfver oss, och Argentina m. fl. utomeuropeiska länder till och med lägre än vi. — I fråga om *godstrafiken* nå vi relativt högre än beträffande persontrafiken. Våra 153,000 tonkilometer pr bankilometer underskridas i Norge, Danmark, Finland, Portugal och samtliga Balkanländer utom Rumänien. Europas medelsiffra är 523,000, Förenta Staternas ända till 889,000.

Järnvägstrafiken kan naturligtvis jämföras också med folkmängden. Här komma vi, med vårt från denna synpunkt utsträckta järnvägsnät, i det närmaste upp till de europeiska medeltalen, åtminstone i fråga om godstrafiken. Hvarje inb. i Sverige reser 208 kilometer om året på järnväg, hvarje europé i medeltal 250 kilometer, hvarje inb. i Förenta Staterna 463 kilometer. Hvarje svensk fordrar för sitt behof en godstransport af 361 tonkilom. om året, och hvarje europé blott obetydligt mera, eller 389. Här stå Förenta Staterna utom jämförelse med öfriga länder. Godstrafiken å Förenta Staternas järnbanor motsvarar 3,685 tonkilom. pr inb., eller ej långt ifrån tio gånger så mycket som det europeiska medeltalet. Det är resultatet af en masstransport, utförd på oerhörda afstånd, som här gifver sig tillkänna.

Afkastningen af järnvägarna kan vid internationella jämförelser beräknas endast på det sätt, att skillnaden mellan inkomster och utgifter sammanställas med anläggningsskapitalet. Ett sådant tillvägagående lämnar visserligen en ganska ofullkomlig bild af affärens verkliga ställning, men när hela länder jämföras med hvarandra, måste dessa siffror dock betraktas såsom åtminstone någorlunda kommensurabla. År 1905 uppskattades för Europas samtliga järnvägar byggnadsskapitalet till 115,246 millioner francs. Inkomsterna för året uppgingo till 12,030 millioner francs, och utgifterna till 7,644 millioner; skillnaden, 4,386 millioner francs, motsvarade 3.81 procent af ofvan angifna kapital. Till och med de engelska järnvägarna gifva numera endast 3 à 3½ procent i årlig nettoafkastning. Öfverhufvud går utvecklingen i den riktningen, att man äfven af järnvägarna, — liksom redan af postväsendet m. fl. samfärdsanstalter — så småningom upphör att fordra sedvanlig räntefkastning och i stället lägger hufvudvikten vid de *indirekta* fördelarna, hvilka till och med för en enskild aktieägare kunna mer än uppväga den direkta afkastningens svaghet. Än mera gäller detta i fråga om järnvägar i offentlig ägo.

Räknaadt på samma sätt som nyss för Europa gåfvo de svenska järnvägarna år 1905 en nettovinst af något öfver 4 procent, alltså från allmänt europeisk synpunkt en fullt medelmåttig afkastning. Till följd af löneförhöjningar för personalen har vinsten under somliga år varit åtskilligt svagare; för närvarande synes den dock ånyo befinna sig i uppgång.

Öfverhufvud kan ej nekas, att under de senaste åren det *enskilda* järnvägsbyggandet i vårt land inskränkts till ganska små dimensioner, efter att

förut under några årtionden hafva drifvits med en rent förvånande energi. Tillbakagången kan möjligen delvis förklaras af, att i södra Sverige behovet af järnvägar för tillfället måste anses i det närmaste fyllt. Hvad angår norra Sverige, är detsamma helt naturligt icke något lockande fält för enskilda järnvägsanläggningar.

En löftesrik väg är den, hvarpå man nu senast slagit in: att i trakter med mindre trafikmöjligheter nöja sig med billiga s. k. tertiärbanor, — med bibehållande af den normala spårvidden. På detta sätt yppas utsikter för stora, glest bebodda trakter, att utan ruinerande kostnader komma i åtnjutande af tidsenliga samfärdsmedel. Troligen skulle icke så litet kapital hafva besparats och dock bekvämare samfärdsel vunnits, om man tidigare slagit in i denna riktning.

Vattenvägar. Här ofvan har antydts, att under järnvägsbyggandets tidevarf öfriga samfärdsvägar fått stå något tillbaka. Ej minst gäller detta vårt land och dess konstgjorda vattenvägar. Tidigare och i vidsträcktare grad än i flertalet andra länder ha vi i Sverige haft ögonen öppna för betydelsen af ett välordnad kanal-system. Våra äldre kanaler byggdes emellertid samt och synnerligen med för små dimensioner, i fråga om bredd och djup, slussarnas rymlighet m. m., för att motsvara nutidens oerhördt stegrade anspråk. Deras betydelse har härigenom i hög grad minskats, åtminstone relativt taget, och den har väl aldrig nått den höjd, som vid de ursprungliga anläggningarna afsågs.

Länge fick ock härvid bero. Under senaste tider har emellertid inom Europas nästan alla länder intresset för kanalbyggnader vaknat upp igen. Man har funnit det ekonomiskt fördelaktigt att genomföra en arbetsfördelning mellan vattenvägar och järnvägar, lämnande åt de förra den tunga och skrymmande trafik, för hvilken hastigheten icke är en oeftergiflig fordran. Äfven till vårt land har detta nyvaknade intresse sträckt sig, om det än hittills icke hunnit mycket utöfver planer och kostnadsberäkningar. Trollhätte kanal skall dock numera ombyggas till att motsvara de moderna anspråken, och sedan i sammanhang härmed de vänerska hamnarna fördjupats, kommer denna stora insjö att öppnas för oceantrafiken.

Slutord.

Förestående summariska öfversikt af näringsverksamheten i vårt land borde egentligen åtföljas af en öfverblick af våra penninge-
inrättningars utveckling under samma tid, emissionsverksamheten
m. m. Här, där det ej kan komma ifråga att göra vidlyftiga special-
undersökningar utan vi måste inskränka oss till referat af redan
föreliggande arbeten, är det emellertid icke möjligt att lämna någon
sammanfattning af vårt penningeväsens historia. Visserligen finnes
sedan mycket lång tid tillbaka ett utförligt och från statistisk syn-
punkt mången gång förträffligt material i detta hänseende samladt.
Men med undantag för sparbanksstatistiken är detta material ännu
så godt som icke bearbetadt. Och att här upptaga sparbankerna
ensamma till behandling, skulle lätt verka vilseledande.

I allmänhet kan man anmärka, att när vårt lands ekonomiska
historia behandlats, man i regeln inskränkt sig till den ekonomiska
lagstiftningens historia eller till framställningen af de särskilda
yrkesgrenarnas *tekniska* utveckling. Det ekonomiska lifvet själfvt
har endast sällan blifvit föremål för historisk behandling, annat än
i enstaka monografier.

Från det föregående erinra vi, att några data rörande växeldi-
skontot meddelas sid. 28 här ofvan. I Tab. 1, sid. 22, finnes en
kolumn, innehållande uttagningarna i sparbankerna för hvarje år
sedan 1866, uttryckta i procent af insättningarna under året.

Rättelser.

Sid. 19. Rad 8 nedifrån står i sista kol.: 174·91; läs: 174·96.

Sid. 50. I kol. för färskt oxkött står för åren 1901/05 siffran 33·98; läs: 38·98.

1862

The first of the year was a very dry one, and the crops were much injured. The weather was very hot, and the ground was very hard. The crops were much injured, and the people were very poor. The weather was very hot, and the ground was very hard. The crops were much injured, and the people were very poor.

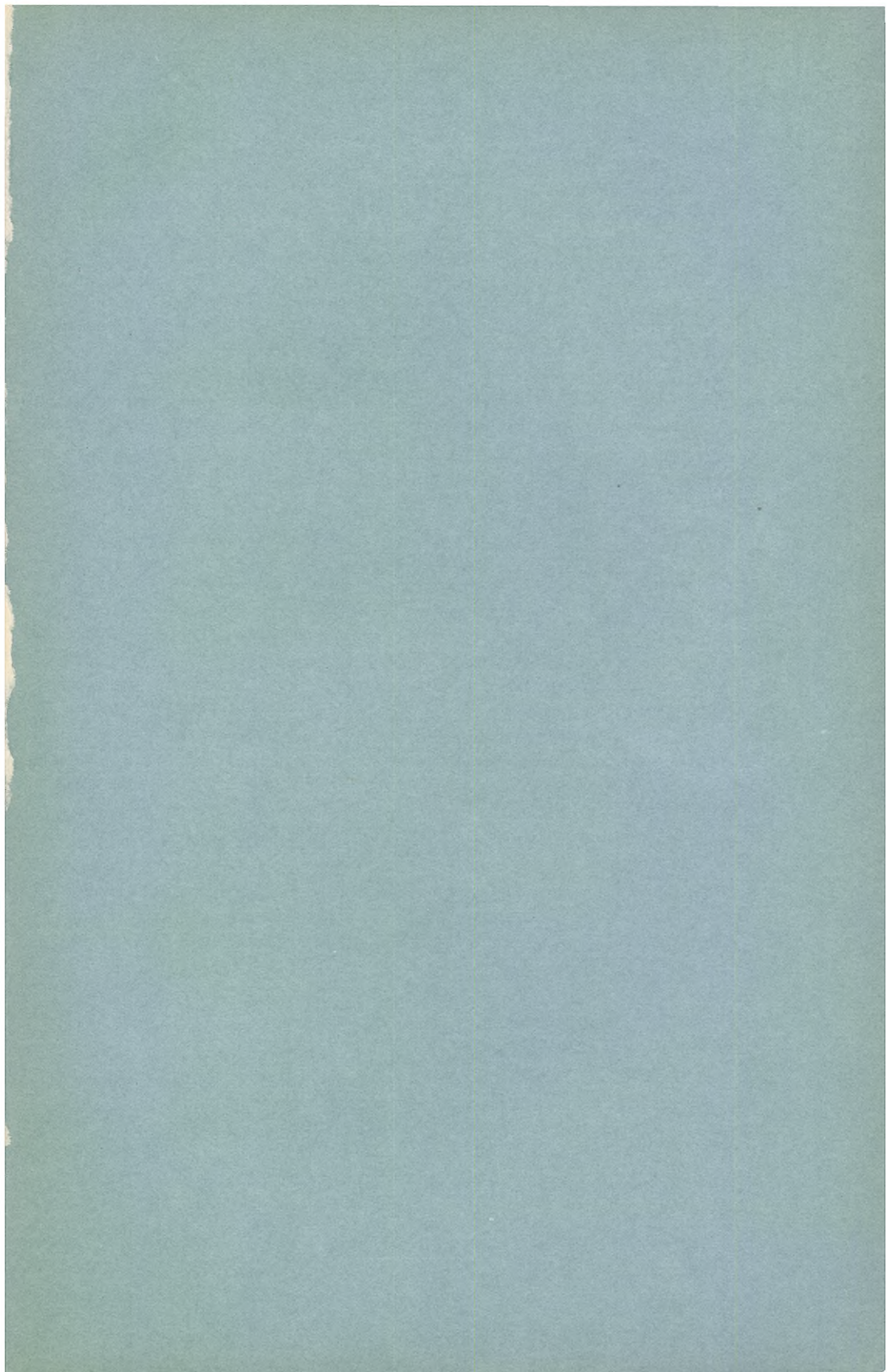
The second of the year was a very wet one, and the crops were much injured. The weather was very cold, and the ground was very hard. The crops were much injured, and the people were very poor. The weather was very cold, and the ground was very hard. The crops were much injured, and the people were very poor.

The third of the year was a very dry one, and the crops were much injured. The weather was very hot, and the ground was very hard. The crops were much injured, and the people were very poor. The weather was very hot, and the ground was very hard. The crops were much injured, and the people were very poor.

The fourth of the year was a very wet one, and the crops were much injured. The weather was very cold, and the ground was very hard. The crops were much injured, and the people were very poor. The weather was very cold, and the ground was very hard. The crops were much injured, and the people were very poor.

1863

The first of the year was a very dry one, and the crops were much injured. The weather was very hot, and the ground was very hard. The crops were much injured, and the people were very poor.

g B 26/10-73:14

Emigrationsutredningens bilagor.

- Bilaga I. **Utvandringslagstiftning.** Öfversikt af dess utveckling och nuvarande beskaffenhet i Europas olika stater.
- Bilaga II. **Utvandringsväsendet i Sverige.** Öfversikt af gällande författningar och deras tillämpning.
- Bilaga III. **Mormonvärfningen.** Uttalande af Emigrationsutredningen.
- Bilaga IV. **Utvandringsstatistik.** Den svenska och europeiska folköknings- och omflyttningsstatistiken i sina hufvuddrag.
- Bilaga V. **Bygdestatistik.** Statistisk beskrifning öfver Sveriges olika landsdelar.
- Bilaga VI. **Geografiska betingelser för näringslivet.** Inom Sveriges olika landsdelar.
- Bilaga VII. **Utvandrarnes egna uppgifter.** Upplysningar inhemtade genom Emigrationsutredningens agenter äfvensom Bref från svenskar i Amerika.
- Bilaga VIII. **Bygdeundersökningar.** 1. Fryksdals härad. — 2. Jösse härad. — 3. Vedbo och Nordmarks härad. — 4. Sundals, Nordals och Valbo härad. — 5. Väne, Flundre, Bjärke och Ale härad. — 6. Öland.
- Bilaga IX. **Den jordbruksidkande befolkningen i Sverige 1751—1900.** Statistisk-demografisk studie på grundval af de svenska yrkesräkningarna.
- Bilaga X. **Bondeklassens undergräfvande.** Faran af bondeklassens undergräfvande i sammanhang med de gamla arvejordsskådningarnas upplösning, emigrationen och bondejordens mobilisering.
- Bilaga XI. **Torpare-, backstugu- och inhysesklasserna.** Öfversikt af deras uppkomst, tillväxt och aftagande med särskild hänsyn till torparklassens undergräfvande.
- Bilaga XII. **Jordstyckningen.** Tabeller.
- Bilaga XIII. **Allmänna ekonomiska data rörande Sverige.** Öfversikter och jämförelser.
- Bilaga XIV. **Småbruksrörelsen i främmande länder.** Småbruksrörelsen å de Brittiska öarne samt inre kolonisationen i Preussen och Förenta staterna.
- Bilaga XV. **Arbetsmetoder i Amerika.** Arbetsintensitet och verkstadsorganisation. Arbetsmetoder inom verkstads- och maskinindustrien.
- Bilaga XVI. **Folklynnet och utvandringen.** Aforismer.
- Bilaga XVII. **Utdrag ur inkomna utlåtanden.** Uttalanden af hushållningssällskapen, skogsstaten, kronolänsmän, pastorsämbeten och provinsialläkare.
- Bilaga XVIII. **Uttalanden af svenska vetenskapsmän.** Afgifna på begäran af Emigrationsutredningen.
- Bilaga XIX. **Industri och handel.** Uttalanden af handelskammare, handels- och sjöfartsnämnder, föreningar och enskilda affärsmän.
- Bilaga XX. **Svenskarna i utlandet.** Jämte uttalanden angående åtgärder för återinvandringen.
-